

Katedra

Politika: Novi obrazi | Kam greš študent? | Svoboda kot življenje na kocki?
Intervju dr. Miran Lavrič, dr. Marta Gregorčič, Berislav Popov | Javno bančništvo

letnik 6
številka 6/7
junij/julij 2011
cena 2 EUR

NA MLADIH SVET STOJI

Peticijo za umik slovenskih vojakov iz Afganistana lahko podpišete na spletni strani www.katedra-on.net

Priporočamo tudi ogled spletne strani www.afgana.si

Stanje je kritično, razmišljaj kritično!

**Zakaj bi jo iskali?
Naj ona najde vaš nabiralnik.**

Naročite Katedro na www.katedra-on.net

Ne bodi pasiven, bodi aktiven!

Iščejo se (aktivni) študentje z novinarsko žilico in s smislom za pisanje, ki jih zanima politično, družbeno in kulturno dogajanje v Sloveniji ter po svetu.

Iščejo se tudi likovno nadarjeni študentje, ki bi likovno popestrili Katedro s svojimi ilustracijami.

Pošljite nam svoje reference na info@katedra-on.net ter postanite sodelavci Katedre.

Modre misli Slovenske

Tomaz Švagelj

Slovenijo po ljudsko reši samo še svet modrecev – pa se bojimo, da jo bomo morali kar sami.

Srečen je narod, ki ima tako mladino in nesrečen vsak, ki ima tako pogoltno tajkuno, kot so slovenski!

Slovenija sije od zdravja, upamo, da predlog o enormnem zvišanju obveznega zdravstvenega zavarovanja v vladnih logih ni zakrivila politična sončarica.

Z nostalgijo se del ljudstva 25. maja spominja radostnih časov – bolje to kot druga republika in petdeset plus veliki šef.

Če politične besede ne zaležejo, kako naj delujejo politična dajanja?

Naši vrli politiki lepo govore in še lepše kasirajo. Desus ni vedel, o čem glasuje, pa ne, da jih zdeluje demenca?

Če niste prepričani o teži političnih besed, jih dajte na vago.

Referendumski blues vse bolj spominja na legendarni srbski film Ko to tamo pjeva!

Točka dnevnega reda parlamenta, ki je vedno sprejeta soglasno: Tekoče zadeve!

Slovenska politika ni za hece pa kljub temu heca ljudstvo.

Svet političnih modrecev zelo spominja na bivši svet federacije – ista cenzura, drugo pakiranje.

Tita in tovariše bi mogli prebrati vsi spreobrnjeni komunistični konvertiti.

Politična konverzija ima vedno zelo slab tečaj.

Sanjali smo dnevi mladostih, dočakali pa smo dneve kapitalskega klečaplazenja.

Reševalci medijev pogosto niti sebe ne morejo rešiti.

Rešitev je na obzoru potapljajoče slovenske politične ladje.

Smo iz najhujšega, pravi politika Slovenska, ljudstvo pa pristavi: »Tam, kjer je mednarodni finančni sklad, niti sobarice niso varne.«

Naši politiki so pridni, vsaj sobaric ne preganjajo! Amerika nas zapusti samo, če ugasnemo tv, izklopimo radio in internet ter damo časopise v kot. Hrvaška bo edina ponosna zvezda združene Evrope z zamreženim bivšim premierom.

Politična premiera Slovenska ima neprestane reprize.

Edina dobra novica političnega poletja so parlamentarne počitnice!

Volitve bodo še - na veliko žalost opozicije - redne!

Politiki radi modrujejo, celo brez sveta modrecev. Brilljantne politične ideje so največkrat prazna politična slama.

Mlatenje prazne slame je najpriljubljenejši hobi slovenske politike.

Slovenski akademski in študentski časopis Katedra

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškovo trg 15, 2000 Maribor

Uredništvo

GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net

Odgovorni in glavni urednik

Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net

Sodelavci

Samo Bohak, Gregor Kuhar, Andrej Adam, dr. Boris Vezjak, Karolina Babič, Rok Kralj, Jasmina Godec, Igor Mekina, Dario Svetej, Sami Al-Daghistani, Lior Volnejc, Špela Gašparič, Kristijan Jejčič, Igor Bašin, Anej Korsika, Daša Purgaj, Peter Kumer, Simon Rajbar, Jasmina Založnik in Aljaž Selinšek.

Fotografije

Matic Štojs

Ilustracije

Dejan Kralj in Matija Medved

Lektoriranje

Mateja Pučko, Tina Sovič in Barbara Ojsteršek

Marketing

Peter Vrtič
GSM: 064 116 740
info@katedra-on.net

Naklada: 2.500 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS.

Naslovnica: Zoran Smiljanič

Mladi, zbudite se!

Aleš Kustec

V času nastajanja tega uvodnika še rezultat »pokojninskega« referenduma ni dokončno znan. Čeprav je bolj ali manj vsem jasno, da bo referendum padel, so sindikati v tem primeru dobili le bitko, pokojninske vojne nikakor. Pokojninski sistem se bo namreč slej ko prej znova spreminjal. En razlog je demografski, drugi neoliberalno kapitalisti. Demografski je jasen, vedno manj ljudi bo delalo, vedno več jih bo v pokoju. Poleg tega bomo najverjetneje živeli dalj časa. Nekateri na podlagi tega utemeljujejo zahtevo, da bi potemtakem morali tudi delati dalj časa. V kolikor je takšno delo ustvarjalno in vsaj deloma izpolnjuje zaposlenega, v tem ne vidimo nobenega problema. Kdor ima takšno službo, se bo, ker uživa v svojem delu, tako ali tako odločil, da bo delal več let kot bi mu bilo potrebno. Problem je v tem, ker večina služb ni takšnih. Poleg tega ni smisel človeškega življenja, da »trpeče« delamo, da lahko (pre)živimo. Dokaz, da se naša družba razvija samo tehnološko in gospodarsko, ne pa tudi duhovno, je ta, da delamo vedno več, ne pa vedno manj. Se vam ne zdi, da je naša družba dovolj bogata, da bi lahko delali manj in še vedno živeli čisto spodobno? Poleg tega bi imeli več časa, kar je po svoje neprecenljivo. Razmišljamo seveda o družbi, ki bi temeljila na povsem drugih principih kot veljajo danes. Utopija? Morda, morda pa tudi ne. Neoliberalno kapitalisti razlog izhaja iz današnjega sveta, v katerem je glavna dobrina imeti čim več. Propagira tako imenovano vitko državo, ki se mora

znebiti nepotrebnih socialnih in drugih transferjev ter z manjšimi davki sprostiti gospodarstvo, da bo bolj konkurenčno. Ob tem pa morajo delavci za čim nižjo plačo tudi čim bolj intenzivno (in stresno) delati. Za večjo konkurenčnost je v globalni tekmi kapitalizma pač potrebno stisniti zobe. V tem svetu je tako edina možna rešitev, da delamo čim bolj, čim več in čim dalj časa. Nič kaj prijetna perspektiva. Tej perspektivi bi se morali najbolj upirati mladi. A mladih prihodnost očitno ne zanima. Tako je »pokojninski« referendum za razliko od malega dela šel kar nekako mimo slovenske mladine. Oglašali so se zgolj sindikalni mladci, ki že po službeni dolžnosti morajo biti glasni. Nasprotno pa so se v tujini mladi na demonstracijah v prvih bojnih linijah borili proti pokojninskim spremembam. V Sloveniji mladi niso tako družbeno angažirani. Nekateri se ob študiju izdatno zabavajo in se imajo lepo, vendar pozabljajo, da jih po študiju čaka težak pristanek na trdi realnosti. Nekateri si nabirajo izkušnje za svojo bodočo kariero v političnih podmladkih ali študentskih institucijah in pri tem bolj skrbijo zase kot za druge. Prav tako predstavljajo bolj klavarno alternativo sedanjim političnim elitam. Večina mladih sicer negoduje nad razmerami, a ostaja pasivna. Žal jih manjšina, ki je družbeno angažirana, ne uspe zbuditi iz mladostniškega spanja. Problemi današnjega sveta čakajo na nas, ker jih naši starši niso sposobni rešiti. Čas je, da se soočimo z njimi! Zbudite se!

INTERVJU

Dr. Miran Lavrič:
Za zaposlovanje mladih bo verjetno najbolj kritičnih naslednjih pet let

En del mladih lahko postane »izgubljena generacija«, če v naslednjih petih letih ne bomo, predvsem za diplomante, diplomantke pa še bolj, ker je tu stanje najbolj kritično, našli nekih ustreznih rešitev.

INTERVJU

Dr. Marta Gregorčič:
»Delamo z ljudmi in ne za ljudi«

Vzpostavljamo nove odnose med ljudmi, nova zaveznitva in sodelovanja. Samo tako se lahko v času kapitalizma dosega opolnomočenje skupnosti – tisto, zaradi česar smo ljudje veljali za samostojna, odgovorna, razumna in ustvarjalna bitja.

8

16

POLITIKA 4
 Novi obrazi

PROMETEJEV DNEVNIK 6
 Quo vadis discipulus?
 Kam greš študent?

DIAGNOZA 7
 Kristijan Jejčič: Akademija

FINANCE 10
 Javno bančništvo

LIBERALNI SUBJEKT 12
 Svoboda kot življenje na kocki?

ŠKANDAL 14
 Imperial Motherfucker – IMF

KOMENTAR 15
 Dr. Boris Vežjak: Korupcijske delikateze in čevapčiči

NEPREMIČNINE 21
 Novodobna (italijanska) kolonizacija Krasa

POLITIČNI SISTEMI 22
 Hura, demokracija

MEDIJI 24
 »Natiskane izvode bodo uničili«

26 FILOZOFSKA MISEL
 Vrnitev k pojmu Sreče

27 DRŽAVLJANSKA VZGOJA
 Nekaj izzivalnih misli o izobrazbi

28 INTERVJU
 Berislav Popov:
 »Nisem vodil osebne vojne«

31 D(N)O DNA
 Dario Svetelj: »Strokovnjaki«

32 EGIPT
 Muslimanska bratovščina nekoč in danes

34 DRUŽBENA ANGAŽIRANOST
 Nasvet slučajnega aktivista

36 KULTURNI BRLOG
 Igor Bašin: Vejica za konec

37 LOKALNO
 Gospodarsko ubobožani Maribor

37 LENT
 Festival letos s številnimi novimi idejami

38 POTOPIS
 Dežela zlatih nasmehov

39 FILM
 Oh ti Cannes!

Novi obrazi

Javnomnenjske raziskave kažejo veliko nezaupanje do politikov in do institucij države; delež tistih, ki ne bi volili nobene izmed obstoječih strank ali so še neopredeljeni, daleč presega delež, ki bi ga dobila stranka z največjo podporo; podpora drastično pada koalicijskim, v manjši meri tudi nekaterim opozicijskim strankam – skratka, zaupanje v politiko in v delovanje političnega sistema je nizko.

Gregor Kuhar, foto Matic Štojs

V percepciji volivcev je slovenska politična elita del problema in ne dejavnik, ki bi bil kos izzivom današnjih, vse prej kot rožnatih časov. Tako ne presenečajo pozivi, sicer po vsebini in rešitvah dokaj različni, katerih rdeča nit je taka ali drugačna prevetritev domačega političnega prizorišča. Standardna utemeljitev je: že več kot 20 let imamo več ali manj iste politične elite, ki se utapljuje v aferah, ki so med sabo sprte in ki so, kljub nekaterim poskusom presejanja, dokaj blokovo razklane – niti ne toliko razklane glede idej in vizij prihodnosti, ampak v stališčih in pogledih do, s čustvi nabite, polpretekle zgodovine. Bolj ali manj vidnih posameznikov in posameznikov iz javnega življenja, ki so predlagali razne prelome s preteklostjo, drugačno politiko, zamenjave elit, nadomestitev ali dopolnitev politike s t.i. modreci ali moralnimi avtoritetami, nastop novih, s politično preteklostjo neobremenjenih, posameznikov ali novih strank je toliko, da bi bilo skoraj lažje naštetih le tiste, ki niso predlagali nič od tega. Skratka, zaznati je močno in javno artikulirano željo po Novem. Kar pa poraja nekatera zanimiva vprašanja in tudi pomisleke.

Naivna pričakovanja?

Morda bi se lahko vprašali, ali ne gre za naivno predstavo, da je problem v »pokvarjenih« politikih in da je to, kar potrebujemo, prihod Nepokvarjenih. To predstavo lahko zoperstavimo z nasprotno, morda enako poenostavljano – pokvarjenost politike je strukturni problem: vrzite poštenega v politiko, ga tam pustite dovolj časa in če bo »preživel«, boste dobili nekaj podobnega, kot imamo sedaj. Tega vidika seveda ne gre zanemariti – politika je v končni fazi vedno boj za moč (ne glede na to, kaj s to močjo želimo narediti) s svojimi bolj ali manj umazanimi pravili v igri, v kateri

je pač treba preživeti. Prav tako politika danes ni vrhovna točka moči v družbi (če je kdaj sploh bila): preresetana je z različnimi lobiji in drugimi povezavami iz gospodarskega sektorja oz. – po najbolj slikovitem pojmovanju – je dekla kapitala. Pomislek, da bi poskus moralno pokončne držbe t.i. centrom moči predstavljal oviro, ki jo je treba tako ali drugače odstraniti, je seveda na mestu. Kljub temu pa ne moremo sprejeti vnaprejšnje odpovedi možnosti pokončne in avtonomne politike in sprejeti kot neizogibno dejstvo, da je politika zgolj borba za moč in denar. Odpoved konsenzualni politiki, katere cilj je – kar je sicer zelo problematičen in spolzek pojem – skupno dobro, bi lahko z malo dramtiziranja označili kot civilizacijsko nazadovanje. Skratka, še vedno so boljša rahlo naivna pričakovanja po novih akterjih kot resignirana izguba vere v politiko (v žlahtnem pomenu besede).

Žlahtna desnica in žlahtna levica

Ta pričakovanja oz. zahteve so, kot kaže, tako močne, da so se jih »na-

lezle« tudi uveljavljene politične stranke in politiki. Če smo ironični – celo politične elite podpirajo svojo zamenjavo. Seveda politične elite »prevetritev« razumejo zelo specifično. Levica si želi novo, žlahtno desnico. Desnica pa žlahtno levico. To simetrično nasprotno pojmovanje lahko razumemo na dva načina. V Žižkovem: Drugega sprejemamo, če je brez substance. Drugega, torej, ko več ni Drugi – se pravi, desnica bi imela levičarje, ki bi se odrekli levim prepričanjem in bi zagovarjali desno politiko – in obratno (no, po dosledni izpeljavi te logike bi morala biti desnica navdušena nad današnjo levico). Morda je zato Pahor – s slovesom neoliberalca v socialdemokratski preobleki – iz desnice relativno malo napadan, vsaj glede na to, koliko povodov pušča za to. Ali (kaže, da se politiki sklicujejo predvsem na to logiko) pri iskanju žlahtne druge strani ne gre za nasprotovanje napačnim idejam in konceptom, ampak napačnim ljudem – druga stran je pohlepna, grabežljiva, skorumpirana ali kar

Zlobna in jo je treba zamenjati, da bo konstruktiven politični dialog lahko stekel? Tu velja spomniti na problematičnost črno-belih predstav ene strani/stranke kot Dobre, druge pa kot Zle (ki v najekstremnejših primerih pridobijo kvazi-religijski prizvok), ali na pogoste psihološke razlage, da so naše predstave »sovražnikov« predvsem projekcija naših lastnosti.

Ni želje ali ni možnosti?

Toda kljub močno izraženim željam javnosti, novi ljudje ne derejo množično v politiko, niti se, kljub govoricam (vsaj za enkrat), ne ustanovlja novih strank. Pojavlja se pomislek, da je politika enostavno preveč na slabem glasu, da bi si politično neobremenjeni in na drugih področjih uspešni posamezniki želeli vanjo (ni redko prepričanje, da gredo v politiko tisti, ki ne uspejo na drugih področjih). Si državljani in državljanke nočejo umazati imena in se »žrtvovati za skupno dobro«?

Ali je problem morda ravno nasproten: novih ljudi ni, ker je politični prostor dokaj zaprt, uveljavljena

Pokvarjenost politike je strukturni problem: vrzite poštenega v politiko, ga tam pustite dovolj časa in če bo »preživel«, boste dobili nekaj podobnega, kot imamo sedaj.

Podmladki SMS, SDS in NSI

politika je »premočna« in že s svojo pojavnostjo ali tudi čisto konkretno onemogoča pomembnejše novosti v političnem prostoru? Število političnih mest, vsaj tistih vplivnih, je omejeno in prihod novih bi pomenil, da bi »stari« morali prej ali slej oditi. Sploh če dodamo, da ne želimo le novih ljudi, ampak tudi novo politiko z novimi idejami in svežimi pristopi, ki bi jih »stara miselnost« zavirala. Resda stranke stalno skrbijo za strankarsko rekrutacijo s svojimi podmladki in poskušajo v vrste pritegniti ljudi iz javnega življenja, vendar je njihova vloga običajno odmerjena na obrobje. Politiki deklarativno podpirajo možnost novih političnih akterjev, vendar pa nič ne kaže, da bi kdo izmed »starih mačkov« razmišljal o politični upokojitvi.

Zanimive (in tem bolj zaskrbljujoče, kolikor bolj so točne) so razlage, zakaj stara generacija politikov noče prepustiti prostora mladi generaciji: politična moč, ugled, denar, občutek pomembnosti, nenadomestljivosti ali kar (višjega) poslanstva so enostavno preveč mamljivi za častihlepen ego (pogosta karakterizacija politikov); t.i. karierni politiki si služenja kruha ne »predstavljajo« drugače, kot v politiki; politiki so prisiljeni vztrajati v političnem prostoru ter s svojim vplivom in imuniteto preprečevati, da bi se jih sodno preganjalo za storjene nečednosti (jih straši Sanaderjev primer, ki je, ob poskusu umika in izgubi političnega kritja, postal »žrtveno jagnje«, s katerim se del politike poskuša oprati pred očmi javnosti?) ...

Seveda ne gre pasti v nastajajočo histerijo zahtev po »lustraciji tranzicijskih elit« – zahteva, da naj tisti, ki so že dolgo tu, odidejo, je izključujoča in nezdržljiva z demokratičnimi in pravnimi standardi (nekako v stilu časa, ki naj bi starejši del prebivalstva pojmoval kot nekompetenten). Če nekdo delo opravlja dvajset let in več, samo po sebi še ni problematično, tudi če gre za politiko – ali je politika tako specifična dejavnost, ljudje pa po naravi tako nemoralna bitja, da je rok politične kariere omejen, politiki pa pokvarljivo blago? Tako se spet ustavimo pri večkrat izraženem pomisleku, da slaba politična ponudba in/ali zavedenost volivcev ne dopuščata demokratičnega in na volitvah temelječega »odstranjanja pokvarjenih in izpetih«.

Izkušnje ali mladost?

To razmišljanje nas pripelje do naslednje dileme zahtev po prelomih in novih akterjih, ki izhaja iz dveh vrst artikulacij želje po spremembah. V prvi skupini so pozivi po novih, mladih, politično še neobremenjenih posameznikih. Nekako po načelih: mladi so prihodnost, rešitev je nov rod, nova generacija, ki bo pometla z zablodami preteklosti. V tem pogledu so pozivi po večji vlogi moralnih avtoritet, t.i. sveta modrecev, starost slovenske družbe, ki naj bi našle pot iz takih ali drugačnih kriz, nasprotne. Rešitev torej ni mladost, mladostni zagon, ampak izkušnje, modrost, da ne rečemo starost. Morda bi kdo oporekal – so izkušnje, modrost in avtoriteta pravi

odgovor na nekatere probleme, ki so izraziti problemi sedanjih časov? Bolj zanimivo vprašanje je – kaj lahko pričakujemo od mlajših rodov, od nove, nastajajoče generacije politikov, od katere se pričakuje, da bo nasledila sedanjo. Ob tem razmišljanju ne moremo mimo podmladkov političnih strank. Če sledimo poročanju medijev o podmladkih (kar je mogoče zavajajoče, saj medije podmladki zanimajo le ob takih ali drugačnih ekscitacijah – in morda je problem ravno v tem, saj se jih sliši le, ko so dovolj glasni, torej napadalni), ne moremo sklepati, da bo uveljavitev posameznikov iz podmladkov prinesla kakšen prelom ali »svež veter«. Ob njihovem javnem oglašanju ni zaznati odpovedovanja po delitvi iz polpretekle zgodovine, še manj bolj konstruktivne ali spravljive drže. Podobno kot njihove matične stranke dajejo vtis organizacij, katerih cilj je predvsem dobrobit lastnih članov in »stegovanje lovk« po raznih organizacijah in institucijah (kar dosti govora je bilo o boju podmladkov za nadzor nad študentskimi organizacijami in študentskim denarjem).

Post-strankarska in post-ideološka Slovenija?

Zanimive so tudi pobude, ki predvidevajo tako ali drugačno nadstrankarsko iskanje rešitev. Sploh če prihajajo iz samih strank, saj gre v tem primeru za dokaj eksplicitno priznanje, da je slovenska strankarska politika v krizi in nezmožna reševati probleme. Toda, tudi če si še lahko zamislimo razne nadstrankarske po-

litične subjekte s posamezniki, ki bi bili sprejemljivi za večino strank, ki naj bi v družbi prevzeli bodisi določeno moralno/posvetovalno bodisi povsem operativno vlogo (že to ni najbolj enostavno), pa si ne moremo zamisliti ne-političnosti oz. nad-političnosti takih subjektov. Probleme lahko razumemo in rešujemo s takimi ali drugačnimi, tudi nasprotujočimi si, predpostavkami, prepričanji in idejami, ki ne morejo biti politično nevtralne. Kar pa še kako zadeva same stranke in tako je pričakovati, da bi se še najbolj dobronamerna akcija te vrste – tudi če bi stranke in politiki bili pripravljeni moč izpustiti iz rok – sprevrgla v strankarsko obračunavanje.

Nesmisel in hkrati dobro premišljeno populistično zavajanje je ideja o nad-ideološki stranki. Le-ta pa naj bi promovirala ambicioznost, uspeh, podjetnost in naj bi skrbela izključno za reševanje življenjskih problemov malih podjetnikov. Kljub temu da bi omenjenim zahtevam (ne glede na to, ali se z njimi strinjamo) težko odrekli legitimnost, bode očitna ideološkost ideje: na katerih vrednotah naj bi temeljila družba, je *per excellence* ideološko vprašanje, kako bo urejen sektor podjetništva, npr. kako bo obdavčen, še zdaleč ni zgolj praktično vprašanje in če naj bi bila politična dejavnost usmerjena zgolj na ozko področje pogojev podjetništva, kaj to pomeni za vsa ostala področja – bodo zanemarjena, bodo ostala urejena, kot so sedaj, ali bodo kar prepuščena delovanju trga in kapitala?

Ob različnih neodgovorjenih vprašanjih in pomislekih se tako zdi smiselno obdržati tudi malo zdrave skepse do različnih pobud in akcij – nezadovoljstvo, velika pričakovanja prelomov in novih akterjev predstavljajo nevarnost nekritičnega sprejemanja vsega, kar diši po spremembi. In to bi znal kdo grdo izkoristiti. Prav tako ne gre zanemariti možnosti, da bi prihod »novih obrazov« pomenil manever oz. nekakšno navidezno spremembo, ki bo omogočila, da bodo stvari še naprej ostale nespremenjene. Najzanimivejše neodgovorjeno vprašanje pa še vedno ostaja – bosta sedanja »zavozlana« politična situacija in pričakanje javnosti na politično prizorišče dejansko priklicala nove akterje ali pa bomo še nekaj časa obsojeni na stare?

Je politika tako specifična dejavnost, ljudje pa po naravi tako nemoralna bitja, da je rok politične kariere omejen, politiki pa pokvarljivo blago?

Podmladki Zares, LDS in SD

Quo vadis discipulus?*

»Študenti dandanes prispejo na univerzo popolnoma nevedni o [naši] politični dediščini in popolnoma nesposobni, da bi jih le-ta navdušila ali da bi do nje gojili kritično distanco.«
Allan Bloom

Samo Bohak, ilustracija Dejan Krajc

Študent naj bo, je bil moto, ki so ga generacije staršev ponavljale ob misli na prihodnost svojih otrok. Izobrazba je pomenila prihodnost in "socialistični starši", ki so si v potu svojega obraza prisluzili svoj kruh, so bili pripravljeni dati še zadnji krajcar, da bi njihov sin ali hčerka imela boljšo prihodnost. Diploma je pomenila službo in služba stabilnost, za povrh pa še čast in slavo, ki pripada tako diplomirancu kot ponosnim staršem. Koliko je danes še ostalo od starega ideala izobraženca?

Kako in čemu (sploh) odrasti?

Če si nalijemo čistega vina, kmalu ugotovimo, da diploma več ne zagotavlja službe. Včasih je previsoka izobrazba lahko celo ovira na poti do zaposlitve. Študentje so že davno ugotovili, da država študij uporablja kot socialni korektiv in da je najbolj racionalna stvar, ki jo lahko naredijo – da čim dlje študirajo, karkoli se pač da študirati. Po opravljeni diplomi si najdejo kak podiplomski študij in po njem še morda kak doktorat. V primeru, da na koncu izpadejo nezaposljivi, so vsaj preživeli skoraj desetletje relativno lagodnega časa. Poleg tega jim v odraslost (še) ni bilo treba vstopiti.

Stari in novi svet

Ko sem se pred kratkim pogovarjal s kolegi iz Amerike, mi enostavno niso mogli verjeti, pod kakšnimi pogoji študiramo študenti v Sloveniji. Pravice, katere tukaj tako vehementno zahtevamo, so se jim zdele le socialistična navlaka, katere se je potrebno čim prej znebiti. Morda ni tako pomembno, da ugotavljamo, kdo ima prav ali kateri sistem je boljši, saj je bilo o tem prelitega že veliko črnila. Oba sistema imata prednosti in slabosti, odvisno od širše umeščenosti študija v družbo. Če je naš cilj ustvariti strokovnjaka oz. specialista za določeno področje, ki je manj splošno razgledan, je ameriški sistem zagotovo boljši. Če pa je naš cilj ustvariti razgledanega posameznika, se pravi intelektualca v starem pomenu be-

sede, pa je morda naš sistem, ki je zasnovan na Humboldtovi ideji univerze, bolj primeren. Želimo nekoga, ki vse ve o nečem ali nekaj o vsem?

Paradigme in parade

Debata o tem, katera paradigma naj bi prevladala, že dalj časa poteka tudi v slovenskem prostoru in konstantne reforme in reforme reform, od Bolonjske pa do sprememb osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, deloma odražajo boj med različnimi paradigmi izobraževanja. Ta debata je zelo zanimiva in o tem poglobljeno v Katedri piše filozof in sociolog Andrej Adam. Moj namen pa je pogledati resničnost študentskega življenja v Mariboru in pokazati na prepad med idealom študenta in resničnim študentom. Začnimo z anekdoto.

Ko sem se pred kratkim sprehajal po ulici blizu študentskega kampusa, sem med glasbo zaslišal tudi govor

neznane govornika, ki je ponosno razlagal, da imajo hladno pivo, dobro glasbo in to zahvaljujoč instituciji, ki skrbi za študente in jim daje, kar želijo in posledično – kar potrebujejo. Študij je vsekakor čas, v katerem se moremo in moramo zabavati in vsekakor je ena izmed nalog študentskih institucij, da poskrbijo za zabavo študentov, ki si po napornem dnevu študija in guljenja knjig odpočijejo možgane ob mrzlem pivu in se pripravijo na preizkus. [Kdor ni opazil ironije, naj še enkrat prebere zgornji odstavek in se potem odpravi na sprehod v sredo zvečer po mariborskem kampusu.]

Vodje in vodeni

V medijih smo nedavno slišali o plačah teh in onih študentskih funkcionarjev. Afere, v katere so (bile) vpletene institucije, ki naj bi predstavljale študente, so že v analih časopisja. A problem se ne skriva v tem ali onem pokvarjenem direktorju, »VIP perso-

nah« ali neformalnih mrežah, (pravzaprav je vse to le površinski problem, ki je do določene mere prisoten v vsaki instituciji), ampak v razumevanju takšnega delovanja institucij kot normalnega. In če si dovolim šalo, celo kot primer dobre prakse. Obstaja nevarnost normalizacije korupcije. Vendar preden zahtevamo glave aparatčikov, je smiselno najprej pomesti pred lastnim pragom. Študentje imamo takšne institucije, kot si jih zaslužimo. Če nismo zmožni ali voljni zahtevati transparentnosti in odgovornost od naših zastopnikov, ker se nam hladno pivo in študentsko kosilo pač preveč dopadeta, (p)ostane vsako tarnanje nad skorumpiranostjo »tistih tam zgoraj« le oblika gostilniškega benterja. Tudi ideja, da potrebujemo dobre predstavnike, ki bodo počistili z nesnago, je sicer ljubka, a kratkovidna. Herkula, ki bi očistil Avgijev hlev, enostavno ne bo, niti Martina Krpana,

Bi se bili zmožni odpovedati hladnemu pivu in morda brezplačnemu kosilu v zameno za obštudijske dejavnosti, ki bi poleg izobraževanja v kritičnem mišljenju skozi prakso vodenja debat in konkretnih akcij počasi privzgjale to, kar naj bi bil cilj vzgoje za kritično mišljenje – kritično držo.

Akademija

ki bi Brdavsus odsekal glavo, še manj je vredno čakati na Petra Klepca, ki bi nas rešil pred hudobnimi pastirji.

Če parafraziram Eugena Debsa, smem reči, da današnji študent, če želi izboljšati svojo [študentsko] skupnost, ne sme iskati rešitelja, niti naj si ne prizadeva, da bo sam postal rešitelj, ampak naj poskuša svoje študentske kolege brez pretenzij poveč(vr)ednosti (pod)učiti o tem, da morajo na eni strani razumeti osnove kritičnega mišljenja, da se lahko vključijo v debato o svoji prihodnosti, na drugi strani pa pogledati okoli sebe, da preverijo, koliko se njihova teorija potrjujejo v praksi. Na koncu naj pogledajo še vase in se vprašajo, zakaj počnejo to, kar počnejo, spoznajo naj koristiljubneža v sebi. Če bi si vsak študentski funkcionar zjutraj in zvečer iskreno zastavil ta vprašanja, si upam trditi, da bi se vsaj problemi s korupcijo zmanjšali, ugled institucij bi se dvignil in morda bi celo kdaj dosegli slavo, ki (upravičeno ali ne) obdaja zlate čase študentskih organizacij.

»Se naj za to borimo«?

Zamislimo si za trenutek stanje, v katerem smo dosegli to, kar sem opisal na koncu zgornjega odstavka. Imamo poštene vodje, kritične študente in začetek resnih debat o vlogi študentov v civilni družbi in javnem življenju. Namesto da razpišemo še en referendum, kar postaja slovenski nacionalni šport, bi bilo morda smiselno razmisliti, kakšne teme bi bilo vredno odpirati. Bi se bili zmožni odpovedati hladnemu pivu in morda brezplačnemu kosilu v zameno za občudnijske dejavnosti, ki bi poleg izobraževanja v kritičnem mišljenju skozi prakso vodenja debat in konkretnih akcij počasi privzgajale to, kar naj bi bil cilj vzgoje za kritično mišljenje – kritično držo. Dilema je jasno izrazil filozof John Stuart Mill, ko je trdil, da bi vsak razumen izobražen posameznik, če bi imel na izbiro zaboj piva in Shakespearjeva zbrana dela, izbral Shakespearja. Morda smo lahko danes malo bolj skromni in upamo, da bo študent vsaj poznal kakšno Shakespearjevo dramo in bi ob jutranjem pivu zmožni citirati kak vmesen citat.

Ni dovolj, da poznamo sklepanja in razstavljanje argumentov na premise in sklep, ampak moramo biti zmožni naše znanje aplicirati tudi na praktično življenje. Glavni problem

dandanes morda ni v masi poneumljenih študentov, [čeprav je to del problema] ampak to, da imamo tudi del visoko izobraženih, pametnih in sposobnih študentov, ki zelo dobro razumejo družbo in svet okoli sebe. V njem so zmožni poskrbeti zase in za svoje bližnje, vendar jim na trenutke zmanjka širine, da bi znali svoje znanje integrirati v širši okvir vednosti in od teoretskega premisleka (pre)skočiti k akciji. Širši pogled na problem nam pokaže maso prostovoljno poneumljenih študentov in manjšino "šamanov", ki s kruhom in igrami upravljajo z množico. A tukaj težko najdemo žrtev in krvnika, saj položaj ustreza obojim. Lahko bi rekli, da današnji aktivizem potrebuje filozofijo in obratno, da filozofija potrebuje aktivizem, sploh v času, ko nekateri protestirajo brez razmisleka, drugi pa razmišljajo brez protesta.

»Nemrtve institucije«

Do zdaj smo na problematiko študentov gledali z vidika posameznika in se spraševali o tem, kakšnega posameznika bi bilo vredno vzgajati. A tudi če je ta problem rešen ali vsaj rešljiv, smo kmalu soočeni z dejstvom, da vsaj zaenkrat brez institucij enostavno ne gre. Če sprejmemo to predpostavko (kar ni nujno in je lahko stvar debate), se je smiselno vprašati, kakšne institucije si želimo. Na eni strani si je smiselno prizadevati za avtonomijo takšnih institucij, tako od trga kot od države, saj je to način, da se ubranimo zunanjih pritiskov. Po drugi strani pa se je smiselno vprašati ali je ustvarjanje »države v državi«, ki ni odgovorna nikomur in nadzoruje samo sebe, dolgoročno res modra poteza. S tem tvegamo razvoj, nastanek in obstanek t.i. »zombie institucij«, se pravi institucij, ki so same sebi namen. Smiselno si je prizadevati za aktivne študente, za žive, pretočne in odprte institucije in za ozračje, v katerem institucije ustvarjajo takšne posameznike in posamezniki obenem gradijo te institucije. Če se bomo prepustili toku apatije in namesto trdnih temeljev stopicali na živem blatu, se bomo pogrezali globlje in globlje v zadušljivo ozračje cinizma, v katerem rastejo »zombi institucije« in »nemrtvi« študenti. Plače direktorjev bodo rasle, nesmiselni referendumi se bodo množili in kmalu bomo vsi udobno otopeli.

*Kam greš študent?

Grška akademija je imela velik vpliv na Evropo kot zibelka njene civilizacije. Bila je prostor zbiranja različnih. Njena dediščina je oblikovala temeljna znanja sodobne znanosti. Ob Grčiji je velik pečat Evropi vtisnil Rim. Ogromen vojaški imperij, ki je bil v svoji srčiki okruten in barbarski, je zrasel iz mesta, ki je utemeljilo pojem prava še za današnje generacije.

Zakaj vas dolgočasim z zgodovino? Odgovor je preprost. Zgodilo se je. Mariborska akademija je pokazala svoj pravi obraz. Varuh znanja, vedenja in tudi spoštovanja pravičnosti je slabe tri tedne po zamenjavi oblastnikov doživel svoj prvi fiasko s sejo lastnega senata. Večina senatorjev namreč ni bila prisotna na seji. To bi naj bil njihov način izražanja nestrinjanja z novimi oblastniki. Te imenujem tako, ker se niso izkazali za drugačne. Če so še nedavno obljubljali, da bodo stvari potekale z njimi bolj svobodno, so z bliskovitimi rošadami v kadrovske strukturi pokazali, kaj resnično hočejo. Oblast za vsako ceno, četudi to pomeni, da zamenjajo sposobne z manj sposobnimi ali prestrašijo bojzaljive. To je rodilo njihov prvi uspeh – povečanje števila koles pred sedežem Univerze v Mariboru. Drug velik uspeh, na katerega so lahko upravičeno ponosni, je strah, ki so ga zasejali v kosti predstavnikov študentov.

Je že tako, da le-ti niso volili pravega oblastnika in da je teh 200 duš z lahkoto zamenljivih v skupini z okrog 25 tisoč študenti. Po vrhu vsega imajo še petino glasov v vseh mestih odločanja, kar je mamljiva številka za oblastnike, ki jim je spodletel že prvi preskus moči. Kako prestrašiti populacijo, ki je po definiciji »večja kot življenje«, da bo igrala po tvojih

pravilih, je seveda velika težava. A ne nerešljiva. Zadevo začneš pri dnu. Tam, kjer najbolj boli. Preprosto jih izstradaš. Daš jim vedeti, da jim lahko kadarkoli zapreš dotok denarja. Da je samo od tvoje dobrosrčnosti odvisno, ali bodo še naprej izvajali projekte ali imeli pokrite potne stroške. Nič jim nisi pustil, da se počasi dušijo v lastnem soku. Če to slučajno ni dovolj, se postaviš nad pravo in spremeniš obveznost v neobveznost, da njihovo mnenje postane le še črka na papirju.

Nekoliko sem zajadral, mar ne? Ob lahkotnosti kadrovske rošade in poskusov zastraševanja me je prenetila še lahkotnost odnosa novih oblastnikov do zrelosti študentov. Eden izmed novoizvoljenih senatorjev je izjavil, da so študentje tako rojeni revolucionarji, uporniki brez razloga. Drugi se je opravičeval, da se je zmeraj pogovarjal s študenti. A pozabil povedati, da se ni nikoli nič dogovoril. Kaže, da tudi »ljudje s pooblastili« niso bili veseli ponesrečene predstave za javnost, saj so kaj hitro poskušali zadevo sanirati z izjavo, da se tudi zaradi pomanjkanja doktoratov in diplom vidi, da študentje niso dorasli akademski skupnosti.

Žal vse to kaže, kako veliko grškega in rimskega duha se je pozabilo. Pozabilo se je, da je Sokrat Platona spraševal po resnici in ne po nazivih, ko sta študirala. Pozabilo se je, da je zakon v službi šibkih in ne močnih. Kaj se bo še pozabilo, naši novi oblastniki?

Za zaposlovanje mladih bo verjetno najbolj kritičnih naslednjih pet let

Če se danes soočamo s suficitom delovne sile, nas po besedah dr. Mirana Lavriča čez pet let verjetno čakajo svetlejša obzorja. Tedaj se bo velika t. i. »babyboom« generacija začela množično upokojevati, prostor na trgu delovne sile pa bo predala mlajši in zaradi demografskega upada tudi bistveno manjši generaciji.

Jasmina Godec, foto Matic Štojs

Star in tudi že nekoliko obrabljen rek pravi, da na mladih svet stoji. Kot vodja raziskave Mladina 2010, kaj bi rekli, v kolikšni meri ta rek velja za današnjo mladino?

Rekel bi, da velja v enaki meri, kot je zmeraj veljal. Vprašanje je, koliko so mladi danes zreli, zato da bodo prevzeli svet na svoja ramena. Mislim, da z njimi osebnostno ni prav nič narobe, nasprotno, sodeč po naših podatkih, lahko rečemo, da imamo zelo dobro socializirano mladino. Glede na stanje na trgu dela in tudi širše stanje v družbi, pa lahko kljub temu pričakujemo večje težave pri prevzemanju »bremena sveta« na generacijo tistih, ki so danes mladi.

Vendar mladi danes sploh ne pridejo do priložnosti, da bi prevzeli breme na svoje ramena.

Ja, res je, starejši so pač zasegli po-

% staršev naših mladih živi v hišah, se pravi, mladi imajo že prostorsko sorazmerno ugodne pogoje doma. Drugič, študije, ki so bile delane v evropski perspektivi, kažejo na to, da so slovenski mladi med tistimi, ki imajo najboljše odnose s svojimi starši. Tretjič, mladi razpolagajo z razvito informacijsko komunikacijsko tehnologijo, ki olajša bivanje doma. Svoje pripomore tudi razvita prometna infrastruktura, ki omogoča dnevne migracije s podeželja v mesto. Omeniti velja še vsaj kulturni dejavnik. Medtem ko je za mlade denimo v anglosaških državah nekaj povsem sprejemljivega, da ob odhodu od doma tvegajo padec pod prag revščine, je za mlade v Sloveniji (podobno kot sicer za večino mediteranskih držav) značilna izjemno nizka pripravljenost na sprejemanje tega tveganja.

bo treba trdo delati«, ki je veljala za predhodne generacije, naenkrat več ne funkcionira ... Kar pa seveda še ne pomeni, da je izobrazba za mlade (in družbo nasploh) nekoristna.

Po drugi strani pa visoko šolstvo postaja socialna služba, saj se na ta način rešuje brezposelnost mladih, kot je dejal dr. Jože Mencinger, kar pa vpliva tudi na kvaliteto študija. Kakšna je dandanes dejansko izobrazba mladih po končanem študiju?

Na ravni terciarnega izobraževanja je sigurno povezana z upadanjem kakovosti, sploh ob dejstvu, da se sredstva, ki jih država namenja terciarnemu izobraževanju, tendenčno zmanjšujejo, vsaj če jih merimo kot delež bruto domačega proizvoda.

Ta problem je neposredno povezan z idejo, da bi moral vsak imeti zagoto-

zaradi demografskih trendov lahko začela postopno umirjati čez približno pet let. Zato se mi zdi ključno, da država s pomočjo mladim iskalcem zaposlitve odreagira zdaj.

Veliko je govora o bolj fleksibilnem trgu dela, vendar pri mladih že sedaj prevladujejo delo za določen čas in ostale oblike prekerne delo. So politiki potemtakem slepi za probleme mladih?

Ne vem, če so slepi za potrebe mladih. Ko smo predstavljali študijo, je bil interes politike zelo velik. Je pa problem kompleksen. Študentsko delo so vrata, skozi katera se praktično vsa fleksibilnost, ki je potrebna na slovenskem trgu dela, vali na pleča mladih. Ker je to za delodajalce enostavno najugodnejša rešitev. In mislim, da je to do mladih krivično. Mladi bi si morali sedaj postavljati te-

Mladi so v primerjavi s prejšnjimi generacijami veliko bolj pragmatični in manj ideološki. Nekateri družboslovci vidijo tukaj problem, ker v mladih ni »revolucionarnega naboja«. Po drugi strani pa je moč pragmatizem mladih videti tudi kot nekaj zelo konstruktivnega.

ložaje v družbi, tudi privilegirane položaje in položaje moči. Hkrati pa imamo situacijo, kjer je v vseh evropskih državah delovnih mest premalo in mladi težko prihajajo do delovnih mest, če pa jim to uspe, gre praviloma za manj kakovostna delovna mesta.

Je to eden izmed razlogov, zakaj se mladi v Sloveniji toliko kasneje osamosvojijo, kot je povprečje v EU?

Razlogov je več, eden je gotovo ekonomski, mladi težko prihajajo do služb in posledično se težje osamosvajajo. Deloma je to povezano tudi s predstavami mladih, da je služba pogoj za osamosvojitve. Potem je za Slovenijo izrazito značilno, da je bivanje doma sorazmerno ugodno. Prvič, imamo veliko hiš, več kot 70

Čeprav stopnja izobraženosti slovenske mladine spada v sam vrh EU-ja, mladi kljub temu vse težje najdejo zaposlitev in priložnost za osamosvojitve. Zdi se kot narobe svet. Vaš komentar?

Množično izobraževanje na terciarni ravni, žal, ni pripeljalo do učinkov, na katere se je računalo. Namesto da bi višja izobraženost vodila h gospodarskemu in širšemu razvoju, se zdi zgodba ravno obratna; diplomanti se postavijo v čakalne vrste na trgu dela in terjajo od družbe, da jim zagotovi kakovostna delovna mesta. Zato seveda niso krivi sami. Gre za širši problem pretiranih pričakovanj do »čarobne palice izobraževanja«. Mladi pa so na nek način upravičeno razočarani. Formula »če bom študiral, bom imel dobro plačo in mi ni ne

vljeno možnost (dokončanja) študija, in z idejo še iz prejšnjih časov, da študij vodi do boljše zaposlitve. S strani mladih je šla ta kalkulacija v smer, treba je iti študirat, da si zagotovim priložnost. Z vidika države je šlo po eni strani za upanje, da se bo takšno množično študiranje nekako prelilo v višjo stopnjo gospodarske rasti. Po drugi strani pa bi se strinjal z dr. Mencingerjem, da je bil ugoden učinek tega množičnega vstopa v terciarno izobraževanje tudi to, da je odlagal vstop mladih na trg dela, ki je bil že tako ali tako nasičen. Ampak zdaj je na nek način nastopila ura resnice.

Slovenski trg dela je letno sposoben (na stopnji izobrazbe ustrezno delovno mesto) absorbirati manj kot polovico letne generacije diplomantov. Mislim pa, da bi se ta situacija

melje za svojo prihodnost, namesto tega pa pač »kelnarijo« in se preživljajo s podobnimi oblikami študentskega dela. Država je poskusila nekaj narediti z zakonom o malem delu.

Bi malo delo rešilo ta problem?

V določeni meri mislim, da bi, ker bi se fleksibilnost, ki jo gospodarstvo potrebuje, bolj enakomerno porazdelila med generacijami. Študentje pa bi se lahko bolj posvetili študiju in s tem ustvarjali večji pritisk za bolj kakovostna delovna mesta. Predolgo časa vztrajajo v agoniji tega študentskega dela, mislim, da dolgoročno za njih to ni dobro.

Katere vrednote prevladujejo pri današnji mladini in ali se razlikujejo od vrednot njihovih staršev?

Prevladujejo vrednote zasebnosti. Današnji mladi se od staršev razli-

kujejo prav po tem, da so pomembne vrednote, kot so zdravje, družina prijatelji. Te vrednote so bistveno bolj prisotne kot vrednote javne sfere, kot so politika, religija, narod. Mlade zanima konkretno življenje, njihovi konkretni problemi. Mladi so v primerjavi s prejšnjimi generacijami veliko bolj pragmatični in manj ideološki. Nekateri družboslovci vidijo tukaj problem, ker v mladih ni »revolucionarne naboja«. Po drugi strani pa je moč pragmatizem mladih videti tudi kot nekaj zelo konstruktivnega. Velja

v naslednjih petih letih ne bomo, predvsem za diplomante, diplomantke pa še bolj, ker je tu stanje najbolj kritično, našli nekih ustreznih rešitev. Največ lahko tukaj naredi država. Predvsem na področju trga dela. Lahko bi uvedli zaposlitve za polovični delovni čas, ki bi omogočile večjemu številu mladih, da dobi službo in hkrati ustvarja družino. Sčasoma, čez pet let, ko pričakujemo umik velike generacije s trga dela, pa bi se ta polovični delovni čas lahko, recimo, spremenil v polno zaposlitev.

Tudi upokoјencev je bistveno več, so boljša volilna baza in so tudi politično organizirani. Mladi niso oz. nimajo svoje parlamentarne stranke. Veliko vprašanje je torej, kdo bo v tej družbi v resnici poskrbel za ustrezne pogoje odraščanja mladih.

Zaznati je tudi veliko brezbržnost mladih do politike. Mladina vanjo ne verjame. Upravičeno? In kaj to pomeni za prihodnost demokratičnega pri nas?

Slovenski mladi so prvi v Evropi po deležu tistih, ki jih politika sploh ne

So mladi to pot ubrali kot alternativa konvencionalni politiki?

Ja, razočaranje nad konvencionalno politiko oz. nevera vanjo ob hkratnem občutku odgovornosti, ki je danes bolj prisoten kot pred 25 leti, vodi v protestne oblike politične participacije in, seveda, to nas lahko skrbi, ali pa vsaj politike lahko skrbi, da se bo nekaj podobnega, kot se je lani maja dogajalo pred parlamentom, še dogajalo.

Kaj bi lahko država še storila za mlade in kaj mladi sami?

Slovenski mladi so prvi v Evropi po deležu tistih, ki jih politika sploh ne zanima. Izrazito apolitični so. Neko odgovornost za družbo, v kateri živijo, pa mladi vendarle čutijo. To se kaže v tem, da so mladi v Sloveniji bistveno nad evropskim povprečjem pri prostovoljnih aktivnostih in da je v porastu protestni potencial.

omeniti tudi rahel porast individualizma in tekmovalnosti med mladimi. Glede na stopnjevanje kapitalistične tekmovalnosti v širši družbi, nas to seveda ne preseneča.

Današnje mladino se imenuje tudi izgubljena generacija. Kaj bi bilo potrebno storiti, da bi prišlo do boljšega izkoristka potenciala slovenske mladine?

Ne moremo govoriti o kakem splošnem trendu v smeri izgubljenosti generacije. Po naših podatkih bi se pri 3-5 % mladih lahko govorilo o sindromu izgubljenosti, odtujenosti, anemičnosti. To je odstotek, ki bi ga v podobnem obsegu našli tudi pred desetimi, dvajsetimi leti. Mladi v Sloveniji so psihološko sorazmerno zdravi. Lahko pa en del teh mladih postane »izgubljena generacija«, če

Se vam zdi, da je v Sloveniji bolje poskrbljeno za starejšo populacijo in ali bi se ta morala odreči svojemu delu blaginje v korist mladim?

Mislím, da bi se lahko kar strinjal s to trditvijo, predvsem kar zadeva položaj mladih in starih na trgu dela. Mi smo vzpostavili en sistem v večjih državnih podjetjih in državni upravi, institucijah, kjer se zaposlenemu z malo daljšo dobo zaposlitve ne more praktično nič zgoditi. Mladi so torej na sebe prevzeli breme fleksibilnosti in negotovosti, ki ga starejše generacije nočejo prevzeti in se (tudi preko sindikalnega boja) oklepajo varnih zaposlitev. Glede na to, da so vajeti v njihovih rokah, lahko pričakujemo, da bodo starejši še naprej znali poskrbeti za svoje pravice in ohranjanje položajev moči.

zanima. Izrazito apolitični so. Neko odgovornost za družbo, v kateri živijo, pa mladi vendarle čutijo. To se kaže v tem, da so mladi v Sloveniji bistveno nad evropskim povprečjem pri prostovoljnih aktivnostih in da je v porastu protestni potencial. Je en kup indikatorjev, ki kažejo na to, da mladi niso brezbržni, imajo pa izrazito negativno mnenje do uradne politike. In iz tega izhaja tudi zelo nizka politična participacija. Težko bi sodil, ali je takšna drža upravičena ali ne. Mislím, da bi bilo vendarle bolje, če bi mladi politično bolj participirali.

Seveda bi bilo dobro, če bi se politične strukture zamislile nad vsem tem. Bojim pa se, da je preprosto skupina mladih v Sloveniji premajhna, da bi jo politiki v resnici vzeli zelo zares.

Mislím, da je dobro, da mladi delajo na sebi. Ta odgovornost mladih je močno prisotna in je v porastu. Bolj pa bi se morali zavedati, da npr. študentsko delo ni v njihovem interesu, da se morajo raje bolje politično organizirati in poskušati ustvariti boljše pogoje, v katerih si bodo lahko ustvarjali dolgoročno osebno perspektivo. Ne bi smeli dovoliti, da so potisnjeni zgolj v logiko preživetja z danes na jutri.

Država pa bi morala bolj jasno stati na stališču, da so mladi ključen dolgoročni resurs slovenske družbe. Zavedati se je treba, da je mladih vedno manj, zato je naloga države, da tudi v teh gospodarsko zahtevnih časih ne dopusti razmer, v katerih bi lahko bilo uspešno prevzemanje vlog odraslih s strani mladih resno ogroženo.

Javno bančništvo

Če je bančni sistem pretežno zaseben in profitno naravnani, potem je posledica tega nestabilen finančni sistem, ki povzroča ciklične krize. Če so krediti sredstvo za prelivanje družbenega bogastva v roke majhnih elit, potem ne moremo pričakovati splošne družbene blaginje in trajnostnega razvoja.

Rok Kralj, ilustracija Matija Medved

Denar in banke so alfa in omega današnje družbe. Osnovna naloga bank je kreiranje denarja in upravljanje denarnega toka (ang. beseda za valuto je *currency*, ki izhaja iz besede *current* – tok; beseda *bank* pa pomeni [rečni] breg, torej nekaj, kar uravnava [rečni] tok). Kroženje in izmenjava dobrin (tok dobrin), ustvarjanje in porazdelitev celotnega družbenega bogastva, opravljanje dela oziroma storitev in ne nazadnje tudi naš življenjski standard, so skoraj v celoti odvisni od »zdravja« in organiziranosti finančnega (denarnega) sistema. Brez denarja ekonomski sistem, ki je materialni temelj celotne družbe, preprosto ne more delovati, zato se bank ne moremo kar znebiti, lahko pa jih preoblikujemo in to sploh ni tako težko.

Kdo danes obvladuje denar? Predstava, da države tiskajo velike ko-

nditi, verjeti, zaupati. To velja še zlasti danes, ko je večina denarja zgolj digitalni zapis v svetovnih bančnih bilancah – in vanje moramo verjeti in zaupati. Aristotel je v Nikomahovi etiki zapisal, da se denar zato »imenuje *nomisima*, ker ni nastal po naravi, ampak po dogovoru (*nomos*), in ker je od nas odvisno, ali ga spremenimo ali pa tudi vzamemo iz obtoka.« Denar je torej že od samega začetka predmet dogovora ter zaupanja, in če je v zgodnejšem obdobju še imel vrednost samo po sebi (ko je bil še iz zlata in srebra), pa danes praktično temelji samo še na dogovoru, zaupanju in verjetju. Vrednost denarja ni toliko odvisna od odločitev bankirjev o obrestnih merah in drugih elementih denarne politike, kot pa od stopnje zaupanja ljudi vanj. Kako deluje »stvaritev« denarja?

najpomembnejših svetovnih bank je danes v zasebni lasti, in ker so profitno naravnane, se skoraj ves ustvarjen dobiček od obresti preliva v zasebne žepe. S tem se, kot smo že rekli, celotna masa denarja v ekonomskem sistemu družbe zmanjša. Da takšen sistem lahko deluje, morajo posamezniki, podjetja in države vedno več ustvarjati, bogastvo družbe pa se elegantno (sistemsko!) preliva v zasebne žepe bankirjev. Zato takšen sistem potrebuje stalno gospodarsko rast. Če se zaradi različnih vzrokov (npr. zaradi nenadnega zloma špekulativnih finančnih borz, katerih rast sloni tudi na kreditih) ta rast zmanjša ali zaustavi, se preskrba z denarjem začne »kvariti«, saj najemanje novih kreditov ne zadošča za poplačilo »starih« kreditov in obresti ter še za normalno delovanje eko-

cije, tvegane nakupe podjetij ali za luksuzne dobrine, temveč za zadovoljevanje potreb posameznikov in družbe (za nakup prvih nepremičnin, za delovanje in razvoj podjetij in kmetijstva, za izobraževanje, za skupne infrastrukturne projekte, za ekološke projekte itd.). Ameriški Inštitut za javno bančništvo (Public Banking Institute) definira javno bančništvo kot »bančništvo, ki deluje v javnem interesu po svojih predstavniških vladah. Javne banke lahko delujejo na katerikoli ravni, od lokalne, državne do mednarodne.«

Javno banko ustanovi država, ki je tudi njen edini lastnik – v imenu svojih državljanov. Podobno kot javni zdravstveni domovi in javne šole delujejo v splošno korist, tako javne banke omogočajo vsem ljudem čim boljše denarne storitve. Podjetja, skupnosti in posamezniki,

Kdo danes obvladuje denar? Predstava, da države tiskajo velike količine denarja in ga tudi »pridno« upravljajo, je strašansko daleč od resnice. Države so namreč danes v skoraj povsem enakem položaju kot posamezniki, podjetja in druge organizacije – če želijo do denarja, si ga morajo sposoditi.

ličine denarja in ga tudi »pridno« upravljajo, je strašansko daleč od resnice. Države so namreč danes v skoraj povsem enakem položaju kot posamezniki, podjetja in druge organizacije – če želijo do denarja, si ga morajo sposoditi. Davčni sistem v obstoječem finančnem sistemu nikakor ne more »pokriti« javnih izdatkov, saj morajo države bankam neprestano vračati velikanske obresti za izposojeni denar (v obliki obveznic, ki pa niso nič drugega kot oblika kredita).

Denar kot kredit

Najprej moramo razumeti, da večina današnjega denarja – približno 97 % (z nekaj razlike med državami) – v ekonomski sistem družbe vstopa kot kredit, le približno 3 % pa ga kroži v obliki gotovine. Kaj sploh je kredit? Beseda kredit izvira iz latinske besede *credere*, ki pomeni *poso-*

Ko banka posamezniku, podjetju, družbeni skupnosti itd. odobri nov kredit, se v ekonomski sistem »prelije« nova denarna vrednost. Denar zaokroži po ekonomskem sistemu družbe (omogoča investicije, nakupe dobrin, plačilo davkov, izplačilo plač itd.) in se z vračilom kredita vrne nazaj v izhodišče, v banke. Bančne bilance se izenačijo in realno gledano se denar dobresedno »izniči«, saj ni nič drugega kot zapis vrednosti. Ponovna potreba po denarju (kreditih) sproži nov denarni tok.

A pomemben del zgodbe o denarju so obresti. Ko banka izda kredit, poleg vračila glavnice zahteva še obresti, ki so njen prihodek – in dobiček. Ker banka z izdajo kredita (nova količina denarja v obtoku) hkrati ne ustvari še denarja za poplačilo obresti, se v celotni masi denarja pojavi primanjkljaj. Večina

nomskega sistema družbe. Denarja je preprosto premalo in natanko v takšni situaciji smo zdaj. Zasebni bančni sistem dejansko ne spodbuja družbenega razvoja, ampak ga celo blokira. Guverner naše centralne banke Marko Kranjc je nedavno ugotovil, da »odvisnost od zadolževanja preprečuje hitrejšo rast« (časopis Dnevnik, 21. 5. 2011). Kar je resnica par excellence. A guverner bi moral še poudariti, da je ta »hiba« vrojena v sam finančni sistem.

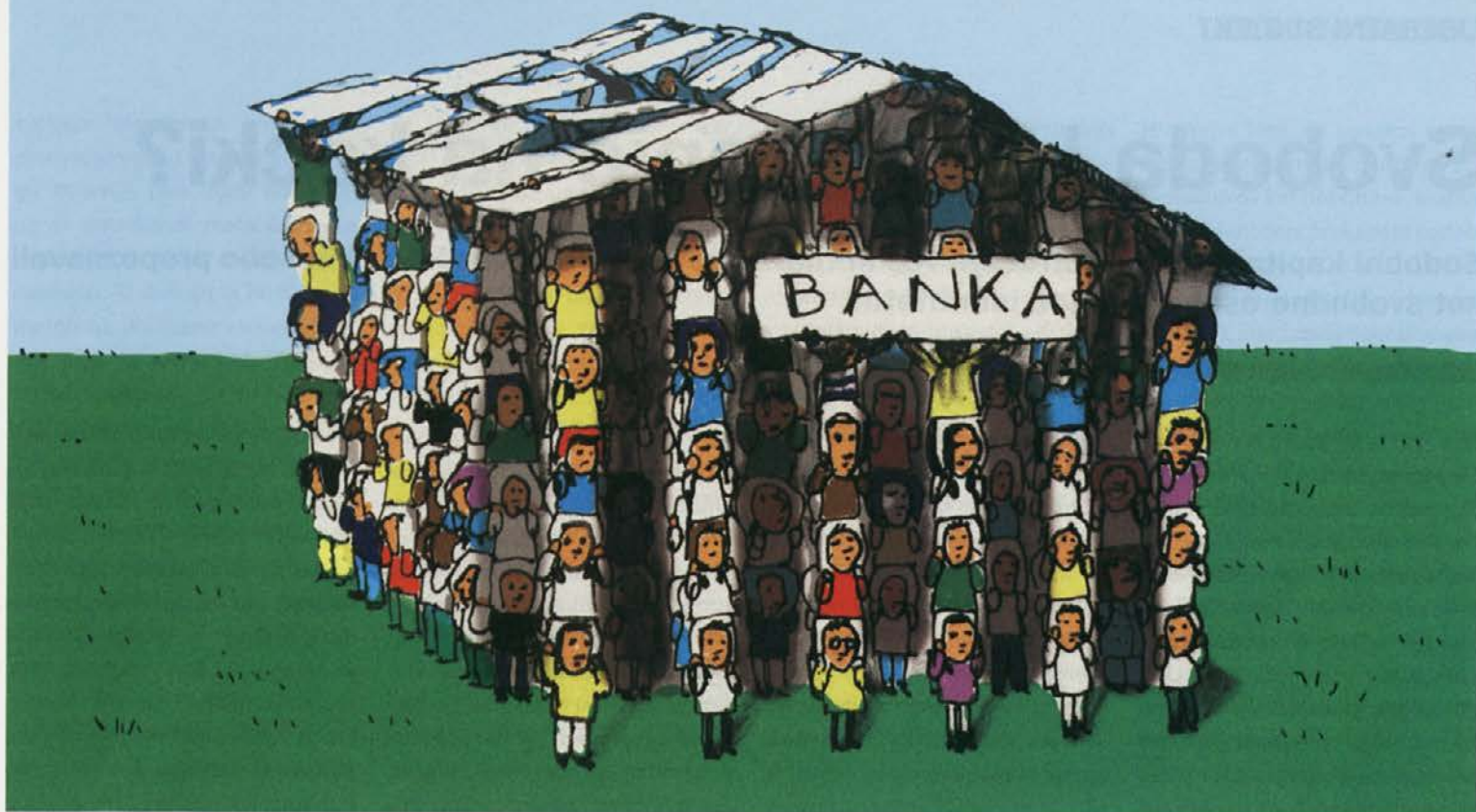
Od dolga k ustvarjanju družbenega bogastva

Bančništvo je lahko zasnovano tudi drugače – kot javna in neprofitna storitev. Sistem lahko deluje praktično enako, a na osnovi povsem drugačnih principov. Javna banka prav tako kot zasebna denar izdaja kot kredit in zanj zaračunava obresti. Krediti se ne namenjajo za špekula-

ki si sposodijo denar v javni banki, prav tako plačujejo obresti, vendar so te nižje kot v zasebnih bankah, saj njihovo vodilo ni dobiček. Do biček, ki ga javna banka vendarle ustvari, se namenjuje edinemu lastniku – državi, s čimer se zmanjša potreba po davčnih obremenitvah prebivalstva in gospodarstva. Denar se tako vrača v finančni sistem celotne družbe. Nove potrebe po denarju v sistemu javnega bančništva niso rezultat špekulativnih aktivnosti, temveč posledica »naravnega« rasti ekonomije oziroma dejanskega družbenega razvoja.

Javna banka Severne Dakote

»Naša vloga je odgovorno služenje družbi kot katalizator rasti,« pravi Eric Hardmeyer, predsednik banke Severne Dakote, edine ameriške javne banke, ki deluje že od leta 1919. »Naš široko razvejan kreditni portfo-

lio je v letu 2010 omogočil stabilne prihodke. Nadaljujemo iskanje inovativnih poti za spodbujanje in pomoč napredku Severne Dakote.« V sporočilu za javnost z dnevom 20. april 2011, z naslovom Sedmo leto rekordne rasti za Banko Severne Dakote, je guverner zvezne države Jack Dalrymple poudaril, da »banka pomaga pri rasti in raznolikosti naše ekonomije. Partnerstvo banke s finančnimi institucijami, organizacijami in državljani ustvarja ekonomske priložno-

Dakota (stalno, ne pa samo začasno, kot se je zgodilo ob izbruhu finančne krize tudi v Sloveniji). Ves denar države in državnih institucij je po zakonu naložen v banki (tudi ves pobrani davek in drugi prihodki države), kar daje banki dodatno moč, stabilnost in zaupanje. S tem banka omogoča nemoteno kroženje denarja med državo in njenim ekonomskim sistemom, ki ga tvorijo posamezniki, podjetja in druge organizacije. Banko nadzoruje državna komisija

Javno bančništvo torej omogoča normalno preskrbo z denarjem, ki podpira razvoj celotne družbe. Država prek javnih bank lahko (ponovno) obvladuje finančni sistem družbe, zmanjša potrebe po novih davkih in zbere sredstva za financiranje skupnih potreb. Državljeni, podjetja in druge organizacije z javnim bančništvom dobijo dostop do ugodnih kreditov, varno mesto za svoje prihranke in ustanovo, za katero vedo, da deluje v splošno korist. Državljeni, kot pravi

Če je bančni sistem pretežno zaseben in profitno naravnani, potem je posledica tega nestabilen finančni sistem, ki povzroča ciklične krize. Če so krediti sredstvo za prelivanje družbenega bogastva v roke majhnih elit, potem ne moremo pričakovati splošne družbene blaginje in trajnostnega razvoja. Če pa banke delujejo pretežno v javnem interesu, kot neprofitne ustanove, postane denar sredstvo za pravično porazdelitev družbenega bogastva in

Če banke delujejo pretežno v javnem interesu, kot neprofitne ustanove, postane denar sredstvo za pravično porazdelitev družbenega bogastva in bančništvo podpora ekonomskemu sistemu družbe, s tem pa sredstvo za doseg družbene blaginje.

sti v državi na področju kmetijstva, trgovine in industrije.«

Severna Dakota je edina zvezna država v ZDA, ki ima proračunski presežek (trenutno v višini 1,1 milijarde \$) in najnižjo stopnjo brezposelnosti v ZDA (4 %). Banka je v preteklem desetletju v državni sklad (North Dakota's General Fund) vplačala 350 milijonov \$, s čimer se je zmanjšala potreba države po davkih. Za populacijo 600.000 prebivalcev to vsekakor ni zanemarljiva vsota. Banka zagotavlja poceni posojila za študente, majhne, že obstoječe podjetnike in začetnike. Skupaj z zasebnimi bankami omogoča delovanje trga nepremičnin in z odkupovanjem obveznic lokalnih skupnosti omogoča njihovo financiranje (s tem opravlja določene funkcije centralne banke). Posebnost banke je, da za vse bančne depozite jamči država Severna

za industrijo (Industrial Commission). Člani te komisije so guverner (ki je tudi predsednik komisije), državni tožilec in državni komisar za kmetijstvo. Banka ima še sedemčlanski svetovadni odbor (Advisory Board), ki ga potrjuje guverner. Člani odbora, ki se spoznajo na bančništvo, svetujejo komisiji v zvezi z menedžmentom, storitvami, politiko banke itd. Na operativni ravni pa banko vodi izvršni komite (Executive Committee), ki mora pri svojem delu upoštevati komisijo za industrijo in svetovadni odbor. Da bi karseda zmanjšali politični vpliv, banka objavlja podrobna četrtletna in letna finančna poročila. Banka Severne Dakote je primer, kako celo v državi, kjer imajo sedež največje globalne zasebne banke, lahko deluje pravo javno bančništvo.

Javne banke, hrbtenica finančnega sistema države

lastniki banke, imajo po svojih izvoljenih predstavnikih možnost vplivati na politiko banke, poleg tega pa tudi dober pregled nad državnimi izdatki. Javno bančništvo ne izključuje zasebnega, lahko se dopolnjujeta, a bistvo je, da je jedro bančnega sistema neke države javno. S tem imajo država in državljani pod nadzorom ključni element ekonomskega sistema države – finančni oziroma denarni sistem. Danes ga imajo v rokah zasebniki, in dokler bo tako, bomo vsi skupaj – posamezniki, podjetja in države – dolžniki in talci velikih zasebnih bank, ki jih obvladujejo majhne elite. V Sloveniji sicer še imamo deloma javne banke, a te delujejo povsem po principih zasebnih in državljanom s svojo nepregledno ter profitno usmerjeno politiko povzročajo več stroškov kot pa koristi (dokapitalizacije, odpisi »slabih« kreditov itd.)

bančništvo podpora ekonomskemu sistemu družbe, s tem pa sredstvo za doseg družbene blaginje. Javne banke izdajajo kredite v javno korist, s čimer podpirajo lokalno in regionalno ekonomijo. Države in lokalne skupnosti lahko ponovno prevzamejo samooskrbo z denarjem in izstopijo iz današnje neresljive pajčevine dolgov.

Reforma bančnega sistema je torej relativno enostavna, potrebujemo samo razvejan sistem javnega bančništva, ki bo prevzel nadzor nad ključno »dobrino« današnje ekonomije – denarjem. Z dobro organiziranim javnim bančništvom, ki ne izključuje zasebnih bank, se lahko povrne zaupanje v denar in finančni sistem družbe. To zaupanje je danes že zelo omajano. In zaupanje je najpomembnejša sestavina denarja.

Svoboda kot življenje na kocki?

Sodobni kapitalizem ne potrebuje več in tudi noče več posameznikov, ki bi sebe prepoznali kot svobodne osebe s trajno identiteto.

Karolina Babič, ilustracija Dejan Kralj

Leta 1971 je Georg Coock pod psevdonimom Luke Rhinehart izdal menda avtobiografski roman *The Diceman, Mož na kocki*. Glavna oseba romana je newyorški psihiater in psihoanalitik Luke Rhinehart, uspešen in zelo ambiciozen strokovnjak, ki na neki točki svojega življenja zelo podvomi v smiselnost tako svojega zasebnega kot tudi strokovnega življenja. Kot rešitev njegove eksistencialne in profesionalne krize se mu ponudi metanje kocke. Rhinehart prične sprejemati odločitve v svojem vsakodnevem življenju na podlagi metanja kocke. Možnosti, ki jih postavi na kocko, so sprva povsem banalne možnosti glede vsakdanjih opravkov, kasneje pa prične na kocko postavljati možne osebnosti oziroma vloge, ki jih bo igral kot oseba, in tudi zelo pomembne odločitve, kot je recimo ločitev od žene in otrok ali umor nekoga.

cije, ki gredo na roko potlačeni vidikom njegove osebe. Padeč kocke pa bo vselej kot nevtralna gesta nepristransko izbral med možnostmi in tako z vsakim metom rodil neko novo osebo, brez racionalnega načrtovanja, kalkuliranja, namenskosti in smiselnosti.

Rhineharta popolnoma obsede misel o svobodi, ki izhaja iz te njegove teorije in prakse kockarske terapije: »Ko bom opustil psihiatrično prakso, bi lahko postal univerzitetni profesor ... borzni mešetar ... prekupčevalec z nepremičninami ... učitelj zena ... trgovec z rabljenimi avtomobili ... turistični agent ... voznik v dvigalu. Izbor poklicev se je nenadoma zazdel neskončen.« Svoboda tukaj po Rhinehartu izvira iz uboja osebnosti, te rigidne družbene strukture, ki človeka prikuje v določene družbene vloge, vse ostale njegove potencialne jaze pa zatre oziroma zapre v podtalje, kjer

vsemu vztrajanju pri naključnem življenju odkril neko lastno nezmožnost, nezmožnost biti brez identitete. Biti Mož na kocki je postala nova identiteta, prav tako polna istovetenja, ponosa, ambicioznosti, nečimrnosti in tesnobe.

Družba ljudi brez identitete

Čeprav našemu junaku na podlagi lastnega primera in na primerih nekaterih učencev uspe dokazati, da je človek izredno prilagodljivo, fleksibilno bitje (če je bilo to sploh potrebno dokazovati), pa mu nikakor ne uspe pokazati, da je hkrati kakorkoli možen tudi obstoj družbe takšnih bitij. Razgrajevanje lastne osebnosti seveda nujno vodi do psihotične strukture posameznika, skupnost psihotičnih pa nikakor ne more oblikovati kohezivne družbe. Seveda se najbrž Rhinehart ne bi strinjal z našo kritiko njegove poskusa, kakorkoli že je zelo zanimiv, saj namen nje-

ideologiji liberalizma, ki človeku nalaga konsistenten samo-razvoj lastne osebnosti in razumevanje lastnega življenja v pojmih namena, lastne volje, racionalnega načrtovanja, ponosa, samouresničevanja ipd. Motiv njegovega podviga je zatorej več kot razumljiv, tudi teoretsko solidno podprt, vendar pa ga radikalnost njegovega eksperimenta nujno vodi v neuspeh. Kot smo rekli že prej, njegov jaz, čeprav nekoliko shizofren, ostaja trdoživ, hkrati pa sčasoma izginja vznemirljivost novega naključnega življenja, človeška tesnoba se ponovno pojavi, pride zdolgočasnost in izguba zanimanja v svetu, kjer je možno karkoli. Na koncu svoje pustolovščine obtiči nekje v vmesnem prostoru med človekom želje, volje, namena, smisla, istovetnosti ter nekim »nadčlovekom«, ki na vprašanje »Kdo pa si ti?« odgovarja z »Jaz sem ...«

Če se je v samih začetkih porajanja ideje o človeku kot tvorcu lastne usode nahajal nek koncept nevtralnosti, ki so ga prvotni tvorci ekonomskega liberalizma poznali kot koncept neosebnega kot temelja svobodnega trga (nevidna roka je neosebna in zato pravična), pa lahko v sodobni različici ekonomskega liberalizma kot ta temelj vse bolj prepoznavamo koncept naključja.

Kdorkoli je lahko kdorkoli

Geslo tega *moža na kocki* postane »Kdorkoli je lahko kdorkoli«. Kot psihiater in psihoanalitik je soočen z vprašanjem, ali je človeka mogoče spremeniti. To je problem, ki Rhinehartu ne da spati. Hkrati z osebnim eksperimentiranjem s kockami prične zato razvijati teorijo in prakso t. i. kockarske terapije, katere namen je popolnoma razgraditi vsako osebnost, in sicer z namenom, da prevladujoči zatiralni jaz neke osebe omogoči možnostim v človeku, omogoči drugim ozadnim jazom, da pridejo do izrazi. Po njegovem bo učenec na kockarski terapiji sprva na kocko postavljati le možnosti, ki ustrezajo njegovemu prevladujočemu jazu, kasneje pa se bodo med možnostmi na kocki vse pogosteje pričele pojavljati op-

se kuhajo simptomi. Vendar pa sam prvi učenec kmalu naleti na ključno oviro svojega samo-osvobajanja, kar bi lahko poimenovali nezmožnost biti brez identitete. Kot pripoveduje avtor: »Ego, prijatelj, ego. Čim bolj sem hlepel po tem, da bi ga s kockama uničil, tem večji je postajal. Vsak padeč kocke je odkrnil drobec starega jaza, da je z njim nahranil naraščajoči niz kockarjevih jazov. V sebi sem ubijal nekdanji ponos psihoanalitika, pisca člankov, lepega moškega, ljubečega moža, toda vsako truplo je bilo vrženo za hrano kanibalskemu jazu tiste nadčloveške kreature, o kateri sem mislil, da se spreminjam vanjo.« Skratka, če je Rhinehart menil, da bo na podlagi kockarskega odločevanja o lastnem življenju ubil oziroma razgradil lastno osebnost, pa je kljub

gove teorije in prakse ni oblikovanje družbenega sožitja, temveč radikalna osvoboditev človeka, ki izvira iz koncepta naključja.

Prav naključje je ključna mantra Rhinehartove nove religije: »Nad vsemi stvarmi stoji nebeško Naključje, nebeška Nedolžnost, nebeška Prešernost, nebeška Možnost. In Možnost je najstarejše božanstvo sveta in glej, jaz pridem, da podelim vsem stvarim svobodo in jih odrešim. Namena, da na prestolu ponovno zavlada nebeško Naključje nad vsemi stvarmi. Razum je pod suženjskim jarmom namena in volje, jaz pa ga osvobajam v nebeško Naključnost in Prešernost, saj učim, da je med vsemi rečmi nemogoča ena: smisel.« Lahko bi rekli, da se Rhinehart s konceptom naključja bori proti

Koncept naključja v neoliberalizmu

Zakaj nas lahko danes zanima primer Luka Rhineharta, Moža na kocki? Zato ker se zdi, da se v zadnjih desetletjih na nek paradoksalen način uresničuje njegova zamisel o razgradnji liberalizma prav z elementi naključij. Če se je v samih začetkih porajanja ideje o človeku kot tvorcu lastne usode nahajal nek koncept nevtralnosti, ki so ga prvotni tvorci ekonomskega liberalizma poznali kot koncept *neosebne* kot temelja svobodnega trga (*nevidna roka* je neosebna in zato pravična), pa lahko v sodobni različici ekonomskega liberalizma kot ta temelj vse bolj prepoznavamo koncept *naključja*. Če bi Luke Rhinehart živel nekaj desetletij kasneje, bi morda ne čutil nobene potrebe po takšni kockarski razgradnji

svojega identitetno omejenega, predvidljivega in zato dolgočasnega življenja. Leta 2000 Rhinehart ne bi potreboval metanja kocke, da bi menjal službo ali celo poklic, naključja, ki izvirajo iz hitrih sprememb na družbeno-ekonomskem področju, bi to opravila namesto kocke. Verjetnost, da se loči, preseli, prekvalificira, da se identitetno povsem preobrne, bi bila brez metanja kocke tolikšna, da bi ga veselje do kocke najverjetneje hitro minilo. Človek v sodobnih družbeno-ekonomskih okoliščinah vse bolj postaja *Človek na kocki*, in to brez metanja kocke.

Kar je Rhineharta najbolj motilo, je bila njegova ujetost v rigidno osebo s predvidljivim življenjem, kjer so vse možnosti zelo omejene, zgolj blago diferencirane, natančno prekalkulirane, skratka, ujetost v dolgočasno življenje, ki je človeku povsem znano že vnaprej, kakor da bi mu za 18. rojstni dan podarili posnetek z njegovim celim življenjem. Zahodnemu človeku v novem tisočletju je mnogo manj dolgčas. Tudi če je uspešen pripadnik višjega razreda, ne more predvidevati, kje bo naslednje leto, kaj bo počel, kakšno identiteto bo privzel v novih okoliščinah, kdo bo

do ljudje okoli njega. Prekarnost, ki človeka postavlja na kocko, ni značilna le za manj premožne sloje, konec koncev se je rodila prav med menedžerji, intelektualci, umetniki ipd. Naključje vse bolj postaja glavni odločevalec v življenjih zahodnih ljudi, pa čeprav bomo v prevladujočem diskurzu redko našli na sam pojem *naključja*, pogosteje naletimo na govor o *priložnostih*, o *zlatih trenutkih*, ki jih je potrebno ujeti, zagrabiti, o *biti na pravem mestu ob pravem času*, o nenehnem *gibanju*, ne glede na smer, zgolj z namenom izpostavljanja novim priložnostim. Biti izpostavljen za nove priložnosti je stanje, ki je zelo podobno stanju Rhinehartove razgrajene osebnosti, ki ne preferira več določenih možnosti, ampak se vse bolj prosto odpira za *karkoli*. Spomnimo se njegovega gesla: »Kdorkoli je lahko kdorkoli.«

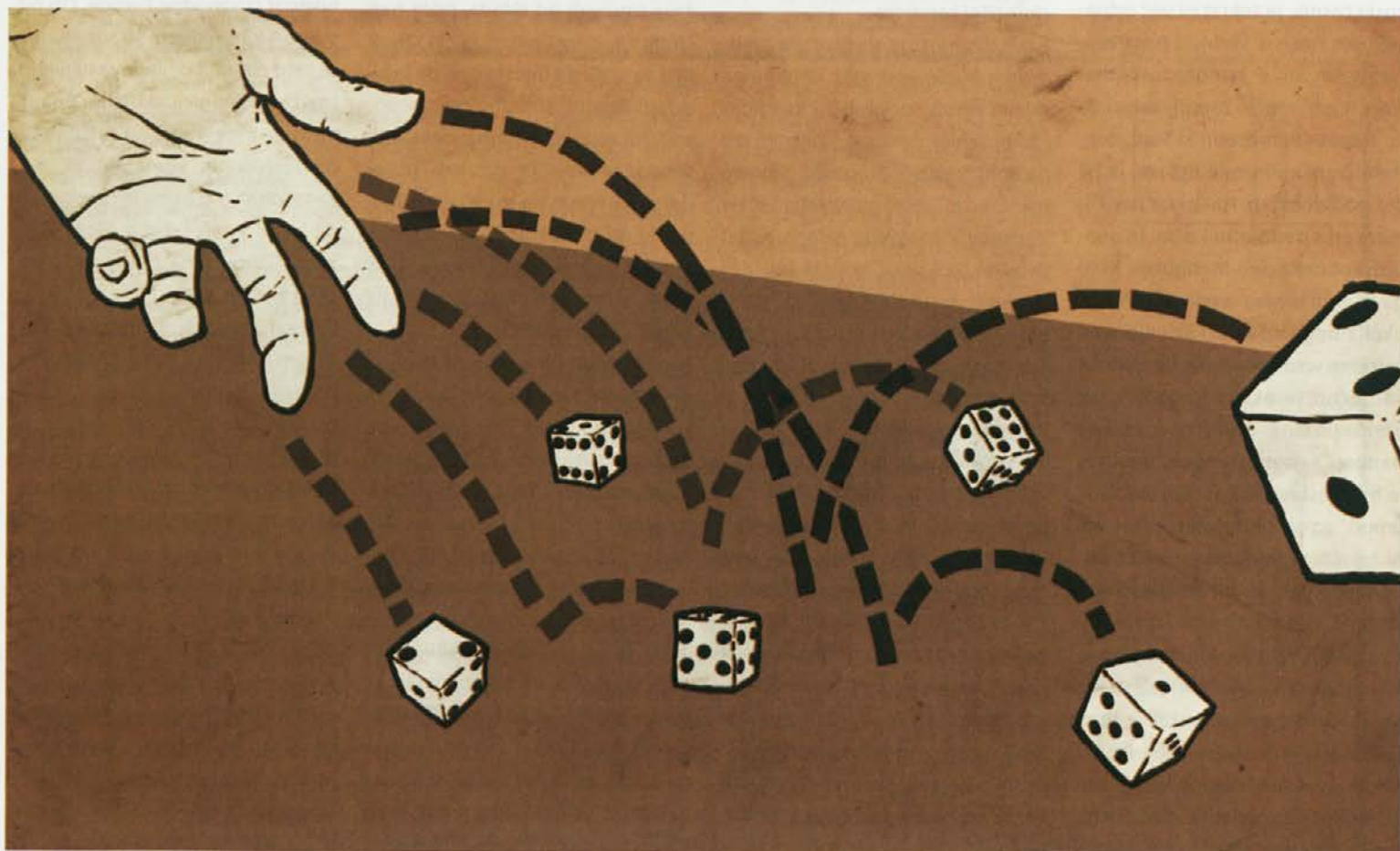
Ekonomski liberalizem brez liberalnega subjekta

V tem geslu lahko razberemo element paradoksa v temelju liberalne ideje. Po eni strani prinaša posamezniku možnosti, ki ga razbremenjujejo razredne, verske, rase, spolne ali katere druge prirodne ujetosti, vsaj v teoriji mu dajejo možnosti *biti kdorkoli*. Svobodni

trg je s svojo neosebno, nevtralno gesto obljubljal nagrajevanje truda in prizadevanja, ne pa prirojnih pripadnosti. Pripadnost, identiteta je s tega vidika stvar izbire in prizadevanja. Pri čemer pa vsaj v začetkih ekonomskega, etičnega ter političnega liberalizma identiteta ni fleksibilna, temveč gre za identiteto, ki tekom posameznikovega življenja postaja vse bolj toga, vedno bolj natančno izdiferencirana, utemeljena, osmišljena. Liberalni subjekt torej v osnovni ideji predstavlja bitje, ki smiselno in samoiniciativno oblikuje svoje življenje, ter to počne konsistentno, tako da njegovo življenje ni kolaž naključnih momentov, temveč zvezna naracija. Situacija pa se je v zadnjih desetletjih bistveno spremenila, poudarek na možnosti biti kdorkoli se je povečal, hkrati pa se je pričela stopnjevati zahteva pa fleksibilni osebnosti, ki bo zmožna nekakšnih »projektnih identitet«, nekakšnih kratkotrajnih pripadnosti projektom in istovetnosti s projekti, kar pa na nek način predstavlja diametralno nasprotje prvotne ideje liberalnega subjekta, vse življenje konsistentno nastajajočega in samo-razvijajočega se jaza. Paradoks liberalne misli

je torej v tem, da povsem enako dobro prenese toge identitete posameznikov kot fleksibilne, kratkotrajne identitete prekariata sodobne ekonomije.

Če se je torej še do nedavnega zdelo, da ima razvoj liberalne ekonomije poleg vseh slabosti vsaj to prednost, da je nujno zvezan z idejo liberalnega subjekta in da torej posledično nujno vse bolj omogoča ljudem, da konsistentno in smiselno oblikujejo svoj jaz in svoje življenje, kot si ga sami zamišljajo, pa se zdaj izkazuje, da nove oblike liberalne ekonomije za svoj razvoj ne potrebujejo nujno tega liberalnega subjekta, prav nasprotno, potrebujejo neko novo povsem prilagodljivo bitje z zmožnostjo hitrega menjavanja kratkotrajnih identitet. Da je možno svobodno kapitalistično gospodarstvo brez liberalnega subjekta, so dokazali že Kitajci. Na svojstven način pa se s to domnevno paradoksnostjo srečujemo tudi na Zahodu. Sodobni kapitalizem ne potrebuje več in tudi noče več posameznikov, ki bi sebe prepoznavali kot svobodne osebe s trajno identiteto. Ali pa tukaj morda govorimo o novi ideji svobode? O svobodi kot osvoboditvi od lastne identitete?

Imperial Motherfucker – IMF

Dominique Strauss-Kahn je kriv, četudi mu za njegove največje zločine nikoli ne bodo sodili ...

Anej Korsika

14. maja je Dominique Strauss-Kahn udobno sedel v prvem razredu letala, namenjenega v Nemčijo, in bil z mislimi že pri pomembnem sestanku z Angelo Merkel. Prvi mož Mednarodnega denarnega sklada je imel v rokah usodo vseh tistih držav, ki so se znašle v največji krizi in jim je bilo potrebno pomagati s posojili sklada. Kako jim bo pomagal, koliko denarja jim bo namenil in predvsem pod kakšnimi pogoji? Vse to je bilo v njegovi moči ... Morda ga je le nekoliko vznejevoljila misel na to, da je v hotelski sobi, ki jo je zapustil v naglici, pozabil svoj mobilni telefon. Ampak to neprijetnost jim je že javil v hotel in morda ga bo telefon preko kurirja dosegel še pred vzletom.

Strauss-Kahn vzleta ni dočakal in namesto kurirja so na avion vstopili policisti in ga aretirali zaradi suma posilstva hotelske sobarice. »Veliki zapeljivec«, kot ga je ob eni prejšnjih afer poimenoval nek francoski časnik, je tokrat ni več odnesel tako poceni. Vedno šarmantno nasmejan in s samozadovoljnim občutkom moči, zaradi katerega so trepetali predsedniki vlad, centralni bankirji in cele države, je bil čez noč zlomljen. Naenkrat je v kamere zrl s podplutimi očmi in neobrit, kot nekakšen orangutan, ki so ga iztrgali iz njegovega naravnega okolja in ga zdaj razkazujejo v živalskem vrtu, sam pa se ne zaveda, kaj točno se okrog njega dogaja. Spričo takšne obravnave je bila francoska javnost ogorčena. »To je bila nastavljena past in medijski umor!« so se pridušali številni. Na bližajočih se francoskih predsedniških volitvah je bil Strauss-Kahn namreč eden največjih favoritov za zmago. Vsi tisti, ki jim njegova kandidatura ni bila v interesu, so se ga enostavno odkrižali s tem, da so mu »nastavili« sobarico. O cinizmu takšne argumentacije niti ni vredno izgubljaniti besed. Tisto, kar je bolj zanimivo, je to, da ob-

Dominique Strauss-Kahn

V študiji so prišli do ugotovitve, da je bil zaradi izredno strogih pogojev posojil IMF-ja zdravstveni sistem v nekaterih vzhodnoevropskih državah prizadet do te mere, da je več tisoč ljudi umrlo od tuberkuloze.

staja še ena dimenzija tega škandala, ki bi morala biti nezaslišana že sama na sebi, vendar se zdi, da se ob vsem medijskem poročanju vanjo ni obregnil še nihče. Gre za dejstvo, da je bil Strauss-Kahn *socialistični kandidat* ...

Kako absurdno je, da postane predsednik Mednarodnega denarnega sklada resen socialistični kandidat, nam lahko postane jasno že ob najbolj grobem pregledu delovanja sklada. Takšnega hitrega tečaja iz osnov denarnega sklada je bil deležen tudi vsak, ki se je udeležil lanskega festivala Ex-Ponto oziroma natančneje predstave *Kriv!* Boris Kadin, hrvaški umetnik, je gledalcem v eni uri namreč odpredaval in s pomočjo spletne strani sklada ponazoril, kaj je njegovo bistvo in kako vpliva na življenje milijonov po svetu. V resnici gre za nekakšen globalni finančni servis, ki je »na razpolago« državam, ki se znajdejo v težavah. Vendar pri tem nikakor ne gre za kakšnega dobrodušnega posojilodajalca. To ni *socialni*, temveč *denarni* sklad in s tem je povezana tudi vsa politika pogojevanja posojil. Država, ki si želi izposoditi denar, se mora v zameno »strukturno prilagoditi«, kar je zgolj evfemi-

zem za uničevanje socialne države, zdravstvenega sistema, krčenje javnega sektorja in predvsem pospešeno liberalizacijo kapitalskih trgov. O tem, kako grozljivo visoko ceno ima lahko denar, ki si ga država izposodi od sklada, priča tudi študija univerz Cambridge in Yale. V njej so prišli do ugotovitve, da je bil zaradi izredno strogih pogojev posojil zdravstveni sistem v nekaterih vzhodnoevropskih državah prizadet do te mere, da je več tisoč ljudi umrlo od tuberkuloze. Smrt zaradi bolezni, ki je v Evropi sicer izredno redka, se je v teh državah povečala za več kot 16 odstotkov!

Tudi na področju prehrane je sklad naredil več škode kot koristi. To je v nagovoru pred Združenimi narodi izpostavil celo bivši ameriški predsednik Bill Clinton in poudaril, da je bila politika, ki je hrano razumela zgolj kot eno izmed številnih vrst blaga v krogotoku mednarodne trgovine, povsem zgrešena in da se je potrebno vrniti k bolj odgovornemu in trajno naravnemu proizvodnji hrane. Vsebinsko gledano, sklad vse od svojega nastanka leta 1944 skrbi predvsem za udejanjanje takšnih politik, ki so v interesu najmočnejših držav tega

Foto: © World Bank

sveta. Takšna politika je dosledno preslikana tudi v samo formalno delovanje oziroma v način, na kakršnega je organizirano delovanje in predvsem odločanje sklada. Sklad namreč ni demokratična organizacija. Sklad ne deluje po načelu Organizacije združenih narodov, v kateri ena država pomeni en glas, temveč po načelu več denarja, več glasov! Zato imajo ZDA več kot 16 odstotkov glasov, Japonska 6, Nemčija dobrih 5 ... Rečeno drugače, 20 najpomembnejših oziroma najbogatejših držav ima več kot 70 odstotkov glasovalnih pravic, vseh ostalih 166 držav pa slabih 30 odstotkov! Tako očitno deluje denarna demokracija. Vendar kot da to ne bi bilo nezaslišano že samo na sebi, obstaja še nekakšno nenapisano pravilo, da je predsednik sklada vedno Evropejec, seveda ni potrebno poudarjati, da gre pri tem izključno za Evropejce t. i. »stare Evrope« in da med njimi ni nikogar iz vzhodne Evrope. Ob odstopu Dominiquea Strauss-Kahna se zato zdi, da bo njegova najverjetnejša naslednica aktualna finančna ministrica Francije, Christine Lagarde. Nekateri komentatorji so se že razpisali o tem, da je nemogoče, da bi bil v teh kriznih časih, ki so zadeli Evropo, na čelu sklada kdo drug kot Evropejec.

Vrnimo se nazaj k predstavi *Kriv!* Potem ko je avtor gledalcem predložil delovanje sklada, nas je postavil pred odločitev o tem, ali je Strauss-Kahn kriv ali ne. Ali nosi odgovornost za stanje sveta, v katerem živimo ali ne? Z veliko večino smo ga gledalci proglasili za krivega in avtor predstave mu je pred našimi očmi poslal vnaprej pripravljeno elektronsko sporočilo, v katerem je zapisal, da so ga ob uprizorjanju predstave v Ljubljani proglasili za krivega. Dominique Strauss-Kahn nedvomno je kriv, četudi mu za njegove največje zločine nikoli ne bodo sodili ...

Korupcijske delikatese in čevapčiči

»Prisluh, da bi lahko pri zavetišču »lažje kaj obrnil« je župan komentiral z besedami, da so obračali meso na žaru po čiščenju terena za gradnjo zavetišča.«

Dr. Boris Vežjak

Pred meseci sem v Katedri pisal o tem, kako je v državi treba ustaviti psihopolitiko paranoje. Ustaviti to, da se politiko dela s pomočjo paranoje in teorij zarot. Da se blodnjavi slog razmišljanja počasi in uspešno prebija med državljane in da postaja zmagovit. Celo več, da je v veliki meri odgovoren za nastalo psihozo izrednih razmer, za iskanje nenehnih sovražnikov in satanizacijo ljudi in dejanj. Ne mine prav veliko časa, ko v Mariboru aretirajo župana in del njegove ekipe. Njihovo razlago že poznamo: pripetila se mu je skrbno načrtovana velika zarota, levica ga želi zapreti, ker dela dobro. Za Maribor. Priča smo napadom na »Maribor«, kot je temu rekel še podžupan. Akterji so uporabili paranoidni vzorec razlage, da bi pojasnili, kaj se dogaja. Pustimo ob strani, ali se zgolj zvito branijo ali res verjamejo v zaroto. Dejstvo je, da jim je velik del občanov verjel.

Prav nazadnje sem v Katedri pisal o kritičnem intelektualnem potencialu mesta, ki je zaradi projekta EPK še dodatno shiral, namesto da bi se potenciral. Razlog: Maribor je postal mesto zavezanih jezikov; ali si v EPK ali pa te ni, zato so intelektualci, ki so večinoma vpeti v posle EPK, raje v njem in torej zavezanih ust. Že itak antiintelektualni pridih mesta se je še razbohotil. In potem nekajletne zle slutnje o korupciji na mariborski občini začnejo postajati realnost, zgodijo se famozne aretacije in »afera ptičja hišica«. Toda kritičnih reakcij in obsodb nobenih. Še najmanj iz vrst EPK – še huje, vodstvo zavoda je vsa ta leta županu ob vsaki priložnosti sestavljalo panegirike.

Ker sem bil prvopodpisani pod peticijo z zahtevo po odstopu mariborskega župana, si zato lahko na glas privoščim nekaj premisleka. Zahteva je v nekaj tednih prepričala okoli 150 ljudi. Pustimo ob strani, da se podpisi niso zbirali zelo aktivno, saj je peticija bila mišljena predvsem kot protest. V njej zapišem, da je vsakdo res nedolžen, dokler mu krivda ni dokazana. Pa vendar obstajajo vsaj štirje dobri razlogi za to, da bi župan moral odstopiti. Prvi je argument iz moralnosti: zato, da mesto razbremeni ogromnega moralnega madeža. Drugi je argument iz učinkovitosti delovanja: z odstopom bi razbremenil tudi občinsko upravo, ki bi lažje in normalno delovala naprej. Tretji argument govori o politični higieni ali bontonu: v razvitih demokratičnih državah se v takšnem primeru odstopi ali te odstopi stranka. Če gre za tako obširen konglomerat sumov, pa tudi kazenskih ovadb iz drugih zadev in za desetine (!) prijav protikorupcijski komisiji, je takšna higiena še bolj neizbežna. Četrty argument izhaja iz smiselnosti takega dejanja v času predkazenskega postopka. Namreč, kdaj bi moral župan sploh odstopiti? Sam je povedal, da bo to storil, ko mu bo krivda doka-

zana. Žal se je temu priključilo veliko število ljudi, ki niso želeli podpisati peticije. Osebno verjamem, da je šlo za cenen izgovor, za njihov strah pred posledicami zanje. Strukturno je namreč popoln nesmisel, da odstopimo v časovni točki, ko nam je krivda dokazana – takrat namreč za to več ni nobene potrebe, saj ne moremo hkrati opravljati javne funkcije in prestajati kazni, ki sledi obsodbi. Skratka, izgovor na presumpcijo nedolžnosti je bizaren, ker ga ne moremo zahtevati v smiselnem času: ko bo nekdo obsojen, za to ne bo potrebe. Nekdo, ki uporablja ta argument, je zapadel v hud paradoks, kajti to drugo dejstvo, da je takrat prepozno, je spregledal ali zamolčal. Kdaj bi torej bil realen čas za zahtevo po odstopu, če ne takrat, ko nas prepričajo že okoliščine, navzlic domnevi nedolžnosti?

Poučen je bil tudi odmev medijev. Za časopis Večer sem naredil tudi majhno statistiko: uspelo jim je priobčiti več zapisov, ki govorijo v prid Kanglerju, kot pa tistih, ki problematizirajo županovo ravnanje. Kritičnih komentarjev, razen enega, praktično ni bilo. Pač pa smo v pismih bralcev lahko spremljali cel festival pisem podpore – običajno so jih županu napisali lojalni politiki, ki so, kakšna grotesknost, političnost očitali podpisnikom zahteve. Razen kratkega elektronskega sporočila z vprašanjem, ali sem res prvopodpisani pod peticijo, nismo bili zanimivi za pojasnila. So pa res objavili naše pismo.

Županov skrbno načrtovani medijski spektakel je doživel enega svojih vrhuncev v najavi kazenskih ovadb proti sedmerici kriminalistov. Dejanje zastraševanja, preračunano na medijske učinke, je od njega terjalo prepričljivo razlago, kaj točno pomenijo besede v obremenjujočih prisluhih. V Delu smo tako lahko prebrali naslednji stavek: »Prisluh, da bi lahko pri zavetišču »lažje kaj obrnil« pa je komentiral z besedami, da so obračali meso na žaru po čiščenju terena za gradnjo zavetišča.«

Ponujena obrambna gesta, po kateri sintagma »lažje kaj obrniti pri zavetišču« meri na opis »obračanje mesa na žaru po čiščenju terena za gradnjo zavetišča« spominja na tisto znano anekdoto o plagiatorstvu Janševega govora: seveda obstaja minimalna možnost, da je prišlo do ponovitev istih nizov stavkov v primeru dveh govorov (Janše in Blaira), vendar je verjetnost za to skoraj enaka tisti, ko bi opici dali v roko svinčnik in bi »naključno« spisal nekaj, kar je povsem enako besedilu Hamleta. No, prav takšna, morebiti malo večja, je realna možnost, da prisluhi gospoda župana dokazujejo zgolj njegovo strast do roštiljade in da korupcijske delikatese niso korupcijske, temveč za njimi stoji banalna namera po obračanju sočnih čevapčičev.

Izgovor na presumpcijo nedolžnosti župana je bizaren, ker ga ne moremo zahtevati v smiselnem času: ko bo nekdo obsojen, za to ne bo potrebe. Nekdo, ki uporablja ta argument, je zapadel v hud paradoks, kajti to drugo dejstvo, da je takrat prepozno, je spregledal ali zamolčal. Kdaj bi torej bil realen čas za zahtevo po odstopu, če ne takrat, ko nas prepričajo že okoliščine, navzlic domnevi nedolžnosti?

»Delamo z ljudmi in ne za ljudi«

Dr. Marta Gregorčič, sociologinja, je bila med letoma 1999 in 2001 sourednica Poročila o človekovem razvoju za Slovenijo. Leta 2009 je sodelovala tudi pri pripravi dokumenta o viziji razvoja Slovenije oziroma »Kam po krizi?«. Poznana je kot aktivistka, ki se je borila za obstoj Avtonomne cone Molotov, proti vstopu Slovenije v Nato ter za pravice prebežnikov, beguncev in izbrisanih. Trenutno je programski vodja Urbanih brazd v sklopu EPK 2012.

Aleš Kustec

Kako to, da ste se pridružili mariborskemu EPK?

S pozitivnim odzivom sem preseletila tudi programskega direktorja EPK Mitjo Čandra, saj so se tedaj v zvezi s projektom Evropske prestolnice kulture že drugo leto kopičile zelo negativne, netransparentne in protislovne informacije. Tudi danes ne vem, pri čem je EPK, ko gre za finance, pogoje delovanja zavoda in še marsikaj. Novembra 2010 sem bila absolutno seznanjena s tem, da vstopam v neko temačno zgodbo, ki jo bo treba sprevrniti in osvetliti vsaj v nekaterih delih. Eden od izzivov mi je bilo Tezno. Ko sem pred tremi leti v vrtcu Mehurčki v okviru Evropskega socialnega sklada izobraževala o programu socialne ekologije, so me vzgojiteljice po koncu predavanja vprašale: »Kaj pa zdaj? Kako naj naredimo konkretni korak in začnemo stvari razvijati v smeri alternativnih praks?« To je bil izziv tudi zame, kako znotraj znanosti in družboslovja zgolj predavamo, pišemo, teoretiziramo, svetujemo ali razpravljamo o različnih stvareh, skoraj nikdar pa ne dobimo priložnosti, da bi tudi v praksi spreminjali realnost. Prav zato sem EPK vzela kot izziv, da z majhno ekipo izvrstnih sodelavcev dokažem, da se alternativne prakse, ne le ekološke, tudi socialne in politične lahko proizvajajo v razmeroma nemogočih razmerah in kot alternativna produkcija. Kmalu po tem ko sem sprejela sodelovanje v EPK, sem se vrnila v vrtce na Teznu in z ravnateljico Cvetko Rošker hitro našla skupni jezik.

V Mariboru ste sedaj prisotni že približno pol leta. Kakšen vtis je na vas naredil Maribor?

S partnerjem sva v tistem obdobju namerava zapustiti Ljubljano in preizkusiti manj ujeta in odvisno življenje, kot sva ga žvela v mestu. Ko je prišla ponudba iz Maribora, sva se odločila, da pred tem poskusiva realizirati še alternativne politične prakse na konkretnih in življenjskih primerih. Maribor mi je pomenil izziv zato, ker ga nisem dobro poznala in ker je iz Ljubljane vedno predstavljen kot periferija ali pa vsaj zgodba o polomu. Posebej so me intrigirali procesi, ki jih je mesto doživelo po osamosvojitvi, propadi podjetij, veliko izseljevanje iz središča, visoka brezposelnost, večja umrljivost, srhljive zgodbe o kramarju ... Ko sem tipala teren in kolege iz Mari-

bora, s katerimi sem nekoč že sodelovala, spraševala o potencialih, sem dobila občutek, da bo težko vzpostaviti raziskovalne skupine, pritegniti sodelovanja. Težje ko so stvari, večji izziv pomenijo. Ker so v Mariboru trdili, da se ne da absolutno nič narediti, sem bila prepričana, da se marsikaj da. To sem se naučila med upornimi gibanji v tujini, med alternativnimi sindikati, osvobodilnimi frontami, kmečkimi zvezami in urbanimi boji. Te skupine in zveze so kljub nemogočim življenjskim razmeram v neoliberalizmu sposobne videti vizije in slediti ciljem, ki so si jih zastavile pred desetimi ali celo štiridesetimi leti. V tem smislu vidim Maribor kot eno od priložnosti, da se poka-

že, kaj se da narediti kljub izrazito negativni nastrojenosti do mesta. Zdaj ga ne vidim strašljivega, kot je bil opisovan Ljubljančanki, ampak prav toliko brutalnega, kot se kaže samoumevnost ljudi do smrtno nevarne prometne kulture, ki jo spremlja zvočno onesnaženje in nasilje pločevine nad kolesarji in pešci. Refleksijo Josipa Rotarja, ki s projektom Teleport v okviru Urbanih brazd odpira in rešuje prav ta vprašanja, bi lahko prenesla na širšo sociološko analizo propadanja središča mesta, nasilja nakupovalnih središč nad arhitekturno krajino, segregacijo socialno ranljivih družin v koncentrirana blokavska naselja, propadanje podjetij in mrtve cone znotraj mesta. Ravno

Ves ta trend negativnih informacij o investicijah in infrastrukturi, ki so zgolj v pristojnosti mesta in s programom, finančno gledano, nimajo nikakršne zveze, kot tudi vsa nasičena preteklost EPK iz zadnjih let zavirata in preprečujeta ustvarjalno delo. Tu so mediji, zlasti lokalni, naredili veliko škode.

Foto: Vanja Bučan

zaradi vsega naštetega ima mesto velik potencial, da bodo tudi ljudje želeli spremembe, da bi skupaj z mestom ob primerni in strokovni politiki ter z resocializacijo življenja meščank in meščanov ter sosednjih vasi lahko postal ekološko, kulturno in družbeno mesto. Težave niso v ljudeh, pač pa v napačnih ali odsotnih preteklih strategijah, načrtih, ureditvah in politikah.

Na sam EPK leti v zadnjem času veliko kritik. Kako te vplivajo na sodelujoče pri EPK oziroma kakšno je pravzaprav vzdušje med sodelujočimi?

To je vprašanje, na katerega najraje ne bi odgovarjala, pa moram, ker je tudi o tem treba govoriti. Vodim programski sklop Urbane brazde in za njega sem polno odgovorna. S pomočjo sodelavke Mateje Zobarič Trplan vse administrativne in finančne procese Urbanih brazdah natančno dokumentirava, saj vodstva prihajajo in odhajajo, mi pa ostajamo in smo ves čas prepuščeni različnim politikam. Že pol leta delamo v zelo nemogočih in negotovih razmerah. Plače treh rednih sodelavcev do danes še niso bile pravilno urejene. Avtorske pogodbe zu-

nanjih sodelavcev so se začele izplačevati šele aprila, po večini pa maja. Od načrtovanih sredstev za naš program smo doslej po moji oceni imeli dostop le do 20 % za to namenjenih sredstev. Še danes smo brez namiznih luči, računalnikov in druge osnovne tehnike za raziskovalno in terensko delo ter seveda tudi za beleženje produkcije, ki nastaja z našim delom. Največ časa izgubljam zaradi pogosto neprimerne, predvsem pa nestrokovne administrativne podpore. Tudi služba za stike z javnostmi in pa marketing sta v zavodu šele v nastajanju. Zaradi vsega naštetega ugotavljam, da je najbolj trpelo predvsem naše mednarodno sodelovanje in tudi nekatere konkretizacije v samem mestu, ki so vezane na pridobitev prostora za alternativno in avtonomno produkcijo. V nekaterih partnerskih mestih smo videli velik posluš za iniciative do meščank in meščanov, kar pomeni, da so tudi župani prepoznali prednosti EPK za mesto.

Drugi del je sama negativna prezentacija EPK, ki ni odvisna od programa niti od našega programskega sklopa. A ves ta trend nega-

tivnih informacij o investicijah in infrastrukturi, ki so zgolj v pristojnosti mesta in s programom, finančno gledano, nimajo nikakršne zveze, kot tudi vsa nasičena preteklost EPK iz zadnjih let zavirata in preprečujeta ustvarjalno delo. Tu so mediji, zlasti lokalni, naredili veliko škode. Poročanje o funkcionarjih, bodisi o preteklih direktorjih, predsednikih ali članih sveta, ne pa o potencialih v Mariboru, o novem programu, ki je prišel konec leta 2010, o ljudeh, ki mesto živijo, novi program obremenjuje s starimi zgodbami. Mislim, da je bila najbolj negativna in nekonstruktivna kritika prav v Mariboru. To trdim zato, ker je bila zastavljena na način, da se iz nje ne more graditi.

Dejstvo je, da imajo z EPK težavo slovenske umetniške elite, ne zgolj tiste v Mariboru. Drugo težavo ves čas povzročajo politiki, ki dejansko ne vidijo interesa v tem, da bi se vlagalo v mesto, kot je Maribor. To je nedopustna napaka, ko neko mesto dobi priložnost za odmevno mednarodno izpostavljenost, blokira vse, kar bi se morebiti lahko vzpostavilo. Hkrati pa ne gre le za Maribor – gre tudi za partner-

ska mesta oziroma za tiste regije v državi, kjer je kakovost življenja nižja, zdravstvene problematike najbolj pereče, brezposelnost pa že več let med najvišjimi v državi. Stečajni podjetji so se vršili po tekočem traku, vmes pa je teklo intenzivno plenjenje osamelcev iz časa socializma. Zaradi vsega naštetega sem izjemno kritična do vlade, saj bi se z odločno spodbudo in zelo jasno opredeljenimi sredstvi te agonije zelo hitro razreševale, hkrati pa bi tudi ustvarjalci EPK lahko hitreje pokazali večje vloške v mesta. Vlada vodstvo EPK pošilja od ministrstva do ministrstva, kjer naj bi črpalo sredstva, ministri pa so brez volje in s praznimi blagajnami.

Potem se pojavljajo še simbolne prepreke med Mariborom in partnerskimi mesti, a upam, da se je vsaj ta agonija za dve leti zaključila. Veliko preveč časa in energije se je porabilo za špekulacije o kapitalu za investicije in program ter o še marsičem. Redko kdo pa je znotraj vseh teh zgodb razmišljal o razvoju mesta in o tem, da je to priložnost ne le za Maribor, ampak za državo kot celoto, da se predstavi Evropi ter da se v okviru EPK lahko poveže z drugimi regijami, tudi z Gradcem, Zagrebom, Budimpešto in Trstom. Številne dosedanje evropske prestolnice kulture so to priložnost izkoristile tako na področju kulturne infrastrukture kot tudi programa, saj nekatera mesta še danes peljejo inovativne programe, črpajo evropska sredstva in imajo velik donos od turizma. Mi pa se kot ustvarjalci spoprijemamo s tem, da je klima na zavodu neznosna, da je veliko ljudi že obupalo, da so se nekateri poslovili in tako naprej. Preveč stvari ostaja nedorečenih, tako glede sodelovanja med različnimi programi kot glede financ.

Pri Urbanih brazdah gre za proces neposrednega udejstvovanja filozofije socialne ekologije. Sam sem sprva mislil, da gre za sociologijo in ekologijo, torej dve vedi, ampak ni čisto tako. Kaj pravzaprav je socialna ekologija?

Redko kdo pozna socialno ekologijo. Njena začetnika sta socialni

Socialni ekologi pravijo, da če bi se človeška družba bolj zgledovala po principih narave, bi imela bistveno boljše možnosti za ustvarjalen razvoj. Tako bi tudi imel perspektivo in prihodnost. Mi pa se danes v bistvu igramo s samomorilskim razvojem in ustvarjamo primitivno, enodimenzionalno družbo.

Zasaditev zelenjavnega vrta v vrtcu Tezno, enota Mišmaš

Foto: Vanja Bucan

antropolog Daniel Chodorkoff in najbolj poznan anarhist Murray Bookchin. Chodorkoff je pomagal pri revitalizaciji propadajočega dela New Yorka. Del mesta, ki je služil za odlagališče odpadkov in izgubljenih življenj, so aktivisti transformirali v uglajeno in alternativno četrt. Med brezdomnimi in revnimi, izgnanimi na smetišče mesta so vzpostavili sistem soupravljanja, zgradili skupnostne šole, igrišča, trgovinice, urbane vrtove, alternativne medije, alternativne vire pridobivanja energije. Te četrti so bile na koncu zelo lepo urejene, zato jih je tudi mesto pograbilo in iz njih nagnalo ustvarjalne naseljence. Po tem sta leta 1974 Daniel Chodorkoff in Murray Bookchin v Vermontu ustanovila Inštitut za socialno ekologijo. Tam že več kot petintrideset v okviru poletnih univerz usposablja študente, aktiviste za vzpostavljanje alternativnih skupnosti, medijev, izobraževalnih sistemov, ekološkega kmetovanja, novih tehnolo-

gij za večjo samozadostnost itn. Socialni ekologi izhajajo iz principov, po katerih deluje narava, in opazujejo principe, po katerih se ravna družba. Ugotovili so popolno protislovje. Narava teži k heterogenosti, vzpostavlja dinamično ravnotežje, nima hierarhije ampak horizontalnosti. Pravijo, da če bi imela hierarhijo, potem na vrhu nje ne bi smel stati lev kot kralj živali, kot uči otroška literatura, pač pa zelena alga, ki proizvede 80 odstotkov vsega kisika na Zemlji. Narava pozna spontanost in vzajemnost, ne pa tekmovalna ali genocida, vodili, po katerih se ravna sodobna družba. Živalske vrste brez poseganja človeka v njihovo okolje ne izvajajo genocidov nad svojim plenom. Človeška družba pa je nasprotno hierarhična urejena ter vse bolj homogenizirana, zaradi tega ne zna več celostno odgovarjati na vse več težav, s katerimi se spoprijema, ampak ponuja samo partikularne, delne, začasne poskuse odgovorov. Družba tudi nima več vpogleda v procese, ki te-

tete kulturnih rastlin, ki so se ohranjale skozi tradicijo in kulturo. S tem izgubljammo ne le v zdravstvenem smislu, pač pa tudi kulturo prehranjevanja z živo, sezonsko in lokalno hrano, povečujemo ekološki odtis in ogrožamo zdravje. Izgubljammo tudi vednost kmetov, ki so negovali te starodavne sorte in pripomoremo k uničevanju vasi in kmečkih skupnosti. Na svetu je v zadnjih 100 letih izginilo 75 odstotkov vseh rastlinskih vrst, ki smo jih tako ali drugače uporabljali. V Urbanih brazdah smo se na socialno ekologijo naslonili tudi zato, ker je to edina teorija, ki trdi, da okoljskih problematik ne bomo rešili, dokler ne bomo spremenili družbenih razmerij. Dokler bomo arogantni, netolerantni, tekmovalni, uničevalni, agresivni, samomorilski in nečloveški v naših vsakdanjih relacijah doma ali na delovnem mestu, tudi do narave ne bomo spremenili odnosa.

Sami dajete velik poudarek alternativnim praksam. Zgolj te-

je treba povezovati, sodelovati, poslušati in ustvarjati. Tega v Sloveniji manjka.

Tudi aktivisti ali angažirani posamezniki in skupine pogosto večino časa namenijo diskusiji, bistveno manj pa akciji. Pogosto se ukvarjajo le z eno ozko zadevo, oziroma proti določenemu nasilju bodisi države ali kapitala, spet parcialno in delno, brez širše refleksije povezanih procesov. Zaradi tega je bilo treba Urbane brazde v Mariboru zastaviti tako, da kljub temu da delamo z določenimi skupinami, malimi kmeti, otroki v vrtcu, brezdomnimi, migranti, Romi, kolesarji, pešci in vozniki, zasledujemo celostni pogled na politiko, ki jo ustvarjamo, in sicer tako, da že v procesu delovanja spreminja percepcijo življenja v družbi. Delamo »z« ljudi in ne »za« ljudi. To pomeni, da se morajo posamezniki odločiti, da bodo delovali politično, emancipatorično. Tisti, ki se vključi, prevzame del iniciative in jo nadgrajuje, sodeluje in povezuje navzven. Ko-

Urbane brazde smo zastavili tako, da kljub temu da delamo z določenimi skupinami, malimi kmeti, otroki v vrtcu, brezdomnimi, migranti, Romi, kolesarji, pešci in vozniki, zasledujemo celostni pogled na politiko, ki jo ustvarjamo, in sicer tako, da že v procesu delovanja spreminja percepcijo življenja v družbi. Delamo »z« ljudi in ne »za« ljudi.

logij za večjo samozadostnost itn. Njihova teorija govori o tem, da sodobna družba ni izjemno kompleksna, kot si jo ali pa nam jo predstavljajo, temveč da je poenostavljena do absurda. Tako je današnji človek bistveno bolj odvisen od sistemov, servisov, od države in na splošno veliko bolj ranljiv in izpostavljen, kot ljudje iz preteklih družb. Nekdaj so ljudje poznali veliko več veščin, sposobnosti, raznolikega in kritičnega znanja, imeli pri svojem življenju več avtonomije, bolj so sodelovali in se dopolnjevali. Dandanes je struktura sveta bistveno bolj homogena, saj vse raznolikosti in posebnosti pogosto pod prisilo izginjajo. Zaradi tega so tudi naša razmišljanja vse bolj poenotena. To je tudi razlog, da ne znamo delati prebojev in pozitivno razmišljati v smeri rešitev. Dober primer je spoprijemanje s krizo. V Sloveniji smo vsi padli na to »foro«: »O, zdaj je pa kriza, kaj bomo?« V to smo ujeti zdaj že tretje ali četrto leto, najbrž pa že vsaj deset let. Iz tega ne more prodreti niti ena prebojna ideja.

čejo. Tako se ne znamo spoprijeti z globalizacijo in s kapitalizmom, saj poskušamo reševati samo delčke teh procesov, ne pogledamo pa, ali je s paradigmo kot tako kaj narobe, kje je narobe, kako je narobe. Prav tako se zmanjšuje pomen domišljije, sodelovanja in sprejemanja drugačnosti. To so temeljne razlike, ki jih socialni ekologi poudarjajo. Pravijo, da če bi se človeška družba bolj zgledovala po principih narave, bi imela bistveno boljše možnosti za ustvarjalni razvoj. Tako bi tudi imel perspektivo in prihodnost. Mi pa se danes v bistvu igramo s samomorilskim razvojem in ustvarjamo primitivno, enodimenzionalno družbo.

Socialni ekologi opozarjajo tudi na vse bolj pereče okoljske probleme, vendar kljub temu pravijo, da ne smemo noreti in iz nič narediti vse, ampak da je za to potreben proces. Pri Urbanih brazdah se tako ukvarjamo z biotsko raznovrstnostjo, trajnostno lokalno preskrbo in ubranim vrtnarstvom. Že vrsto let izgubljammo biotsko pestrost, varie-

oretiziranje torej ne bo prineslo rezultatov oziroma sprememb?

Teoretiki, ki imajo sicer lahko izjemno zanimive pristope, prepogosto negujejo teorijo daleč stran od resničnega življenja. Najbolj nevzdržno je to, da so pogosto snovalci idej, ki naj bi jih izvedel nekdo drug, ne pa oni sami. Tisti nekdo drug pa se nikdar ne vzpostavi, kajti prav praksa je najzahtevnejši del teoretskega procesa. Tudi z raznimi predavanji in diskusijami se pogosto ne da spreminjati konkretnega življenja. Ljudje se ozavestijo, so bolj angažirani, nekaj bi naredili, vendar na koncu tega koraka, iniciative in aktivacije preprosto ni. Sama pri svojem delu že vsaj deset let spoznavam, kako je teorija neodtujljivo povezana s prakso in da tukaj sploh ni ločnice, da je to eno. Ljudje mi pišejo in me vabijo na kavo, da bi nekaj naredili skupaj. Skoraj nihče po kavi ni želel zavihati rokavov – radi bi o tem še dolgo diskutirali. A ko so enkrat stvari dorečene, jasne, ni treba več zgubljati veliko besed, pač pa se

mu se da skupaj z Urbanimi brazdami delati urbane vrtove v vrtcih ali pa organizirati lokalno sezonsko in živo hrano od malih kmetov iz Jurovskega Dola v Slovenskih goricah do izobraževalnih ustanov v Teznu? Vrtcem smo s tem naložili veliko dela, a vzgojitelji so se zaveznostno, odločno in kolektivno odločili za ta proces.

Že danes se vidijo uspehi našega dela. Tudi v Jurovskem Dolu so kmetje v pol leta naredili ogromne korake. Veliko bo še tudi izobraževanja in usposabljanja, saj je želja, da jih čim bolj opremimo in preusmerimo v ekološko kmetovanje. Hkrati torej poteka več procesov v smeri, ki je okolju prijazna in ki povezuje ljudi. A v vseh primerih je osnovno to, da vzpostavljamo nove odnose med ljudmi, nova zaveznitva in sodelovanja. Samo tako se lahko v času kapitalizma dosega opolnomočenje skupnosti – tisto, zaradi česar smo ljudje veljali za samostojna, odgovorna, razumna in ustvarjalna bitja. S tem ko mali kmetje iz lokalnega okolja

poskrbijo za preskrbo s kakovostno hrano, se v obliki odkupa te hrane investicija vrača v lokalno okolje, kar pomeni, da se bo tudi prosperiteta v tem okolju počasi dvigovala. Na male in oddaljene vasice se namreč v Sloveniji ves čas pozablja. Zato si tudi želimo, da bi ta poskus vsaj deloma uspel oziroma nakazal nadaljnje korake, ki so potrebni.

Kako boste torej konkretno uredili trajnostno lokalno preskrbo s hrano?

Kot prvo so vsi projekti med sabo zelo povezani. Tako trajnostna lokalna preskrba ne more delovati brez semenske knjižnice in tudi urbanega vrtnarstva. V okviru trajnostne lokalne preskrbe bo del hrane od malih kmetov iz Jurovskega Dola šel direktno v vrtce, šole in dom za starejše občane. Viški hrane se bodo zbirali v avtonomnem distribucijskem centru. Ta bo imel trgovinico, kjer se bo viške hrane prodajalo, skrbel pa bo tudi za socialne obroke kakovostne in žive

Pri ekonomskih dejavnih namenoma ne bom zelo specifična, ker stvari zastavljamo alternativno. Kasneje bodo ti zelo jasni in evidentni, tako da bo vsak lahko delal računice. Vendar če preračunamo, lani je za tona pšenice kmet dobil 120 evrov. Zdaj sicer cena narašča, ker smo sredi prehranske krize, češar se v Sloveniji premalo zavedamo. Koliko pa bi lahko kmet zaslužil, če bi se kmetje organizirali in iz te pšenice na svojem mlinu delali kruh in ga prodajali v vrtce, bolnice, šole? Naredite računico, pa boste videli, kaj se dogaja kmetu, ki se noče povezovati. V Jurovskem Dolu so se organizirale tako ženske kot moški in upajmo, da jim bo kmalu uspelo tudi predelovati pridelke.

V članku *Urbano brazdanje jedilnikov v vrtcih* so novinarji na Dnevniku, kjer sem sicer pisala kolumne, trdili, da ima vsak ekološki vrtec že ekološko hrano. Češ da bo naše delo samo podražilo hrano v vrtcih. Realnost je popolnoma

enoto teže izpostavljenost na strupe štirikrat večja kot pri odraslem človeku. Tudi posledice poceni hrane v nakupovalnih središčih bodo otroci, ki zdaj odraščajo, v kasnejših obdobjih svojega življenja lahko občutili v raznih oblikah bolezni. Predstojnik mariborske gastroenterološke klinike primarij dr. Marjan Skalicky pravi, da je Slovenija prva v Evropi po obolevnosti za rakom na črevesju. In zagotovo ima hrana poleg stresa in drugih pogostih dejavnikov na to velik vpliv.

V načrtu imate tudi alternativni urbani vrt. Ta naj bi deloval na principu skupnosti in tako povezoval ljudi med sabo. Torej njegov namen ni zgolj pridelovanje hrane?

Na začetku smo naredili analizo, kam vse bi lahko postavili takšne vrtove, pri tem smo bili pozorni na to, kje so zelene površine in kje so bile namembnosti za vrtove v Mariboru že pripravljene, a žal neizvršene. Na podlagi tega smo dali

občini šest predlogov. Občina je odobrila enega. Gre za en hektar veliko površino za Qlandijo v bližini Borove vasi. Radi bi naredili pilotski projekt ter tako občini pokazali, da to ni tako velik strošek, da je lahko takšen vrt estetsko dobro videti ter da je lahko umeščen v kulturno in naravno krajino. Poznamo sicer tudi negativne primere iz Ljubljane, vendar v Evropi, npr. v Berlinu, tudi blizu v Gradcu, obstajajo zelo dobri primeri takšnih vrtov. Urbano vrtnarstvo so v Združenih državah Amerike vzeli kot ustvarjalen odgovor na gospodarsko krizo, ki se je pojavila v prvi in zlasti v drugi svetovni vojni. Postavili so tako imenovane vrtove zmage (*gardens of victory*), po zadnji gospodarski krizi 2008 pa so jih ponovno obudili kot vrtove preživetja. Podobno se izjemno ustvarjalno urbano vrtnarstvo razvija tudi v Veliki Britaniji, Franciji in v vrsti drugih držav, kar intenzivno vzpodbujajo tudi vlade ali župani.

Urbano vrtnarstvo so v Združenih državah Amerike vzeli kot ustvarjalen odgovor na gospodarsko krizo, ki se je pojavila v prvi in zlasti v drugi svetovni vojni. Postavili so tako imenovane vrtove zmage (*gardens of victory*), po zadnji gospodarski krizi 2008 pa so jih ponovno obudili kot vrtove preživetja.

hrane. Naša želja je, da bi kmetje iz Jurovskega Dola skupaj s sodelavci, ki bodo za to usposobljeni, sami upravljali distribucijski center. Kajti naši modeli, ki jih razvijamo, opuščajo posrednike, zvodnike, rentnike in vse druge, ki so se v kapitalističnih sistemih postavili med kmeta ali delavca ter potrošnika. Hkrati pa bi radi z prežetostjo vseh teh procesov tudi avtohtone, tradicionalne sorte kulturnih rastlin vrnili na podeželje, od koder so večinoma izginile. Zato nameravamo s semensko knjižnico vzpostaviti menjavo na način, da če spomladi vzameš paketek semen, potem jeseni vrneš paketek semen plus 10 odstotkov. Tako se bo fond semen znotraj semenske knjižnice povečeval, predvsem pa, kar je najbolj pomembno, uporabljal in ponovno obnavljal.

Druga plat celotne zgodbe je, koliko ljudi bo kupovalo sicer kvalitetnejšo lokalno hrano, saj bo manj kvalitetna uvožena hrana iz industrijskega kmetijstva verjetno še vedno cenejša.

drugačna. Po raziskavah, ki smo jih delali, in iz pogovorov ljudi, ki vodijo prehrano v izobraževalnih institucijah, smo videli, da je situacija veliko bolj grozljiva, kot smo si jo lahko predstavljali. Tako je vprašanje, kdaj, če sploh, se hrana preverja. Poleg tega v izobraževalnih institucijah plačujejo dokaj visoko ceno za izdelke, ki so pogosto ne le nekakovostni, ampak tudi nevarni.

Tako da trdim, da cene lokalni pridelkov ne le da ne bodo vprašljive s tržnega vidika, vsebovale bodo tudi kakovostno, živo, sezonsko, upajmo, da v dveh ali treh letih tudi ekološko hrano. Ko se otroci prvo leto vpišejo v vrtec, dobijo v prvem tednu veliko količino bodisi strupov bodisi nepoznanih sestavin v pridelani hrani, saj takšne hrane doma prej niso jedli, ker so se starši trudili, da so jedli kakovostno hrano. Poznam vrsto zgroženih staršev, ki so se proti nekakovostni prehrani borili, še preden smo mi zagnali program Urbanih brazd. Poleg tega je pri otroku na

Natečaj Urbanih brazd za najboljše raziskovalne naloge

Raziskovalno-aktivistični kolektiv Urbanih brazd razpisuje pet nagrad za pet najboljših raziskovalnih nalog iz naslednjih področij: socialna ekologija; teorija, znanost in univerza na razpotjih; angažirano družboslovje in humanistika; premišljanje javnih prostorov, trajnostnega prometa in transportnih alternativ; ter pravo in rekuperacija skupnosti.

Z razpisom želimo vzpodbuditi razmisleke in angažirane pristope ter analize problematik, ki predstavljajo izziv sodobni humanistiki in družboslovju. Ker smo prepričani, da se v vsakemu od nas skrivata domišljija in ustvarjalnost, ki pa se brez vzpodbud, motivacij ali razumevanja pogosto ne uspe ta artikulirati, menimo, da je natečaj lahko začetna vzpodbuda za razvijanje raziskovalnih potencialov.

Motivacija je namenjena dodiplomskim in podiplomskim študentom, brezposelnim, ljudem brez statusa, tistim, ki so študij opustili, a so si sedaj premislili, tistim, ki zaradi takšnega ali drugačnega razloga niso mogli študirati ter tistim, ki želijo nadaljevati študij, pa jim mačehovska politika do mladih ali pa osebni proračun tega ne dovoljujejo.

Predvidena nagrada za najboljšo raziskovalno nalogo za posamezno področje je 2000 € neto. Rok oddaje raziskav je 30. september 2012.

Za vse dodatne informacije se lahko obrnete na e-naslov urbane.brazde@maribor2012.eu

Namen Urbanih brazd je, da se v koncentriranih blokovskih naseljih v Mariboru postavijo vrtovi, ki bi jih ljudje uporabljali za samopreskrbo s hrano. Pri tem načrtujemo dele vrtov, ki bodo skupnostno upravljani, nekateri prilagojeni za starostnike, drugi za otroke. Vrtničkarji bodo imeli skupni prostor, kjer se bodo izobraževali, družili, imeli piknike, igrala za otroke. Lahko bodo imeli tudi skupne zeliščne vrtove ali pa otroški vrt. Vse se bo pridelovalo ekološko, kar je zelo pomembno zaradi podtalnice ter degradacije zemlje. Organizirani bodo v društvo, kar pomeni, da se občina ne bo ukvarjala z vsakim individualno, pač pa bo društvo odgovorno za upravljanje z vrtovi. Ko bodo stvari z občino dokončno in uradno dogovorjene, bomo dali razglas, da bomo videli, kakšen je interes ter koliko dodatnih površin bi še potrebovali. Občina je obljubi-

je, da se stvari razvijajo skupaj s predstavniki ranljivih skupin ali pa s posamezniki, ki niso dobili priljubljenosti, da bi se samouresničevali. Na začetku bodo Urbane brazde financirale zaganjanje teh procesov in projektov. Za naprej pa si želimo, da bi s prijavi na domače in tuje projekte ustvarili službe, da bodo sodelavci tudi po tem za svoje delo prejeli primerne honorarje. Projekt je zastavljen kot opolnomočenje skupnosti.

Veliko institucij je že prisotnih, npr. javni zavodi, referat za tujce, krizni center, mladinski dom, Karitasovo sprejemališče za brezdomne. Vendar so vse te institucije preobremenjene, to nam predstavniki teh institucij v pogovorih zelo poudarjajo. Ne morejo dovolj hitro odgovarjati na vse probleme, ki se pojavljajo. Izrazito poudarjajo premajhno število zaposlenih in vse večje koncentracije proble-

uredi dokumentov. Zato smo tudi uvedli zagovorništvo, kar pomeni, da raziskovalec iz Urbanih brazd spremlja in nadzoruje celoten postopek, ki se odvija pred uradno osebo. Pojavljajo se tudi zavajanja, ki po mojem mnenju niso načrtna, ampak se dogajajo predvsem zaradi neinformiranosti. Bosanski delavci v gradbenih podjetjih, ki so šla ne dolgo nazaj v stečaj, so tako zaradi različnih informacij zbegano tekali iz enega mesta na drugega in sploh niso vedeli, kaj naj ukrenejo, ali naj zapustijo državo ali in kako naj podaljšajo delovno vizo.

Da bi takšne stvari preprečili, vzpostavljamo ulično svetovanje, ki se bo kasneje spremenilo v Letečo svetovalnico, neke vrste kavarno ali center, kje bodo ljudje, ki se izgubljajo med različnimi servisi, zavodi in centri, na enem mestu prišli do vseh informacij, ki jih bo-

in strokovnost. Razvijamo pa tudi modele, ki bi se lahko uveljavili kot socialna podjetja, v tej smeri gre projekt Teleport in morda tudi Zanič kišta (Zerro dollar laptop).

Verjetno ste že naleteli na kritike, da je projekt sicer super zastavljen, ampak kakšno zvezo ima to s kulturo oziroma EPK?

Tovrstne kritike smo pričakovali, a jih še ni bilo. Ne vem, kaj potem ljudje razumejo pod kulturo.

Verjetno visoko umetnost.

Naša teza je, da ne moremo uživati v vrhunski umetnosti, če ne znamo sobivati drug z drugim in če nimamo primernega odnosa do narave. Ker konec koncev vsi smo odvisni od hrane, tudi visoki umetniki. Kako lahko nekdo, ki s sočlovekom le agresivno tekmuje v tekmi preživetja v času kapitalizma, razume in uživa v vrhunski umetnosti? Zato je po moje zelo pomembno, da mi kot sociolo-

Ne moremo uživati v vrhunski umetnosti, če ne znamo sobivati drug z drugim in če nimamo primernega odnosa do narave. Ker konec koncev vsi smo odvisni od hrane, tudi visoki umetniki. Kako lahko nekdo, ki s sočlovekom le agresivno tekmuje v tekmi preživetja v času kapitalizma, razume in uživa v vrhunski umetnosti?

bila, da bo za leto 2013 načrtovala dodatne urbane vrtove verjetno na drugi lokaciji. Želimo, da se vrtovi potem iz leta v leto širijo. Zato moramo dokazati ekonomsko učinkovitost, ekološko primernost, samopreskrbno zmožnost ter socialne interakcije, ko bodo stekle.

Do sedaj sva govorila o ekološkem delu Urbanih brazd. Pri socialnem delu pa se posvečate različnim marginaliziranim družbenim skupinam. Kako poteka vaše delo s temi skupinami in ali ste morda že prišli do kakšnih ugotovitev na terenu?

Tako kot pri ekološkem delu smo tudi tukaj stvari zastavili tako, da vsaka raziskovalna skupina poskuša najti angažirane posameznice in posameznike, ki sooblikujejo skupine. Delamo z Romi, delavci migranti, afriškimi migranti, brezdomnimi, brezposelnimi, ranljivo mladino, ki je v raznih kriznih centrih in bo institucionalno izgubila možnost nastanitve v okviru socialnih in drugih programov. Nismo prišli z idejo, da bomo to in to postavili v Mariboru, ampak z idejo pogovora in usposabljanja ljudi, ki se želijo v te stvari vključiti. Namen

mov, recimo revnih upokojenecv, vse več duševnih stisk, nasilja itn. Prav tako javne in mestne institucije ne komunicirajo dovolj med seboj, ker verjetno ne utegnejo. Migrant ali nekdo, ki je izgubil zaposlitev, ter je poleg tega še Rom, velikokrat namreč prihaja do preseka med različnimi skupinami, se pogosto ne zna obrniti na te institucije. Poleg tega smo na referatu za tujce že večkrat opazili, da delavci migranti in Romi niso pravično obravnavani, saj se za njih pravočasno in pravilno ne

do ponudile socialne delavke in psihologinje. Želja je seveda, da si ljudje sami rešujejo svoj status, a praksa kaže, da bo zagovorništvo potrebno. Vendar ljudje morajo biti pripravljeni poiskati informacije in aktivno reševati svoje težave. Delavcev iz Bosne ali pa prebežnikov iz Malte mi ne moremo prepričevati, kaj morajo narediti. Sami morajo pokazati željo, da se organizirajo in uveljavijo pravice, ki so jim kršene. Ob tem pa jim kot že rečeno, moramo ponuditi vso infrastrukturno podporo, svetovanje

gi, antropologi, ekologi, pravniki, socialni delavci in inženirji »štartamo« s kulturo vsakdanjega življenja, ki je ne samo v Mariboru ampak v Sloveniji na splošno na nezavidljivem mestu. Prav tako pa bi se morali zaradi lastne varnosti zamisliti, da kdor nima odnosa do biotske raznovrstnosti, kulturne krajine, dragocene tradicije in vrednosti, ki je skozi stoletja negovala in varovala semena na stotine varietet kulturnih rastlin, najbrž ne zna uživati niti v visoki kulturi in umetnosti.

net
RAZGLEDI
®

komentarji analize refleksije

Novodobna (italijanska) kolonizacija Krasa

Peter Kumer

Pokrajina Kras, po kateri je tudi v mednarodni strokovni terminologiji tak tip površja dobil ime, je planotast svet, ki se razprostira med Tržaško ravnino, Goriškim poljem, Vipavsko dolino in Brkini. V agrarni dobi Kras zaradi vodoprepustne matične podlage ter skeletne in plitve prsti, ni veljal za priljubljeno območje naselitve. Toda ljudje so se znali na težke pogoje prilagoditi na različne načine. Na to nas še danes opominja tipični kraški pejzaž, ki obsega delane vrtače, kamnite zidove, nenazadnje pa tudi tradicionalno stavbno arhitekturo, ki je prilagojena lokalnim vremenskim razmeram, kot so burja in poletna vročina.

Kraševci so bili v 20. stoletju priča korenitim spreminjanjem državne meje, ki se je na koncu ustalila na robu planote in s tem Krasu odrezala njegovo srce – mesto Trst je namreč po Londonskem memorandumu leta 1954 in po Osimskih sporazumih leta 1975, ki so pomenili dokončno formalizacijo mejne črte, za vedno ostal na italijanski strani tedanje železne zaves. Kraška planota se je tako iz živahnega agrarnega zaledja čez noč prelevila v periferno pokrajino, ki se je dolgo soočala z depopulacijo in opuščanjem tradicionalne rabe prostora.

Po osamosvojitvi Slovenije je Kras zaradi dviga življenjskega standarda prebivalcev doživel preobrat v razvoju. V kraje nad Trstom so se pričeli naseljevati nekoliko premožnejši prebivalci iz osrednje Slovenije in si tam uredili svoja (sekundarna) bivališča. Ljubljancani med domačini, ki so se še ukvarjali s kmetijstvom, niso bili preveč priljubljeni, toda na koncu so prav ti spodbudili obnovo tipičnih kraških hiš in s tem prispevali k ohranjanju tradicionalne kraške kulturne krajine. Prav podoba vrtačastega sveta, neskončnih travnikov, gručastih naselij na razgledni višini, v jesenskem času pa predvsem vinske trte, polne grozdja, in vseprisoten ruj, ki pokrajino obarva v prij-

ne odtenke rdečerjave barve, so bili razlogi, da so si prebivalci iz Ljubljane na Krasu želeli preživeti konec tedna ali jesen svojega življenja.

Tako kot Britanci na Goriškem in Goriškem, pa nepremičnine na Krasu vse od vstopa Slovenije v Evropsko unijo kupujejo tudi Italijani. Zaradi poseljevanja tega prostora z našimi zahodnimi sosedi so nekateri domačini še toliko bolj na nogah, ker gre za narod, ki si je velik del zgodovine prizadeval (nasilno) priključiti ta teritorij k svoji državi in ker je pri Kraševcih še vedno živ spomin na teror fašizma med drugo svetovno vojno,

Zaradi poseljevanja tega prostora z našimi zahodnimi sosedi so nekateri domačini še toliko bolj na nogah, ker gre za narod, ki si je velik del zgodovine prizadeval (nasilno) priključiti ta teritorij k svoji državi.

zaradi katerega so se vključevali v odporniška gibanja mnogo številčnejše kot drugje na Slovenskem.

»Smo najmanjša državna tvorba v tem prostoru, vsi naši sosede so biološko številčnejši od nas. Evropska unija domala na vseh področjih deklarira absolutno enakost in svobodo. Toda to v praksi pomeni prednost močnejšega,« je bil odziv kraškega intelektualca Cirila Zlobca na nedavno polemiko o možnosti uveljavitve zaščitne klavzule za prodajo nepremičnin v obmejnem

pasu tujcem. To je ena izmed redkih možnosti za nacionalni protekcionizem, ki ga tolerira EU, ki sicer izpostavlja prost pretok ljudi in kapitala kot svoji temeljni svoboščini. Rok za oddajo prošnje Evropski komisiji za možnost uveljavitve klavzule se je iztekel 1. maja, vlada pa se zanj ni odločila, uradno zato, ker da tovrstne težave v nepremičninskem sektorju niso tako resne, da bi lahko dolgoročno poslabšale gospodarske razmere na območju Krasa.

Italijanski kupci večinoma prihajajo iz Trsta. Prostor jim je dobro poznan, saj je zadnjih nekaj desetletij njho-

vo priljubljeno letno rekreacijsko območje. Od prenatrpanega jadranskega pristaniškega mesta so podeželski kraji kot so Dutovlje, Sežana ali Lipica oddaljeni zgolj četrte ure. Ker Italijani radi puščajo denar v igralnicah in pri lokalnih turističnih ponudnikih, so njihovega obiska na Krasu veseli, mnogo manj pa takrat, ko se želijo tja naseliti. »Gostilne in frizerski saloni so prepleteni z dvojezičnimi napisi, prodajalke Italijane nagovarjajo v njihovem jeziku. Niti truditi se jim ni potrebno govoriti slovensko,

pa gre za območje, ki ni tako kot obalna mesta ustavno dvojezično. Poleg tega se že pojavljajo zahteve italijanskih priseljencev, da bi uporabljal italijanščino kot uradni jezik,« je svoje opažanje povzela neimenovana prebivalka Lokev na Krasu.

Civilni iniciativi za Kras in Primorsko, ki se borita proti eroziji kraške kulturne krajine in spremembi njene narodnostne sestave, si prizadevata za omejitev prodaje nepremičnin Italijanom v 20-kilometerskem obmejnem pasu. Nasprotniki njunih pobud (s takšnimi ali drugačnimi političnimi interesi) trdijo, da za to ni potrebe, saj se je promet pri prodaji nepremičnin v zadnjih letih zaradi recesije zmanjšal, zato je strah pred italijanskimi novodobnimi kolonizatorji pretiran. Toda kljub temu se cene niso toliko znižale, da bi se približale kupni moči slovenskih kupcev. Prepričani so tudi, da naj bi bila (kljub temu, da so evidence trga nepremičnin nepopolne) polovica kupcev zamejskih Slovencev, veliko tudi Italijanov z daljnimi slovenskimi koreninami, zgolj peščica pa pravih Italijanov, ki tod iščejo lepoto in udobje.

Ne glede na to, katero stališče zagovarjamo, pa je res, da je za vsako kupoprodajno pogodbo potrebna volja kupca in prodajalca. To v tem primeru pomeni, da so za nastalo situacijo torej v prvi vrsti krivi slovenski državljani, ki nepremičninskim agencijam omogočajo prodajo svojih zemljišč in stavb. Čeprav s tem ne kršijo nobenega zakona, bi se prav Kraševci morali bolj zavedati, da s prodajo svoje zemlje tujcem slovenski narod izgublja del svoje lastne identitete. Dovolj je zgovoren že primer iz kraške soseščine. V notranjosti slovenske Istre se namreč uspešno borijo proti globalizirani razprodaji nepremičnin. Tamkajšnji domačini se zavedajo pomena domače grude, ki jo zaradi svoje zaprte naravi ne bi menjali niti za mamljivo denarno bogastvo, ki ga prinašajo ljudje onkraj meje.

Stanjel

Foto: en.wikipedia.org/wiki/File:C5%A0tanjel_street.JPG

Hura, demokracija

»Nihče se ne pretvarja, da je demokracija popolna ali razumna. Resnično, demokracija je najslabša oblika vladanja, razen vseh ostalih oblik, ki so bile občasno preizkušene,« Sir Winston Churchill, v Spodnjem domu parlamenta, 11. novembra 1947.

Simon Rajbar, foto Matic Štojs

Govorijo nam, da je demokracija pač najboljši sistem, ki ga poznamo. Zato pod pojmom *država blaginje* navadno štejejo države z liberalno demokratično ureditvijo, ki nam bi naj po nekem splošnem konsenzu bolj kot katerakoli druga oblika politične ureditve prinašala socialno varnost in predvsem svobodo. Nasploh se je sindrom demokracije, v takšni ali drugačni obliki, usidral v našo zavest kot skupen imenovalac vseh razvitih, kulturnih in moralno naprednih nacij. Glavnih pet minut slave demokracije je manifestacija volitev, na katerih ljudstvo svobodno izbira med kandidati, ki imajo po njihovem mnenju najboljšo predstavo o potrebah lastne države. Je sistem, v katerem ima vsak posameznik enakovreden glas, s katerim naj bi prispeval k svoji viziji razvoja družbe. Vladalo naj bi ljudstvo, ki naloge vodenja zaupa svojim periodično izvoljenim pred-

Geostrateški cilji političnega delovanja se za razliko od preimenovanj sistemov ter s tem spreminjanja fasade skozi čas niso veliko razlikovali. Še ne tako zelo daleč nazaj so se civilizirani kolonialni imperiji širili na vsemogočni ideji kulturne in religiozne vzvišenosti. Svojo plapolajočo zastavico so zasadili v ozemlja barbarskih divjakov ter pod moralnim opravičilom razširjana kulture grabili njihova naravna bogastva. Vladati svetu je pomenilo imeti nadzor nad teritorijem ter pretokom resursov. Z razvojem matične demokratične družbe pa je tovrstno početje postalo moralno nesprejemljivo. Seveda ni trajalo dolgo, da smo si našli nova moralna opravičila za eksploatacijo resursov, ki jih potrošniška družba pač potrebuje v izobilju. »Vojna je nadaljevanje politike z drugimi sredstvi,« je zapisal nemški vojaški teo-

raziskave Afganistana še iz časov sovjetske invazije države. Tja pa smo sedaj, tudi Slovenci, nesebično odšli izvažati moderno kulturo, nov moralni zakon, demokracijo ter s tem seveda tudi svobodo. Pri tem ne moremo mimo opazke, da s tem izgovorom opravičujemo vojne proti tistim, ki se niso želeli pokoriti globalnemu vplivu kapitalizma pod zahodnimi pogoji, ki ga ščiti tako domače kot tudi mednarodno pravo. V demokracijah imamo zato fleksibilne zakone, ki naj bi bili nad ljudstvom in politiko, čeprav jo je, bojda z ljudskim konsenzom, tja postavila prav slednja. Da zakoni služijo trenutnim političnim interesom, je vidno tudi iz poimenovanja vojnih nasprotnikov, ki da so uradno sovražni uporniki in ne vojaki. S tem pa nasvidenje tretji in četrti Ženevski konvenciji, saj veste, tisti, ki prepoveduje mučenja in podob-

vodena, upravljana družba, barbarstvo v preobleki civiliziranosti. Kot je zapisal Slavoj Žižek, »poznokapitalističen svet sovпада z barbarstvom kot točka povratka civilizacije same v barbarstvo, kot neke vrste negativni telos celotnega razsvetljenskega obdobja.« V povezavi s tem oznani, da je »liberalno-demokratična družba torej dobesedno najslabša vseh možnih družb, edina težava pa je v tem, da so vse ostale družbe še slabše, tako da se izbira med slabim in slabšim.« Demokracija je namreč lahko uspešna le toliko, kolikor jo ljudje znamo narediti uspešno. Poraja se torej vprašanje, koliko smo primerni za dobre demokrate. Ni potrebno veliko, da se spomnimo »moči ljudstva« ob globalnih protestih proti okupaciji Iraka, ki pa so naleteli na gluha politična ušesa naših izvoljenih predstavnikov. Posledično se zdi,

Dokler ljudje ne bodo ugotovili, da odgovornosti političnih in ekonomskih subjektov ne gre jemati v ovrednotenju škode, ki nam jo morajo poplačati, temveč v odvzetju položaja, ki jim v prvi vrsti omogoča, da nas v takšno situacijo sploh privedejo, ne moremo pričakovati socialnega napredka.

stavnikom. A statističen vpogled v udeležbo na nacionalnih, lokalnih ali nadnacionalnih volitvah prej kot o navdušeni kreaciji lastne prihodnosti govori o politični apatiji. Če se prazniku demokracije odpove precejšen del prebivalstva in s tem tudi njegova kritična masa, je še sploh smiselno govoriti o demokraciji, ki vse posameznike zastopa v skupnem imenu? Pri tem nikakor ne gre zanemariti dejstva, da procesov volitev in demokratičnih poimenovanj moči ljudstva ne primanjkuje niti na Kitajskem, v Iranu ali Zimbabveju, če jih omenimo le nekaj. Potemtakem naj bi bil zares svobodni le zahodni tip demokracije s svojimi institucijami. Pa je temu res tako? Vedno več glasov opozarja, da je nekaj fundamentalno narobe z našim sistemom demokracije. Je kaj narobe z demokracijo ali je kaj narobe z nami?

retik Karl von Clausewitz ter s tem vojno postavil v domeno politike. Slednja je poskrbela, da je vsebina politične debate, v demokratičnem ali avtoritarnem sistemu, bila voda na njen mlin. Medijski konstruktivni uradnega PR-ja nam prodajajo iste »flance« že celo večnost, v moderni dobi pa smo vojnam odvzeli še tisto malo samokritike, ki jo je skozi zgodovino sploh imela. Tako je bila okupacija Iraka poimenovana »Operacija iraška svoboda«, bojujoča bitja na nasprotnih straneh pa so radikalno dehumanizirana kot neracionalna bitja upornih teroristov. Mimogrede, tudi Afganistan pod zemljo skriva ogromna nahajališča neizkoriščenih rudnih bogastev, ki so jih sedaj zahodnjaki odkrili »po naključju«. Edini problem predstavljajo v javnost »pricurljena« poročila, ki dokazujejo geološke

ne reči. Z izbiro demokracije kot ljudskega načina vodenja države (kar diši po socialističnem prizvoku) pa nismo svobodni v izbiri ekonomskega modela urejanja gospodarstva. Globalni trg in International Monetary Fund (IMF) namreč hitro vzpostavi pravice ter predvsem dolžnosti. Polje dovoljenega in svobodnega se skozi politične procese ter zakonodajne postopke tudi nenehno prilagaja potrošniškim potrebam in s tem samo po sebi ne more biti univerzalno, kar je še ena fantazma demokratičnih sistemov. Radikalno branje tega simptoma nas lahko napelje na zloveščo misel, da so diktatorji celo bolj iskreni s svojim ljudstvom, saj je v vsakem trenutku jasno, kaj lahko in česa ne.

Če se s tem vrnemo k izhodiščni izjavi Churchilla; demokracija je torej

da vedno večji segment prebivalstva dojema politiko kot gledališko farso, predstavo z zapleti, dramatičnimi vrhunci ter hitrimi in tihimi razpleti. Neke vrste grško tragedijo brez prave vsebine. *Kruha in iger*, bi rekli Rimljani. Politična apatija bi prav lahko izvirala iz neuspešnega križanja kompleksnih idej moderne sveta ter potrošniškimi potrebami, česar politika ne zna uskladiti. Ko ta v svojih poskusih prekrši moralni ali pravni zakon, se družba odzove povsem potrošniško ter od odgovornih zahteva finančno kompenzacijo. Dokler ljudje ne bodo ugotovili, da odgovornosti političnih in ekonomskih subjektov ne gre jemati v ovrednotenju škode, ki nam jo morajo poplačati, temveč v odvzetju položaja, ki jim v prvi vrsti omogoča, da nas v takšno situacijo sploh privedejo, ne moremo

pričakovati socialnega napredka. Potrebna je torej konstruktivna demokratična debata med samimi pripadniki civilne sfere, ki je ne diktirajo subjekti političnega delovanja. Samoorientirani posamezniki, ki jih spodbujata ideologija prostega trga in množično potrošniško marketinštvo, hitro pozabijo, zakaj potrebujejo spremembe političnega diskurza. Kaj ne moremo preprosto početi, kar želimo, ter osta-

drugega imena že potekale. Demokratični sistem je prevzel norme, jezik in tehnike potrošništva. Vsak politik je natančno izdelana znamka izdelka, ki ustreza našim usidranim socialnim konstruktom. Politik, ki ga je kamera ujela preznojenega, bljuvajočega ali jokajočega, pač ni sposoben voditi države, čeprav so vse te lastnosti del vsakdana slehernega posameznika. Potrošnik oziroma volivec pa ima vedno prav,

nas lahko popeljal na pot modrej-ših odločitev ter do odgovornejših zahtev našim izvoljenim predstavnikom. Šele potem bi si mi zaslužili biti državljani, politiki pa naši izvoljeni delavci, ki so bili ustvarjeni ter delujejo od in za nas. Ljudje moramo začeti demokracijo dojemati kot orodje za tehtanje konstruktivnih argumentov ter iskanja ravnovesja kompromisov v družbi skozi čas. Sodelovanje in medse-

Podobno lahko danes spodbujamo, demantiramo ali preimenujemo različne oblike vladanja, ki pa v svoji biti ostajajo enaki, saj ni prišlo do preskoka v samem temelju družbenega in političnega mišljenja. Vsi ti sistemi so stari sistemi v preobleki novih idej, ki ustvarjajo družbeno hierarhijo in hegemonijo. Boj za oblast ostaja neizbežen, ta pa se namesto v predstavljanju argumentov manifestira v plitvem senzacionali-

Demokratični sistem je prevzel norme, jezik in tehnike potrošništva. Vsak politik je natančno izdelana znamka izdelka, ki ustreza našim usidranim socialnim konstruktom. Politik, ki ga je kamera ujela preznojenega, bljuvajočega ali jokajočega, pač ni sposoben voditi države, čeprav so vse te lastnosti del vsakdana slehernega posameznika.

lo prepustiti nevidni roki trga? Za nov kolektivni duh ter razvoj modernih državljskih konstruktov moramo torej pogledati v samo naravo človeka.

V slogi je moč, pravi slovenski pregovor. A skladno z našo naravo najprej poskrbimo zase, nato za svoje bližnje in šele nekje na koncu seznama na vrsto morda pride še širša družba. Sicer bi pa prav demokratični proces moral povezati in premagati prehistorične instinkte in momentalna hotenja modernega sveta. Za sprejemanje modrih odločitev bi nujno morali delovati enotno, kljub našim omejitvam. Demokracija bi morala biti urejena in doumljena kot model za mišljenje mimo naših ponavljajočih se zgodovinskih zmot, namesto tega pa služi kot forum za vedno vnovične debate, ki so v podobni obliki

kar politika ne samo razglaša, temveč tudi učinkovito uporablja kot izgovor pri uveljavljanju svojih predelanih doktrin. Kje so konstruktivne diskusije, ki bi lahko pokazale boljšo pot? Politiki nam obljublajo le fantazemsko sliko prihodnosti, ki da bo v najlepšem redu, če le izvolimo njih. Prej kot slej se bomo morali začeti zavedati »prazne slame« za temi floskulami. Problem demokracije danes tako ni široko razširjena ideja o naših nesposobnih voditeljih ali neustreznosti zakonov, temveč vsebina same demokratične debate, ki posledično oblikuje zakonodajno naravo ter delovanje civilnih in političnih subjektov. Politiki nam pač prodajo tisto, kar najraje slišimo. Primeren proces demokratičnega mišljenja, v katerem neposredno sodelujemo ali ga prepoznavamo kot legitimnega, bi

bojne obveznosti niso stvari, ki bi jih naj počeli, temveč bi jih morali početi, če želimo vsaj poskusiti krmariti človeštvo. Demokracija bi naj predstavljala moč ljudstva, ki je sposobno uresničevati skupne cilje javne sfere. Moč se tako ne nanaša na nadzor le-te, temveč realiziranje po željah njenih pripadnikov, tj. praktično delovanje pregovora v *slogi je moč*.

Težava tako ni v izbiri političnega sistema, temveč v vsakdanji uporabni učinkovitosti in povezanosti njegovih subjektov. Če nam na takšen način uspe spremeniti mišljenje, pa naletimo na še bolj radikalno Nietzschejevo vprašanje: »Kdo bi še hotel vladati? Kdo še ubogati? Oboje je prenaporno.« V njegovem kraljestvu zadnjega človeka so zadnji ljudje namreč iznašli veseljce za čez noč ter veseljce za čez dan.

stičnem TV showu. »Glejte jih, kako plezajo, te urne opice! Plezajo drug čez drugega in se tako vlečejo v blato in globino. Vsi hočejo tja k prestolu: to je njihova zabloda – kakor da sedi na prestolu sreča!« se je hudomušno muzal Nietzsche. Za ravnjanja in sprejemanje odgovornosti s strani političnih subjektov smo odgovorni tudi mi sami. Od množice medsebojno delujočih posameznikov je odvisno, koliko se bodo pustili vladati ter koliko bodo hoteli vladati. Noben politični sistem v celoti tudi ne bo popoln, ker je družba nenehno razvijajoča se tvorba z novimi pogledi in zahtevami. Kot za vse druge lahko tudi za današnji sistem demokracije najdemo sto in en argument za in proti. A kot pravi Churchill: »Največji argument proti demokraciji je petminutni razgovor s povprečnim volivcem.«

»Natislane izvode bodo uničili«

Katedra je bila zmeraj v prvih vrstah v boju za svobodo kritike in svobodo javne besede v Sloveniji.

Besedilo in fotografije Igor Mekina

V času, ko se po vsej Sloveniji vrstijo različne slovesnosti, povezane z dvajseto obletnico samostojnosti, se ob proslavljanju, ki daje prednost predvsem vlogi orožja v tedanjih dogodkih, prepogosto pozablja na številne druge pomembne bitke, ki so že pred osamosvojitvijo tlakovale pot v demokratično družbo. Pred osamosvojitvijo Slovenije je bil najpomembnejši predvsem boj za svobodo javne besede. In med mediji, ki so širili svobodo javne besede, je bila poleg Radia študent, Mladine in Tribune tudi mariborska Katedra. Katedro, katere odgovorni urednik sem bil v tistem času, je namreč oblast zaradi kritike in zavzemanja za spoštovanje človekovih pravic pogosto prepovedovala in spreminjala v celulozno kašo.

Uničevanje kritike

Poglejmo samo en primer. »Kot smo poročali včeraj, je Jože Kalinger, mariborski javni tožilec, v sredo zjutraj izdal sklep o začasni prepovedi lista zaradi petih člankov, objavljenih v njem, ki bi (po določilih 98. člena zakona o javnem obveščanju SRS) naj vznemirjali javnost. Sodišče je danes menilo, da so sporni štirje zapisi ... Katedrarji so posebej opozorili na način, kako je tožilec zaplenil številko, oziroma so tožili nad njegovim neprimernim postopkom. Do sklepa o začasni prepovedi bi Katedro ob zakonitem načinu dela namreč morali pustiti razpečevati, so menili, sedaj pa so natislane izvode miličniki zastražili že devet ur in pol prej. Jože Kalinger je razložil, da je tiskarjem večer pred izdajo sklepa poslal pisno obvestilo, da bo številko začasno prepovedal. S tiskarno ima dogovor, da mu po tiskanju ob kateremkoli času dostavijo izvode nekaterih časopisov, za Katedro, je rekel, pa je v zadnjem času tako imel sklepe o prepovedi že večkrat »pripravljene na svoji mizi.«

To je citat iz članka Bojana Tomažiča »Natislane izvode bodo uničili«, ki je izšel v mariborskem Večeru 3. 7. 1987 in opisuje postopanje tedanjega tožilstva v zvezi z zaplenbo 12. številke

Katedre. V istem članku je objavljena izjava Dragice Korade, tedanje predsednice časopisnega sveta Katedre, ki je dejala, da je »prepoved logična posledica pritiskov na sedanje uredništvo Katedre, pred katerimi so bili interni politični sestanki, odstop iz časopisnega sveta (potem ko časopisni svet uredništva ni obsodil), pritiski na ustanovitelja in nedajanje dovolj denarja za tiskanje.«

Senat mariborskega sodišča, ki se je postavil na stran tožilca, je na koncu 12. številko Katedre prepovedal, ker je »četverica piscev v svojih člankih žalila in sramotila člana predsedstva SFRJ Hamdijo Pozderca, mesto Maribor, UNZ, Zvezo komunistov, poleg tega pa sta še dva od štirih piscev še neresnično in zaničljivo prikazovala družbene razmere v Mariboru,« kot je 2. 7. 1987 zapisalo Delo in navedlo še sklepno oceno javnega tožilca, da je »Katedra postala zbiralnik negativnih zapiskov o Jugoslaviji.« Zaman so bili ugovori odvetnika Katedre Draga Demšarja, ki je opozarjal, da so kritiki v Katedri zgolj izražali svoja mnenja ter da tožilec ni imel nikakršne pravice, da sklepa nekakšne vnaprejšnje dogovore s tiskarno.

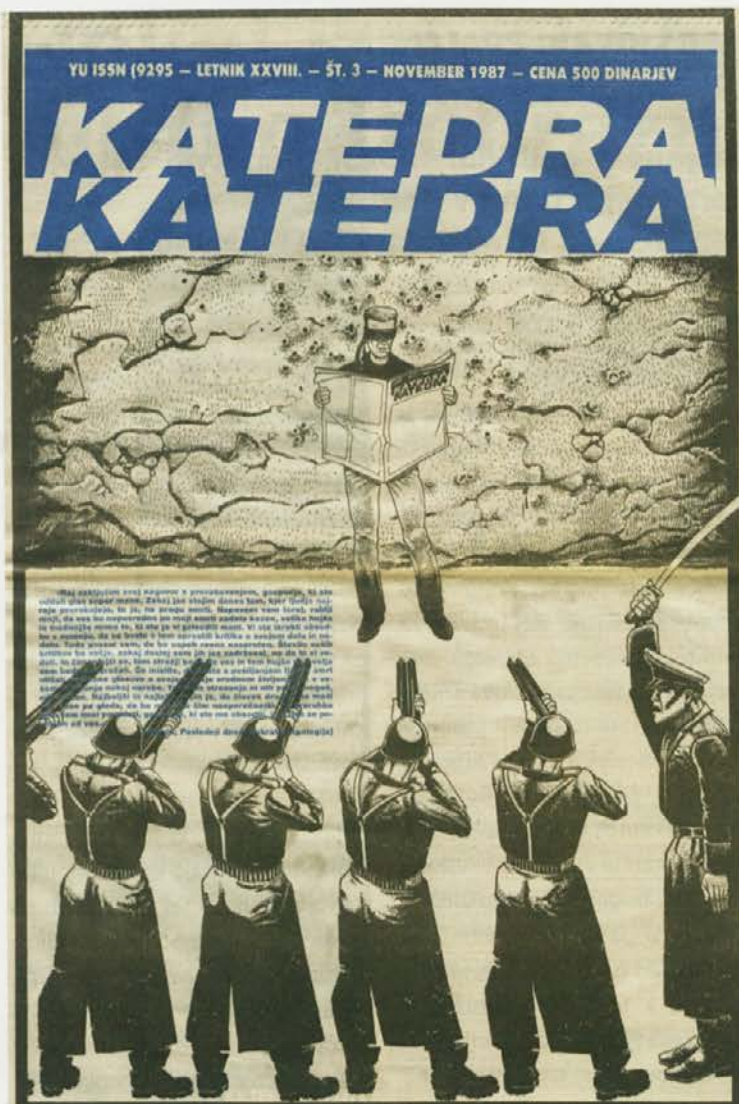
In kaj je tako zelo zmotilo tožilca v konkretnem primeru? Na prvem mestu pismo tedanjega disidenta Vojislava Šešlja, ki je razkril, da je Hamdija Pozderac, član predsedstva SFRJ, v svoji knjigi ukradel avtorsko delo drugega pisca. Sporen je bil tudi članek Dragice Korade o »črnem dnevu nasilja v Mariboru«, Milovan Brkić, ki je prvi opozarjal na sporne metode vzpona Slobodana Miloševića v Srbiji, pa je v svojem članku javnost menda užalil s kletvico. Tožilca pa je prav tako zmotil članek Sama Resnika »Konec dober, vse slabo«, v katerem je Maribor imenoval »fevdalno državo« in »žalil milico«. Zveni znano? Podobne kritike o dogajanju v Mariboru so seveda prisotne tudi danes, toda z eno pomembno razliko – prav zaradi Katedre, ki je širila prostor medijske svobode, je danes v Sloveniji o najrazličnejših dogodkih in tudi o nepravilnostih mogoče razpravljati bistveno bolj svobodno kot nekoč.

Omenjeni citat hkrati zelo nazorno ponazarja, s kakšno kombinacijo ekonomskih pritiskov in različnih tehnik nezakonite »preventivne cenzure« je nekdanja oblast nastopala proti medijem, ki so že vrsto let pred osa-

mosvojitvijo Slovenije zagovarjali temeljna načela odprte družbe, spoštovanja človekovih pravic in svobode javne besede. Ob tem dogajanju si je Katedra v tistem času nabrala celo več zaplemb kot Mladina, v opisanem primeru pa je bila Mladina celo prepovedana zato, ker je poročala – o pisanju Katedre. Javno je zoper to nastopil pravnik Matevž Krivic, ki je v pismu, objavljenem v Delu 22. 8. 2007, zapisal, da je bila tudi Mladina prepovedana nezakonito, »ker ne gre v tem odlomku za nikakršno širjenje (neresničnih) novic in podatkov, ampak za tipičen, tako rekoč šolski primer izražanja političnih mnenj, vrednostnih sodb in stališč, katerih resničnost ali neresničnost v bistvu sploh ni mogoče ugotavljati, zlasti sodno ne.« Matevž Krivic je imel seveda popolnoma prav, toda to je bil čas, ko v Sloveniji nismo vedeli še prav ničesar o »konceptu javne osebnosti«, o pravi javnosti do ostre kritike politike in podobnem. Oblast je motilo tudi zagovarjanje večstrankarskega sistema. V enem od uvodnikov Katedre je bilo tako na primer zapisano, da se bliža čas, ko bodo po zmagi opozicije na volitvah »lahko predstavniki komuni-

Prodaja Katedre v Beogradu

stične manjšine s svojimi programi in opozicijsko kritiko tvorno sodelovali v političnem življenju ...« Takrat seveda nihče ni mogel slutiti, da se bodo že čez nekaj let te besede, ki so takrat še spadale v območje prepovedanega, tako hitro uresničile.

Katedra je v tem obdobju opravila izjemno delo. Spomenka Hribar je na njenih straneh lahko slovenski javnosti prvič predstavila svoja dotlej prepovedana razmišljanja o krivdi, grehu in spravi, Tomaž Mastnak pa svoja razmišljanja o slovenski družbi. Strip Zorana Smiljaniča »1945« je s svojimi mračnimi slikami provokativno govoril o pozabljeni preteklosti in preroško napovedoval prihodnost. Katedra je poročala o polemikah v zvezi s 57. številko Nove revije, nastopala proti »štafeti mladosti«, objavila velik prispevek o klesanju »štafete absurda«, ki bi jo mladinci morali prenašati v čast mrtvega predsednika Tita, objavljala je peticije, med prvimi časniki v Sloveniji poročala o policijski represiji na Kosovu, zahtevala spoštovanje človekovih pravic, smešila JLA in zahtevala ukinitve dragih vojaških programov.

Prvi proti Miloševiću

Ob ukinitvi beograjskega »Studenta«, ki ga je Miloševićeva nomenklatura obtožila »antititoizma«, je uredništvo Katedre osrednji del svojega časopisa prepustilo »Beograjski prilogi«, ki so jo urejali naši beograjski kolegi in v kateri so pisci odkrito nastopali proti populizmu Slobodana Miloševića. V tem času je bila Katedra, ki se je iz Maribora po železnici odvažala na jug države in se prodajala tudi na beograjskih ulicah, verjetno edini glas javnega protesta proti čistkam, ki jih je sprožila prelomna osma seja takratne srbske Zveze komunistov, ki je na oblast pripeljala Miloševića. V Srbiji si danes najbolj demokratični opozicijski voditelji čestitajo, ker so se Miloševiću upirali leta 1997 ali v izjemnih primerih »že« leta 1991, sodelavci Katedre pa so proti Miloševićevi politiki v svojih člankih nastopali že leta 1986 in 1987. Zaradi kritike in smešenja politike srbskega predsednika ter napovedi tujih dopisnikov o bližajočem se »potresu« v državi je bila Katedra kot edini slovenski časopis dvakrat prepovedana v Beogradu, zaradi v Ka-

tedri objavljenih člankov o metodah vladavine družine Milošević pa so se pričeli kvariti tudi takrat še dobri slovensko-srbski partijski odnosi.

Uredništvo Katedre je bilo tudi prvo, ki si je od odstavitve Milovana Djilasa v petdesetih letih upalo objaviti intervju s tem najbolj znanim jugoslovanskim disidentom ter z veliko javno tribuno v mariborskem ŠTUK-u prekiniti Djilasov več kot petintridesetletni molk. Posnetki tega dogodka so še istega dne kot senzacija obšli ves svet. Prah se je dvigoval tudi zaradi kritičnih zapisov Dragice Korade in Sama Resnika, Darinka Koresa – Jacksa, Silva Zapečnika, Mirana Lesjaka, Dejana Pušenjaka, Vuka Čosića, Milovana Brkića, Petra Tomaža Dobrile, zapisov in analiz Andreja Fištravca, Mladena Dolarja, Tomaža Mastnaka, Vladimirja Šeksa, karikatur Aleksandra Baljka, zapisov Vuka Čosića in »Beograjske priloge«, ki jo je vodila Svetlana Vasović. Katedra je bila takoj po prepovedi 12. številke, ki jo je 30. junija 1987 natisnil Večer, še dvakrat prepovedana v Beogradu zaradi kritike srbskega predsednika Miloševića. Državni organi so v tistem času vztrajno prepovedovali tudi poskuse Katedre, da organizira javne tribune o številnih perečih vprašanjih. Vsi člani uredništva in predsednica časopisnega sveta Dragica Korade smo zaradi svojih prestopkov – domnevne sramotitve državnih organov, »oboroženih sil SFRJ« in celo »tovariša Tita« – dobili tudi kazenske ovadbe zaradi domnevnih žalitev državnih organov in smo v naslednjih letih dokazovali svojo nedolžnost na sodiščih – vse do spremembe političnega sistema leta 1990, ko so do tedaj kriminalizirane zahteve preko noči postale splošno sprejete družbene resnice. Vendar je pri tem potrebno poudariti še nekaj; kljub neposrednim sodnim pritiskom in občasnim finančnim pritiskom na Katedro je tedanja enostrankarska oblast vendarle omogočala financiranje Katedre in drugih kritičnih medijev. V nasprotju s tem pa je danes sicer dovoljeno zapisati skoraj vse, študentski in mladinski mediji, ki so še zmeraj prva šola novinarstva in dragocen prostor za obravnavo družbeno kritičnih tem, ki jih »mainstream« mediji nikoli ne bodo »pokrivali«, pa životarijo zaradi sistemsko neurejenega in nestalnega financiranja.

Slovo urednika Sama Resnika

V noči na deveti aprila letos je po dolgi bolezni umrl Samo Resnik. Samo Resnik (15.10.1962 – 9.4.2011) je bil novinar, odgovorni urednik Katedre, prevajalec, pesnik in pisatelj, idealist, politični agitator, predvsem pa velik javni zagovornik demokratičnih sprememb v slovenski družbi. Bil je tudi eden ustanovnih članov Slovenske demokratične zveze in nenačrtni medijski diverzant v boju za svobodo javne besede in demokracijo v času »slovenske pomladi«. Prav Samo Resnik je bil ob koncu osemdesetih »odgovoren« za to, da je mariborska študentska Katedra objavila esej Spomenke Hribar »Krivda in greh«, s katerim se je v slovenski javnosti pričela odkrita javna razprava o povojnih pobojih. Bil je zaslužen za ponatis »Strankarskega monizma in pluralizma«, pomembne knjige Koste Čavoškega in Vojislava Koštunice, ki je razkrivala politično dogajanje in zaton večstrankarskega sistema v Jugoslaviji med letoma 1944–1947. Samo Resnik je bil tudi tisti, ki je zbral podpise za kandidaturu Janeza Janše za predsednika tedanje mladinske organizacije.

Vrnitev k pojmu Sreče

Ob izidu knjige *Skupno* se je Antonio Negri, italijanski politični filozof, ponovno ustavil v Ljubljani, nato pa pot nadaljeval na festival subverzivnega filma v Zagreb.

Jasmina Založnik

Antonio Negri je svojo kariero začel v 50. letih kot militant in aktivist, član Rimske mladinske organizacije (GIAC) ter večleten član italijanske socialistične stranke. Kmalu pa postal ena osrednjih figur marksističnega gibanja. Že zelo mlad je vstopil tudi v akademske vode in se uveljavil kot predavatelj na Univerzi v Padovi. Kot voditelj Rdeče brigade so ga na podlagi identifikacije anonimnega klica leta 1979 obsodili terorizma in sodelovanja pri umoru takratnega italijanskega premiera Alda Mora kot tudi iniciatorja gibanja za padec takratne vlade. Kljub temu, da so člani Rdečih brigad vsako povezanost Negrija z njimi zanimali in ga s tem oprali krivde povezanosti z organizacijo, je Negri pod težo drugih obtožb pristal v zaporu. Javnost je bila šokirana, mnogi akademiki pa so aretacijo razumeli kot izraz politične represije zoper intelektualce.

V času preživljanja kazni (1983) je bil kot član Radikalne stranke izvoljen v zakonodajno telo. Politično imuniteto je izbral za prebeg v Francijo, kjer je nadaljeval akademsko kariero. Po vrnitvi v Italijo je svojo kazen v zaporu prestajal vse do leta 2003. V omenjenem času je napisal več knjig, med katerimi so bile tri v skupni izdaji založbe Krtina prevedene tudi v slovenski jezik (*Delavci in država*, *Gospodstvo in sabotaža*, *Marx onkraj Marxa*, v prevodu Ervina Hladnika in Tomaža Mastnaka leta 1985). Negri se v svojih delih posveča obravnavi političnih tem demokracije, marksizma, postmodernizma, kritike globalizma, neoliberalizma in seveda multitudes. Širši javnosti pa je bolj kot po samostojnih delih poznan preko trilogije, ki jo je soustvarjal skupaj z amerškim teoretikom Michaelom Hardtom (*Imperij* (2000), *Multituda* (2004) in *Skupno* (2009)).

Trilogija se med seboj organsko povezuje in nadgrajuje. Na luciden način ustvarja nov premislek o možnosti in mestu upora v sodobnem kapitalizmu. V Imperiju avtorja orisujeta in analizirata nastajajočo politično obliko svetovnega trga, predvsem transformacijo družbene ureditve prehoda iz imperializma, osnovanega okoli državne tvorbe, do postmodernega globalnega konstrukta imperija, izpeljanega iz ustave združenih držav in utemeljenega na postmodernem načinu življenja, postfordistični produkciji kot tudi »spremenjeni« vladavini družbe kontrole. V Multitudi omenjen koncept razvijata naprej, poudarek pa je v njej prenesen na detekcijo subjektov protiimperija ter s tem potencialnih oblik izpeljave upora.

Zaključno delo *Skupno* opredelita kot etični projekt, etiko demokratičnega političnega delovanja znotraj Imperija in proti njemu. Raziskujeta potencialne oblike gibanj kot tudi prakse multitudes oziroma odpirata vprašanja o tem, kaj bi lahko le-te postale. Knjiga tako postane platforma idej in misli za preobrat k boljšemu življenju.

Izhajajoč iz samega naslova knjige avtorja locirata družbeni potencial, preko katerega bi bilo mogoče postopno preobračati družbeno realnost. Zato skupnega ni potrebno iskati le v najosnovnejšem, skupnem bogastvu materialnega sveta, ki si ga delimo (voda, zrak ...), temveč na enak način pristopiti tudi k rezultatom družbene produkcije (jezik, znanje, informacije, afekti ...), saj so prav ti nujno potrebni za družbeno interakcijo

Vstop v skupno pomeni preobrat temeljnega razumevanja sreče kot ontološkega in političnega projekta, kot osnovnega pogoja zoperstavitvi bede.

Antonio Negri (na desni strani)

in nadaljnjo produkcijo. Povedano drugače, šele z detekcijo in razumevanjem skupnega se lahko upremo neoliberalizmu kot tudi splošnemu diskurzu, ki prerašča dihotomijo med javnim in privatnim. Omenjen pristop se bistveno razlikuje od aktualnega diskurza leveice o vrnitvi h komunizmu in ga seveda z obratom pristopa tudi presega.

Knjiga je tako saže filozofsko zgodovinske predstavitev pojma republike, z vrnitvijo h klasičnim teorijam vladanja, ki jih nadgradita v okvirju, ki ovirajo in korumpirajo razvoj skupnega ter prehodom na politično in ekonomsko analizo sodobnega pojmovanja in opredeljevanja skupnega. Je poglobljena apropiacija politične teorije leveice, kot tudi izziv bralcu, da opusti vladajoče diskurze ter k reartikulaciji družbene stvarnosti pristopi skozi prizmo temeljnih življenjskih silnic - skozi t.i. SKUPNO. Vstop v skupno pomeni preobrat temeljnega razumevanja sreče kot ontološkega in političnega projekta, kot osnovnega pogoja zoperstavitvi bede. Omenjeno pomeni, da je potrebno zagotoviti osnovna življenjska sredstva za vse oziroma zahtevati enakost prosti hierarhiji.

Obisk Antonia Negrija je tudi tokrat razprl vpogled v temeljne teze, ki jih knjiga odpira, hkrati pa s konkretnimi primeri odstiral poglede na pereča in aktualna politična vprašanja. Pokazal je, da so utopičnost misli, idealizem in poenostavljanje teoretskih konceptov, ki jih trilogiji lahko očitamo, prejšnji način nagovora širše javnosti (in tudi delo v soavtorstvu z Michaelom Hardtom) kot izraz Negrijevega nezavedanja kompleksnosti politične stvarnosti. Za njegovo prisotnost kot tudi prevod celotne trilogije, je poskrbel kolektiv Političnega laboratorija in ekipa Časopisa za kritiko in znanost.

Foto: Socialni center Rog

Nekaj izzivalnih misli o izobrazbi

Mladih v Sloveniji naravoslovje na splošno ne zanima. To kažejo podatki o vpisu na naravoslovne univerzitetne programe, zlasti ko gre za študij fizike in kemije. Nekaterim uporabnim, s tehnologijo povezanimi študiji, kaže nekoliko bolje, toda pomanjkanje zanimanja za »čisto« naravoslovno izobrazbo je vendarle problem. Zakaj je tako?

Andrej Adam

Tvegati bom in dejal, da zaradi neprimernih srednješolskih programov. Ideja je tale: še tako dober učitelj naravoslovja ne bo mogel okužiti in navdušiti mladih za raziskovanje naravoslovnih pojavov, če so programi zastavljeni tako, da mu to preprečujejo. Menim torej, da pouk naravoslovja v srednjih šolah ni dovolj problemsko-zgodovinsko zastavljen, tako da mladim ne razkrije vse lepote vprašanj, s katerimi so se ukvarjali velikan, ki so ustvarjali posamezna znanstvena področja. Primer: pri fiziki mladi v osnovnih in srednjih šolah spoznajo Newtonove zakone, z računsko uporabnimi nalogami se

naučijo gibati v zanje abstraktnih svetovih, kaj več pa ne. Na ta način ostane izobraževanje na ravni malo boljše računalniške igre, kjer je prav tako potrebno osvojiti osnovne postavke in se nato lotiti napredovanja med nivoji. Če vzamemo to primerjavo med poukom in igro kolikor toliko resno, imamo opravka s privzgojo večšine, toda brez zgodovinsko problemske vsebine postane ta kaj kmalu suhoparna. Če možgane enako dobro nahrani računalniška igra, se ne bi smeli čuditi, da bolj pritegne.

Kaj je torej narobe? Narobe je, da ne želimo razčistiti, kaj pomeni biti izobražen oziroma v našem

primeru naravoslovno izobražen. Poučevanje naravoslovja brez konkretnega zgodovinskega konteksta, torej konteksta, v katerem so znanstveniki reševali konkretne probleme, je za možgane povprečnega Zemljana podobno »zanimivo« kot poučevanje kritičnega mišljenja brez nečesa, ob čemer je vredno biti kritičen. Ker smo že ravno omenili Newtona – ali ne bi bilo bolje učencev najprej uvesti v zanimive probleme, s katerimi se je soočal in o katerih je kritično razpravjal s sodobniki. Denimo: ali poleg prostorskih odnosov med objekti obstaja tudi sam prostor, v katerega so ti objekti postavlje-

ni? Kaj nam o tem vprašanju pravi zdrava pamet? Kako je na to vprašanje odgovoril Newton? Kako so mu nasprotovali enako slavni sodobniki? Kaj si utegnemo misliti o njihovem nasprotovanju? Zakaj je Newton sploh zagovarjal obstoj prostora neodvisno od objektov, ki so umeščeni vanj? Itd.

Če se torej ozremo v zgodovino, ugotovimo, da so znanstveniki razpravljali o zanimivih, večno perečih vprašanjih, ki so izhajali iz predhodnih, morda še osnovnejših in še bolj vznemirljivih vprašanj. Teorije (formule, računi), ki so jih postavili na ramenih velikanov, so bile odgovori na takšna vprašanja. Verjamem, da bi kot takšne morale nastopati tudi pri pouku.

Poanta. Izobrazba (katerakoli, naravoslovje sem vzel samo kot primer) je nekakšno uvajanje v tradicijo problemov, s katerimi se je nekoč ukvarjal človeški duh in se ukvarja še danes. Če preletimo današnje učne načrte (ki se jih trudijo oklestiti), se zdi, da imamo opraviti z zgodovino rešitev, medtem ko vprašanja in probleme, na katere se nanašajo rešitve, pogrešamo. Toda, ali ni takšno znanje mrtvo? Kaj kmalu se sprevrže v omejeno logično razmišljanje, ki mu manjka prave snovi. S tega zornega kota se mi sedanja didaktična razprava o klestenju učnih načrtov (in učbenikov) ne zdi smiselna. Kar pogrešam, je razprava o temeljnih problemih posameznih predmetnih področjih in ti so bili, kot kaže zgornji zgled, praviloma filozofski.

Sklep (prosto po Platonu): dokler ne bodo posamezna predmetna področja (zlasti naravoslovna) začela filozofirati, ne bodo prispevala k izobrazbi, izobrazbe lačni možgani pa bodo ostajali lačni in nesrečni.

Če preletimo današnje učne načrte (ki se jih trudijo oklestiti), se zdi, da imamo opraviti z zgodovino rešitev, medtem ko vprašanja in probleme, na katere se nanašajo rešitve, pogrešamo. Toda, ali ni takšno znanje mrtvo?

»Nisem vodil osebne vojne«

Bojna skupina jugoslovanske vojske, ki jo je vodil polkovnik Berislav Popov, se je v času desetdnevne vojne v Sloveniji tudi po oceni strokovnjakov s slovenskimi obrambnimi silami zapletala v najtežje in taktično-operativno najkompleksnejše spopade.

Igor Mekina

Proti polkovniku Berislavu Popovu in generalu Vladu Trifunoviću v Murski Soboti poteka proces zaradi kršitev vojnega prava. Kršitve naj bi se po oceni tožilstva v Murski Soboti zgodile predvsem pri prodoru 32. motorizirane brigade 32. varaždinskega korpusa, ki je 27. 6. 1991 iz Hrvaške prodirala proti Gornji Radgoni. Bojna skupina, ki jo je vodil polkovnik Berislav Popov, se je v času desetdnevne vojne v Sloveniji tudi po oceni strokovnjakov s slovenskimi obrambnimi silami zapletala v najtežje in taktično-operativno najkompleksnejše spopade. Brigadi JLA je kljub žrtvam 28. 6.

Hrvaškem Popov ne more zapustiti Srbije in zato na zatožno klop sodišča v Murski Soboti najverjetneje nikoli ne bo sedel. Z Berislavom Popovom, ki govori z melodičnim vojvodinskim naglasom in se zelo rad spominja svojega potepanja po Sloveniji, smo se zato pogovarjali v garaži stolpnice v Novem Beogradu, ki Popovu in njegovi soprogji služi za začasni dom.

Kdaj ste ugotovili, da dogodki v državi tečejo v slabo smer?

Tega nismo razumeli, vse dokler nismo sami »padli v gužvo«. Zakaj? Ves čas se je namreč govorilo, da se bodo vsi problemi rešili z do-

ki smo jih dobivali z vojaškega vrha, zagotavljale, da »ni nič resnega«. Toda vesti s terena od naših prijateljev, ki so živeli v mestu, so napovedovale, da se pripravlja nekaj velikega. Mi smo mislili, da bo to nekakšen sprehod, ki bo trajal kakšni dve uri.

Ste tedaj mislili, da izvajate agresijo na Slovenijo?

Treba je ločiti med agresorjem, branilcem in upornikom. Mi nikakor nismo bili agresorji. To se je nato tako prikazovalo, vendar ni bilo res. Slovenija tedaj ni bila mednarodno priznana država. Obstajala je samo SFRJ in to je bila notranja jugoslovanska zadeva. Mi torej nismo bili

Kako ste sploh dojemali to, da ste z ljudmi na drugi strani barikad sovražniki, če pa ste bili do tedaj del istega ljudstva, zavezani, da jih branite?

To je bilo res težko dojeti. Do tedaj so nas prepričevali v bratstvo in enotnost, v spoštovanje vseh, potem pa smo skoraj čez noč postali sovražniki. Za nas je bilo prelomno dejstvo, da so slovenske sile na ormoškem mostu na nas prve odprle ogenj, kar se je zgodilo kakšno uro po našem odhodu iz Varaždina. V obliki živih ščitov so bili zlorabljeni tudi ljudje, civilisti, ki so nam preprečevali pot pred barikadami, čez njihove glave

Šele kasneje smo izvedeli, da so se v Sloveniji ves junij pripravljali na ta spopad. Vse to je bilo načrtovano s samega vrha slovenske vlade. Naključno se lahko ljudje zberejo na enem mestu, ne morejo pa vas naključno na enak način pričakati pred vsako barikado.

1991 uspelo zasesti mejni prehod, nato pa se je 3. 7. 1991 vrnila v svojo vojašnico. V Sloveniji sta bila med spopadom ubita dva civilista, na strani JLA so padli štirje častniki in vojaki, sedemnajst vojakov pa je bilo ranjenih. Tožilstvo je v spopadu, v katerem so na strani slovenskih sil vojaško kolono JLA z molotovkami napadali tudi slovenski civilisti, po osemnajstih letih odkrilo kršitve vojnega prava le v primeru Popova in Trifunovića, ki sta bila pred tem že obsojena na Hrvaškem in v Srbiji. V Srbiji je bila kazen Popovu in Trifunoviću po desetletju in pol procesov razveljavljena. Zelo nenavadno je tudi to, da je bil na Hrvaškem Popov obsojen zaradi obrambe varaždinske vojašnice, medtem ko je bil v Srbiji zaradi domnevno prehitre predaje te iste vojašnice sprva celo nepravno močno obsojen in je končal v zaporu. Polkovnik Popov in general Trifunović sta od države Srbije pravkar dobila odškodnino zaradi neupravičenega pripora v Srbiji – Trifunović 62.000 evrov, Popov pa 42.000 evrov. Zaradi obsodbe na

govorom, pogajanji, s političnimi sredstvi, da je naša naloga, da ostanemo v vojašnicah in se ukvarjamo z vsakodnevnim delom. Na Hrvaškem se je situacija ves čas spreminjala, tako da sploh nismo vedeli, kaj se dogaja v Sloveniji.

Verjetno so načrti o intervenciji v Sloveniji vseeno že obstajali.

Da bi se lahko v Sloveniji nekaj pripetilo, je postalo prvič jasno januarja leta 1991. Tedaj smo dobili nalogo, da naredimo načrt o angažiranju pomembnih sil armade zaradi zaščite jugoslovanske meje proti Avstriji in Italiji. Ker je imela vojska obveznost, da prijavi vse premike enot, ki imajo več kot 2000 vojakov, so se odločili, da za akcijo ne angažirajo več kot 1990 ljudi. S tem ne bi kršili obveznosti Jugoslavije kot članice tedanjega KEVS-a, ne bi izzivali zveze NATO in podobno. Tako se je nato zgodila akcija, ki se je neslavno končala.

In kaj ste vi pričakovali?

Ugotavljal sem, da bomo to nalogo morda morali izvršiti, morda pa tudi ne. Zakaj? Zato, ker so informacije,

agresor. Kdo je bil v tem primeru upornik? Upornik je bila Slovenija. In kdo je bil branilec? Branilec naše države, SFRJ, je bila JLA. To so preprosta dejstva. Da to Slovenija in Hrvaška ne priznavata, je seveda druga stvar. To je že področje politične manipulacije.

Vojaki torej niso bili pripravljani na to, da bodo naleteli na odpor?

Seveda ne. Mi smo šli v neko vojno kampanjo, kjer smo morali na mestu reševati probleme. Jaz sem bil po službenih letih in izkušnjah najstarejši oficir, toda tudi sam nisem imel nikakršnih bojnih izkušenj. Tudi vojaki so bili na pol izurjeni. V vojašnici smo imeli starejšo »klaso« vojakov iz septembra 1990, ki so šolanje končali in so opravljali razne dolžnosti stražarjenja, pa tudi mlade vojake. Ker smo morali na Hrvaškem izvajati nadzor na trinajstih lokacijah, je bilo v vojašnici zelo malo izkušenih vojakov. Zato smo nekaj starejših vojakov, ki so nam še ostali, pomešali z mladimi vojaki, ki so komaj prišli v vojašnico, in tako oblikovali našo četo.

pa so nas nato napadali teritorialci. V Radgoni smo nato videli, kako so nas z molotovljevim koktejlom napadli tudi organizirani civilisti sami. Tu smo dobro občutili njihovo ostrino. Toda po vojnem pravu se ve, kdo je civilist in kaj pomeni, če te napade oboroženi civilist. Oboroženi civilist ne uživa zaščite vojnega prava.

Kaj pa, če so se civilisti zbirali za to, ker so bili radovedni?

Ne verjamem. Šele kasneje smo izvedeli, da so se v Sloveniji ves junij pripravljali na ta spopad. Vse to je bilo načrtovano s samega vrha slovenske vlade. Naključno se lahko ljudje zberejo na enem mestu, ne morejo pa vas naključno na enak način pričakati pred vsako barikado. Kljub temu pa smo jih nato lepo zaobšli in prišli do Veržerja, ne da bi nas kdo zaustavil. Teritorialni obrambi je manjkala manevrska komponenta.

Ste res prepričani, da so ogenj na vas prve odprle slovenske sile?

Vsekakor. Že ko smo odhajali na pogajanja, so na nas streljali iz ostrostrelske puške, vendar so nas zgrešili. Naboj mi je zažvižgal zra-

ven ušesa, priletel je natanko med mano in mojim spremljevalcem, desetarjem. Kljub temu sva šla mirno naprej na pogajanja. Ko so bila pogajanja neuspešna, smo se vrnili in nato je nekdo iz slovenske strani na nas streljal s tromblonom. Bilo nas je veliko v skupini, tromblon je eksplodiral, vendar ni nikogar zadel. Nato so na nas odprli ogenj iz mitraljezov. In šele potem smo mi odgovorili na njihov ogenj. Streljali smo samo na barikado, ki smo jo nato z gasilskim avtom iz Varaždina tudi pogasili.

Toda v obtožnici je zapisano, da ste ukazali tudi napad na civilne objekte, da ste ob streljanju zadeli hiše, kavarno in zgradbo železniške postaje in druge civilne objekte.

Nasprotnik je vedno odgovoren za to, katere objekte zaseda in kakšne sile angažira. Vsak objekt, ki ga zasedajo vojaške sile ali iz katerega se vojaško deluje, se po vojnem pravu smatra za vojaški cilj in je lahko tarča legitimnega napada. To je edini način, da odvrnete nevarnost

od sebe. V Gornji Radgoni so na primer v cerkveni zvonik postavili puškomitraljez in iz njega streljali po nas. Mi smo v zvonik ustrelili s topom. Nismo ga zrušili, vendar je bil ta vojak zadet in videli smo, da je padel. Stolp v Ormožu prav tako ni bil zrušen, pač pa smo nanj streljali samo z eno trenutno fugasno granato, saj je služil kot odlična razgledna točka, s katere se je videl položaj naše enote.

Ste bili takrat ogorčeni, jezni?

V takšnih trenutkih je treba ohraniti trezno glavo. Jaz nisem bil jezen na nikogar, ogorčenje, predvsem zaradi dela mojih predpostavljanih, pa sem občutil šele veliko kasneje. Ocenil sem namreč, da je za to, kar se nam je zgodilo, krivo vrhovno poveljstvo, zato sem pozneje plačal ceno. Toda to je druga zgodba. Nekaj drugega je seveda, če je bil v navskrižnem ognju, kjer smo mi in naši nasprotniki uporabljali isti kaliber orožja, nekdo zadet – znana sta dva primera ubitih civilistov, toda to se je zgodilo v nejasnih okoliščinah

in ob navskrižnem ognju. Tožilec sicer ti dve smrti navaja kot ključni dokaz moje »krivde«, toda v resnici to ne dokazuje ničesar. Obtožnica je pravno neutemeljena.

Se boste udeležili tega sojenja?

Ne bom. Če bi šlo za resnično nepristransko sojenje, potem bi se sojenja udeležil. Tedaj bi lahko razčistili veliko zadev. Toda v tem trenutku imate obtožnico sestavljeno na kupu izjav prič Slovencev, ki so bili naši nasprotniki, ne pa tudi na izjavah prič, ki sem jih predlagal sam. Odgovornost za škodo in žrtve, ki so nastale, je na strani poveljnikov TO in policije oziroma predsednikov občin, v katerih so se izvajali boji. Če so vedeli, da bodo nastali oboroženi spopadi – in to so morali vedeti! – potem se zastavlja vprašanje, zakaj s področja spopadov niso umaknili civilnega prebivalstva. Drugič, zakaj svojih zased in položajev niso utrdili zunaj naseljenih mest, kjer uničenje teh položajev ne bi imelo nobenih posledic za civilno prebivalstvo? Zakaj so storili ravno nasprotno, zakaj so

nas napadali iz hiš, tudi ob pomoči civilnega prebivalstva? In zaradi obsojbe na Hrvaškem celo, če bi hotel v Slovenijo, na sojenje ne bi mogel priti, ker je za mano izdana mednarodna tiralica. Ob odhodu iz Srbije bi me takoj prijeli na prvem mejnem prehodu in izročili Hrvaški.

Ali je res, da ste imeli ukaz, da ne smete streljati prvi?

Da, imeli smo tak ukaz. Zato tudi nismo streljali kar tako in zato smo se tudi pogajali.

Toda v Radencih naj bi bili vaši vojaki streljali na civilista na kolesu in ga ubili, v Hrastju-Moti pa naj bi bili uničili gospodarske objekte?

V Radencih so nas pričakali z barikado in živim zidom ljudi. Ko se je streljanje začelo, so se ti ljudje takoj ulegli, kar pomeni, da so dobro vedeli, kako morajo ravnati in so bili name-noma tu. V Hrastju-Moti pa sploh nisem poveljeval, tam je enoto vodil podpolkovnik Čandor Andrija.

Vendar pa v obtožnici piše, da ste v Radencih zadeli tudi dve

Foto: Igor Mekina

hiši, avtobusno postajo, dom za dijake, dve trgovini, več vozil, v Gornji Radgoni pa osemnajst hiš, štiri stolpnice, poslovne zgradbe, carinarnico, šolske prostore in župnišče. Vse to vendarle niso bili vojaški objekti?

Večine teh objektov, ki so omenjeni, sploh nisem videl, razen cerkve in naše karavle, je pa seveda res, da iz svojega vozila morda nisem videl vsega. Vem pa, da so nas na izhodu iz glavne ulice iz Radencev proti Radgoni in naprej proti mejnemu prehodu slovenske sile hudo napadle. Morali smo se braniti. Celo če bi privedli bojovnika iz džungle, brez kakršnekoli vojne šole, bi v skladu z logiko ohranitve življenja storil enako, kot sem jaz.

Bi slovenske obrambne sile z vztrajnostjo lahko uničile vašo brigado?

Morda. Oditis s tako malo enoto na tako dolgo pot, brez kakršnekoli podpore, to se mi iz današnjega zornega kota zdi prava norost. Mi tega tedaj nismo tako razumeli, ker smo še vedno verjeli našim predpost-

to zažgali, sem naslednjega dne ugotovil, da smo ostali tudi brez hrane in oblek. Neki starešina je videl, da je v bližini nekakšen market oziroma brezcarinska prodajalna, v kateri so imeli tudi hrano. Jaz sem jim nato odobril, da vanjo vlomijo in iz nje vzamejo samo to, kar smo potrebovali. Šele kasneje sem v Varaždinu slišal, kako naj bi na tem mestu ropali velike količine blaga, ga prepeljali s kamioni in podobno, kar je neresnica. Jaz roparskih skupin nikoli nisem videl.

Vam ni bilo težko ob dejstvu, da streljate na svoje so državljane?

Seveda nam je bilo težko. Osebna dilema vsakega od nas, ki smo sodelovali v tej kampanji je bila v bistvu moralna dilema in je bila ena od najtežjih stvari za nas osebno. Zakaj? Zato, ker smo bili naučeni, da moramo braniti vso državo, vsak njen del, tu pa smo bili priča temu, da je naš narod na nas, ki smo predstavljali zvezno jugoslovansko institucijo, odprl ogenj. Toda ker so slovenske in nato hrvaške sile kot naš nasprotnik prve odprle ogenj na nas, nam

Gorivo ustavilo raketo

»Na poti od Radencev do Radgone se je zgodilo nekaj čudnega. Projektil iz protitankovske rakete je zadel tank v zgornjo ploščo. Bil je skoraj idealen zadetek. Toda ker je bil spodnji del tanka poln goriva, se je sila eksplozije razširila po gorivu, ki pa ni eksplodiralo, čeprav je bil tank vroč. Gorivo je nato počasi kapljalo. Šele ko smo prišli v Varaždin, smo videli, za kaj gre. Vprašal sem voznika, nekega Albanca, če se česa spomni. Dejal je, da se spomni samo neke svetlobe, da pa ga je tank ubogal in da ni opazil nič nenavadnega.«

Zakaj enote niste preprosto predali, saj potem ne bi bilo nobene škode?

To ni bilo mogoče. Enote ni mogoče predati, če se ne nahaja v položaju skrajne nuje ali nujne obrambe. Mi v Sloveniji nismo bili v položaju skrajne nuje ali nujne obrambe, saj je za nami še zmeraj stala zvezna država, ki je imela možnosti, da nas reši vojaško, diplomatsko ali politično. Zato nismo bili v enakem položaju kot nekaj mesecev kasneje v Varaždinu.

Ali ste zaradi tega čutili sovražstvo do Slovencev?

Ne, proti nikomur nisem čutil ničesar osebnega. Dobil sem nalogo in jo izvršil. Ali je bil ukaz pravičen

morajo storiti, ko se jim ukaže ogenj. Vojaki vedo, od kod jih kaj ogroža in kam naj streljajo. Noben častnik ne more vsakemu vojaku posebej ukazovati, kaj naj počne. In tudi pri najbolj natančnih orožjih je odstotek zadetkov nekje med osemdeset do petinosemdeset odstotkov. Pri streljanju s topovskimi granatami in mitraljezi, kjer izstrelki letijo po zakonih balistike, pa je ta odstotek še veliko nižji. Zato morda nismo zadeli nekaj, kar smo ciljali, smo pa zato zadeli nekaj, česar nismo ciljali.

Dobro, toda ali ste zaradi napadov teritorialcev ukazali, naj vaši vojaki streljajo po Radgoni brez posebne izbire ciljev?

Odgovornost za škodo in žrtve, ki so nastale, je na strani poveljnikov TO in policije oziroma predsednikov občin, v katerih so se izvajali boji. Če so vedeli, da bodo nastali oboroženi spopadi – in to so morali vedeti! – potem se zastavlja vprašanje, zakaj s področja spopadov niso umaknili civilnega prebivalstva.

vljenim, da nam bodo poslali pomoč in podobno. Radgona je seveda daleč od meje Slovenije in Hrvaške, zato smo pomoč lahko dobili samo po zraku. Helikopterji, ki bi nam lahko pripeljali pomoč, pa so bili v nevarnosti zaradi ognja s tal. Del zahtevane opreme so nam poslali, ne pa vsega. Najpotrebnejše so nam bile trenutno fugasne granate za tankovske topove, ki jih nismo dobili.

Po navedbah obtožnice naj bi vaši vojaki tudi kradli. Ste to dopustili zavestno?

JLA se poskuša prikazati kot nekakšno agresorsko, lopovsko bando, toda to enostavno ni bilo res. Bili smo organizirana in disciplinirana vojska. Toda tudi v najbolj organiziranih in discipliniranih vojskah se najdejo posamezniki, ki ob primeri priložnosti storijo kaj v lastno korist. Mi smo v tovornjakih peljali s seboj hrano, strelivo, obleke, nekaj rezervnih delov in seveda tudi poljski WC, kajti vojska, ki je imela tudi fiziološke potrebe, je morala biti kulturna. Ko so nam v Radgoni vse

je to precej pomagalo, da smo hitreje odpravili moralne dileme.

Toda načeloma so se menda celo dogovorili, vsaj kar zadeva Miloševića in Kučana?

Če je Milošević res dal zeleno luč, da se Slovenija lahko odcepi, zakaj je potem vojska ostala v Sloveniji? Kakšna dvojna igra je bila to? Komu je bilo potrebno, da pred domačo in tujo javnostjo govori o agresorju, branilcu in uporniku? Vojska bi se lahko umaknila v nekaj mesecih, lahko bi se mirno združili, vendar se to ni zgodilo.

Bi se boj lahko vodil drugače?

Metoda boja bi lahko bila drugačna, če bi bilo na slovenski strani manj zagretilih glav. To so ljudje od Janše navzdol vedeli, vendar so se odločili za drugačno metodo boja. Ne vem, kolikšno škodo je zato pretrpela vsa Slovenija, toda vem, da je bilo v moji smeri veliko škode. Za to škodo pa niso bile krive naše enote, pač pa slovenske sile, ki so trmasto poskušale s tovornjaki, napolnjenimi z gramozom, ustaviti tanke.

ali nepravičen, ni bilo pomembno. Noben vojak ne preverja, ali je njegova naloga pravična ali ne. Če bi imel kaj osebnega proti Slovincem, potem spopada ne bi vodil v skladu z mednarodnim pravom, pač pa samovoljno. Potem bi bila Radgona videti še veliko huje.

Toda ali se spomnite, kako so se zgodili konkretni strelji, s katerimi so bile zadete hiše, šola in drugi objekti? Ste vsakokrat posebej ukazali ogenj?

Seveda ne. Vsako od vozil je imelo svoje poveljnike. Poveljniki bojnih vozil oziroma tankov so vedeli, kaj

Nikoli. Maščevalnost je v spopadu treba izključiti, če vodiš boje po predpisih in v skladu z mednarodnim pravom. Če bi se jaz obnašal maščevalno, potem bi to bila neka moja, osebna vojna. Jaz pa nisem bil nikoli pripravljen voditi osebne vojne.

Zakaj je bil potem razplet v Varaždinu, kjer ste enoto na koncu predali, drugačen?

Ti dve situaciji nista primerljivi. V Radgoni sem bil obkoljen, toda samo sedem dni, za mano pa je stalo celotno vrhovno poveljstvo. Ko je bil Kolšek odpoklican, smo vzpostavili neposredno zvezo z vrhovnim po-

Prošnja ustavila strel

»V Veržuju je nastala smešna situacija. Na mostu sta bila parkirana dva majhna tovornjaka, težka nekaj ton, s katerima so nameravali ustaviti naše tanke. To je bilo čisto nestrokovno pripravljeno. Barikada sploh ni bila vkopana. Na desni strani je bil nemški kamion, na levi strani pa slovenski. In potem je prišel k nam tisti Nemeč in nas lepo prosil, da naj ne streljamo na njegov kamion, ker ne ve, kako bo preživel brez njega. Slovenskega voznika ni bilo od nikoder. In tako smo potem razstrelili slovenski kamion, ga zrinili s ceste in šli naprej.«

»Strokovnjaki«

veljstvom, z Životo Avramovičem. On mi je dejal: »Pop, ne sekiraj se, izvlekli te bomo od tam.« In tako je tudi bilo. V Varaždinu pa smo bili dolge mesece popolnoma obkoljeni, napadani, pa nam nihče ni pomagal ali obljubil pomoči.

Kolikšna je bila cena, ki ste jo plačali za vse to?

Cena je bila velika, ker smo se odločili za najbolj primitivno obliko reševanja sporov. Vsaka stran, ki je izgubila nekaj, je seveda izgube vedno pripisovala sovražniku ali pa »domačim izdajalcem.«

Ste tudi vi plačali osebno ceno?

Vsekakor, vsi ki smo sodelovali v tej kampanji, smo plačali veliko ceno. Največjo so plačali tisti, ki so bili v bojih ubiti ali ranjeni. In njihove družine. Spomnim se, da sta k meni prišli soprogi ubitih Vinka Kristine Brndušanovića in zastavnika Hadžiselimovića, da jim izrečem sožalje in vrnem osebne stvari njihovih najdražjih. Žena zastavnika Hadžiselimovića je s seboj pripeljala dva dečka, ki sta imela komaj nekaj let. Žal mi je bilo teh otrok, ker jih je čakalo odraščanje brez enega od staršev. Sedaj sta odrasla in verjetno se sprašujeta, kako je njun oče padel. In če se jima pove prava resnica, se bosta kljub temu še vse življenje spraševala, zakaj je moral biti njun oče ubit v neki nesmiselni, neumni kampanji. Hadžiselimovića je ubil oostrostrelec v Radencih, njegovo truplo so nato prepeljali v Radgono, v kamionu, ki so ga nato zažgali Radgončani z molotovkami. Kakor da bi bil dvakrat ubit! Bil je musliman iz Sanskega Mosta.

Bi vas teritorialci lahko ustavili?

Če ne bi naredili taktičnih napak, bi nas lahko. Če bi barikade minirali in bi minirali še področja levo in desno od njih, potem bi bilo za nas zagotovo težje. Jaz ne bi mogel preprosto zapeljati mimo barikade in dopustiti, da me sredi min napadejo z ročnimi metalci.

Kako so se držali Slovenci v vaši enoti. So vsi zbežali?

Spomnim se, da so enega desetarja, Slovenca, nepričakovano obiskali starši, potem pa je nenadoma izginil. Kasneje smo ugotovili, da je očitno zbežal. Preostali Slovenci, ki so bili z nami v enoti, so se skupaj z nami tudi vrnili v Varaždin. V glavah

teh ljudi je bil verjetno popoln kaos. Verjetno so dobivali neke vesti od doma, toda znašli so se v položaju, da jim je bila glava v torbi, niso pa mogli onim na drugi strani reči »ej, ne streljaj, jaz sem vaš.« Ko smo prišli na ormoški most in se je začel napad na nas, je neki visok Slovenec, naš vojak z očali, mirno stal poleg mene. Jaz pa sem mu dejal: »Lezi, kaj čakaš, ubil te bo tisti z one strani, saj ne ve, da si ti Slovenec.« Šele potem je doumel resnost položaja in se ulegel.

Vendar pa ste bili nato na Hrvaškem obsojeni zato, ker ste se v obkoljeni vojašnici branili, v Srbiji pa zato, ker ste se predali. Kako si to razlagate?

Da, na Hrvaškem sem obsojen na petnajst let zaporu, v Srbiji pa sem bil tudi štirinajst mesecev in pol res v zaporu, od tega v Zabeli šest mesecev in pol. Za vojake je bil sicer zapor v Nišu, mi pa smo šli v civilni zapor, ker so nas obsodili po upokojitvi. To je bila prava tragikomedija. Od nas so zahtevali, da maksimalno profesionalno in odgovorno izpolnjujemo ukaze, ko pa je ta katastrofalna politika propadla, so poiskali nekoga, ki naj bi bil za to kriv. Slovencem sem trn v peti, ker sem svojo nalogo izvršil, Gornja Radgona pa jim je boleča točka, o kateri se ne želijo pogovarjati. In zato iščejo krivca.

Slovenija vam je torej ostala v lepšem spominu?

Predvsem imam lepe spomine na številne Slovence v moji enoti. Shranil sem si tudi številne razglednice iz Slovenije, ki sem jo prvič obiskal leta 1967. Razglednice pa so mi pošiljali tudi moji vojaki, ko so končali z vojsko in šli domov. Če bi imel karkoli proti Sloveniji, potem teh razglednic zagotovo ne bi hranil vse do danes. Vseh teh fantov se rad spominjam.

Vam je zaradi česarkoli žal?

Je. Moram protestirati zaradi ravnjanja mojih Radgončanov. Kasneje so jim namreč Avstrijci zgradili novi zvonik na cerkvi, ampak mene niso povabili na otvoritev, čeprav sem jaz najbolj zaslužen za ta novi cerkveni zvonik. Slišal sem tudi, da od časov mojega zadnjega obiska v Radgoni tam stoji neki nov spomenik. Z veseljem bi si ga ogledal in se malo pogovoril o koristih in škodi, ki so jo imeli zaradi mojega obiska v Radgoni.

Časi se spreminjajo, tehnologija vladanja na Slovenskem nikakor. Namesto argumentov, soočanja dejstev in pogovora o alternativah, ob referendumskih kampanjah še vedno prevladujejo propagandne floskule. Če smo nekoč imeli na primer Natopis in Natofon, imamo danes razvpiti videoposnetek o pokojninski reformi z Urško Čepin in letak s kontracepcijsko tabletko. Drugi časi, pristopi in tematike morda porečete, a vendar gre v omenjenih primerih za iste prozorne štose za naš davkoplačevalski denar. Vlada, oziroma urad vlade za komuniciranje, ki bi moral javnost za pokojninsko reformo prepričati le z argumenti, tega očitno ni znal storiti. Še več: s svojim »strokovnim« početjem je dosegal prav nasprotno od zelenega, mimogrede pa še razkril, kaj si misli o ljudeh, ki jih je naslavljal s svojimi kilavimi propagandnimi sporočili. O nizki ravni nedavne vladne referendumске kampanje pravzaprav ne kaže izgubljati besed. Dovolj zgovorno je po moje že to, da se je v preteklih dneh govorilo več o vsem drugem, kot pa o vsebini pokojninske reforme, njenih posledicah, slabostih in alternativah. Da so namesto nizanjanja golih argumentov zanjo znova prevladovali zastraševanje, prepričevanje o njeni nujnosti ter žongliranje s številkami in projekcijami v daljni prihodnosti. Dejstvo, da se je ena od delovnih verzij vladnega letaka, na katerem je kot razlog za podporo pokojninski reformi omenjena tudi kontracepcijska tabletko, (bojda) pomotoma znašla na spletu, govori samo zase. Že sam razvpiti videoposnetek s Čepinovo najbrž povsem zadostno priča o spodrsljajih komunikacijske strategije vlade, ki je z njo še dodatno

prispevala k svoji nepriljubljenosti. Skratka: kdor ima ljudi očitno za norca in si v vladni kampanji za davkoplačevalski denar privošči še degradacijo žensk, pač ne more pričakovati izlivov naklonjenosti in zaupanja. Ob v javnosti še svežem spomenu na pretekle propagandne zdrse in natege še toliko bolj. In potem se njihovi avtorji še čudijo, če so bile njihove nedavne domislice sprejete z nezaupanjem in ogorčenjem! Hej, časi, ko je ljudstvo svoje voditelje dojemalo kot pošterne, pravične in dobrohotne, so že davno mimo! Danes si je zaupanje treba zaslužiti. Kolikokrat doslej so že naši vrli predsedniki vlad, ministri ali strankarski veljaki izigrali zaupanje svojih volivcev? Namesto da bi se vsi skupaj ponašali z odgovornostjo do ljudi, ki so jih izvolili in jim podelili mandat za uresničitev v predvolilnih kampanjah obljubljenih podvigov, ti slovi predvsem po precej čudnem dojemanju demokracije. Slabi zgledi, vzvišenost ali prezir do volivcev (razen v času volitev) in notorična zagledanost v moč in denar, so teme, o katerih bi se v deželi pod Triglavom lahko razpredalo v nedogled. A bistveno se mi zdi nekaj povsem drugega. To, da na koncu spregleda še tako naiven državljani. Če ne prej takrat, ko se ob praznem krožniku do grla nasiti nenehnih vladnih obljub in prodajanja megle o nekritičnem stanju države. Pokojninska reforma gor ali dol; če bo šlo tako naprej, se bojim, da bodo pokojnine pri nas dočakali le redki. Dobro zavožene in zgarane nas na Titaniku utegne že prej pobrati od močno načetega zdravja, pomanjkanja in skrbi. Slabe odločitve in napake v preteklosti vsekakor še nikoli niso obetale lepe prihodnosti.

Muslimanska bratovščina nekoč in danes

Muslimansko bratovščino je marca v Ismailiji blizu Sueza leta 1928 ustanovil mladi učitelj s šestimi delavci. Oktobra 1932 se je organizacija preselila v Kairo. Leta 1935 je gibanje v Egiptu štelo več kot petnajst podružnic, leta 1948 pa pol milijona pripadnikov. Danes je največja opozicijska organizacija v večini arabskih držav.

Sami Al-Daghistani (Kairo)

Začetki in Hasan Al Banna

Ustanovitelj bratovščine, islamski učenjak Hasan Al Banna, je bil priča nepravčnosti, ki je vladala v Egiptu in arabskih državah v času kolonialne vladavine, zato je videl potrebo po ponovni obuditvi »islamske zavesti«, ki je v času ekonomske, kulturne in politične dominacije Zahoda bila zanemarjena. V mošejah in kavarnah je organiziral govore: »Arabci in muslimani nimajo več nikakršnega statusa in dostojanstva ... Nič več niso kot le plačanci, ki jih obvladujejo tuji ...« V prvih letih je gibanje temeljilo na islamskem učenju s poudarkom, kako implementirati etos solidarnosti in altruizma v vsakdanje življenje kolonializma. Cilj Banne je bil boj proti socialni nepravčnosti in krivicam,

forme, zato je bil Banna prepričan, da mora izučene mlade Egipčane motivirati za premostitev porajajočih težav v družbi.

Ideologija iz 30. let je bila torej ideologija, ki se je želela osvoboditi razrednega statusa. V državi, kjer je večina političnih strank bila produkt aristokracije in urbanih elit, je Bratovščina postala glas ljudstva iz izobraženega srednjega razreda in tudi nižjih razredov (manj sicer delavcev in kmetov), ki so zahtevali politično participacijo. Socialno pravičnost, glavno vprašanje Banne, je želel prakticirati skozi moderno interpretacijo islama. Pod zastavo islama so vsi ljudje enakopravni, nikogar se ne preferira na podlagi rase, krvi, prednikov ali materialnega bogastva. Prav tako se

pravičnost in promoviranju islamske morale. Slogana, kot sta »islam je rešitev« in »Jihad je naša pot«, sta lahko s strani njunih privrženecv interpretirana tudi drugače: organizacija je bila zaradi »boja« proti kolonializmu leta 1948 prepovedana, saj naj bi stala za bombnim napadom na egiptovskega premiera Mahmuda An Nukrašike. Poleg tega se Bratovščini pripisuje tudi poskus napada na predsednika Gamala Abdula Nasseerja leta 1954 in na predsednika države leta 1981. V tem obdobju je Bratovščina velikokrat konfrontirala državnim silam, ki so zmeraj nasilno zatrle upore, njene privrženecv pa zaprle. Danes je predvsem konservativna in nenasilna organizacija poznana po politični opoziciji.

Tretji člen pravi, da je vladavina v rokah ljudstva. Fetve (pravna mnenja), ki jih ponuja Bratovščina, pa temeljijo na religiozni interpretaciji. Politika zato nikakor ne sme postati ekskluzivno »muslimanska« zadeva v Egiptu, temveč mora vključevati tudi kopte in ostale skupine, kakor trdi Abdel Monem Said, direktor Al Ahram centra za politične in strateške študije v Kairu.

128 strani dolg program Bratovščine trdi, da je »islamska država nujno (že) civilna država«. Tu lahko pride do nesporazuma. »Civilna država« je definirana kot ena izmed principov javnega delovanja, ki bi jo morali voditi eksperti. Vloga izvoljenih predstavnikov je implementirati voljo ljudstva, v kontekstu Bratovščine pa

Vloga izvoljenih predstavnikov je implementirati voljo ljudstva, v kontekstu Bratovščine pa bi se ta definicija lahko interpretirala v luči šerijata in ne ustave kot primarne zakonodaje. Kar samo po sebi ni narobe! V kolikor šerijatska zakonodaja ni vsiljena vsem državljanom (temveč le muslimanom).

ki so se dogajale v času britanskega kolonializma. Dejavnosti gibanja so bile socialno orientirane – pomoč revnim, iskanje priložnostnih del, reorganizacije sosesk, gradnja mošej in koranskih šol, ustanavljanje majhnih delavnic in organizacija ter distribucija zekata (islamskega davka). Poleg tega je gibanje delovalo tudi znotraj lekarn, bolnišnic in javnih klubov, kjer je izvajalo brezplačne programe za odrasle, zato bi začetni stadij bratovščine lahko imenovali »islamska dobrodelna ustanova«.

Banna je bil prepričan, da lahko ponovno poveže razbite delce med tradicijo in modernostjo. Egiptovska civilna družba in kulturno ozračje znanja, literature in znanosti sta bila odrinjena v stran, zato je bilo nujno potrebno obuditi islamski (napredno misleči in reformatorski) duh: javnost ni bila deležna islamske re-

zagovarja človekove pravice, vseeno pa je učeni nad neukim, zato je islam nasprotoval razrednemu sistemu. Egipt se je torej nahajal med dvema propadlima sistemoma: med doktrinarnim religijskim tradicionalizmom in »modernim« kolonialnim vplivom. Kolektivna ideologija gibanja je leta 1938 poleg fundamentalne socialne ideologije vsebovala tudi salafije (puritance), sufije, politično telo, kulturno, znanstveno in športno enoto ter ekonomsko fundacijo.

Od dobrodelnosti do (političnih) napadov

Skoraj osem desetletij je Bratovščina bila integralni del egiptovske družbe in političnega telesa in zmeraj je predstavljala politični zalogaj – tako kraljevini (1922–53) kakor tudi republiki (1953 do danes). Velikokrat je poudarjena tudi njena nasilna preteklost, navkljub boju za socialno

Leta 2005 je gibanje v parlamentarnih volitvah dobilo 88 sedežev. Z rastjo in popularnostjo gibanja se je spreminjala tudi ideja Bratovščine in razmisleki glede ustanovitve politične stranke (t. i. »šura«, ustanovljena leta 1986). Politika in religija za Bratovščino sodita v okvir islama, saj politika zanje ne pomeni zakonodaje v imenu interesa javnosti, temveč pravilne interpretacije sakralnega. Prav tako ne zagovarjajo teokratične vladavine, saj bi ta pomenila vladavino religioznih oseb, ki pa ne sodi v teološko-kontekstualni okvir islama.

Civilna stranka – islamska avtoriteta

Po drugi strani drugi člen egiptovske ustave pravi, da je »islam državna religija in da so pravila šerijata glavni vir zakonodaje«. Prvi člen pa pravi, da je Egipt demokratična država, ki temelji na državljskih pravicah.

bi se ta definicija lahko interpretirala v luči šerijata in ne ustave kot primarne zakonodaje. Kar samo po sebi ni narobe! V kolikor šerijatska zakonodaja ni vsiljena vsem državljanom (temveč le muslimanom).

Muslimanska bratovščina trdi, da je »civilna stranka z islamsko avtoriteto«. Civilna pomeni ne-religiozna, ki ne temelji na dogmatičnih praksah in ne novači člane iste religiozne pripadnosti. »Civilna« prav tako pomeni biti v sozvočju s členi ustave; zagovarja človekove pravice in neodvisne volitve; nasprotuje nasilju; pomeni divergenco mnenj in da je ljudstvo izvor in nosilec avtoritete.

Bratovščina priznava zgoraj naštetih točke, vseeno pa temelji na »islamski avtoriteti« – v Egiptu je islam državna religija, ki pa predstavlja tudi civilizacijsko bazo državi, s katero se poistovetijo tudi nemuslimani.

Pomen Muslimanske bratovščine danes

Politična struktura Bratovščine je bolj zapletena, kakor se zdi na prvi pogled. Navkljub različnim pogledom in praksam (zagovor politične in verske pluralnosti), ki gibanje bogatijo, je zagotovo predvsem »islamsko«. Morda je do največjega razdora v gibanju prišlo po egiptovski vstaji (februarja 2011), ko se je formirala nova politična stranka, imenovana »Stranka za svobodo in socialno pravičnost«. Mohamed Mursi, predsednik stranke, trdi, da predstavlja civilno stranko z islamsko referenco. Navkljub dejstvu, da spada pod Muslimansko bratovščino, je bolj pluralna in sekularna, zato tudi razdor med različnima stranema. Vsekakor je Bratovščina v času vrenja in napadov odigrala izredno preiščeno vlogo – organizacijsko je podprla demonstracije, a se vseeno »vzdržala« in izjavila, da ne želi voditi države, zato ne bo kandidirala niti na predsedniških volitvah.

Hasan Al Banna je obsodil patriotizem, a podprl tisti nacionalizem, ki predvideva svobodo, socialno enotnost in medsebojno komunikacijo. Prav tako je obsodil druge ideologije in sisteme – komunizem je bil zanj preveč (pri)vsiljen sistem, imperializem oz. »demokracijski kolonializem« pa se je zlasti boril proti prvemu. Moderni politični sistem za Banno temelji na volitvah, islamski okvir, v katerem naj bi se ta demokracija vršila, pa deluje kot regulator samega demokratičnega izbora. Banna se je zavzel za demokracijo in pomen vladavine poudaril v treh točkah: 1. odgovornost vladarja, 2. enotnost ljudstva in 3. spoštovanje volje ljudstva.

Raznolika prihodnost in skupna rešitev

Veliko se je spremenilo iz časov Banne, vsekakor pa nekatere točke ostajajo iste – Bratovščina potrjuje ustavo in parlamentarni režim; zagovarja demokracijo, poudarja, da je ljudstvo dolžno kreirati politično realnost; zastopa enakopravnost žensk tako v političnem kakor tudi zasebnem življenju; poudarja pomembnost volitev v imenu mirne rotacije moči in pluralnost političnih strank ter koeksistenco med kristjani, muslimani in drugimi skupinami, ki je danes na udaru.

Vseeno Bratovščina še danes nasprotuje vsakršni zunanji sili in vplivu, za kar je velikokrat označena kot grožnja za egiptovski sistem in da promovira radikalni islam, kar ne drži. V kolikor je resnični cilj MB politična reforma, ki vključuje vse vidike življenja, kakor tudi drugače misleče/religiozne, potemtakem politična in verska pluralnost nikakor ne smeta predstavljati grožnje notranji strukturi Bratovščine, temveč točko srečanja, ki služi višjemu cilju. V vsakem primeru Bratovšči-

na zagovarja prekinitvev izrednega stanja v državi, ki ga je vzpostavil danes odstavljeni predsednik Mubarak, spodbuja prakso svobode govora in svobodo do verske opredelitve, podpira organizacijo nepristranskih volitev brez vladnega vmešavanja in zagovarja ustanovitev neodvisnega sodstva in avtoritete. Poleg tega pa bi bilo nujno premisliti staro (danesčasno) konstitucijo in odobriti politično reformo v državi ter pod drobnogled vzeti različna (in celo nasprotna)

gibanja znotraj Bratovščine kakor tudi znotraj egiptovskega političnega življenja. Namen je najti politično, socialno in ekonomsko rešitev za 80-milijonsko populacijo, ki je postavljena med težko preteklostjo in nestanovitno prihodnostjo, kajti še preden je Egipt osmisli lastno (trenutno) politično realnost, je že izrazil zaskrbljenost nad palestinskim vprašanjem in določeno vrsto »obžalovanja« nad leti mizerne pomoči do te države, ko je Egipt vodil Hosni Mubarak.

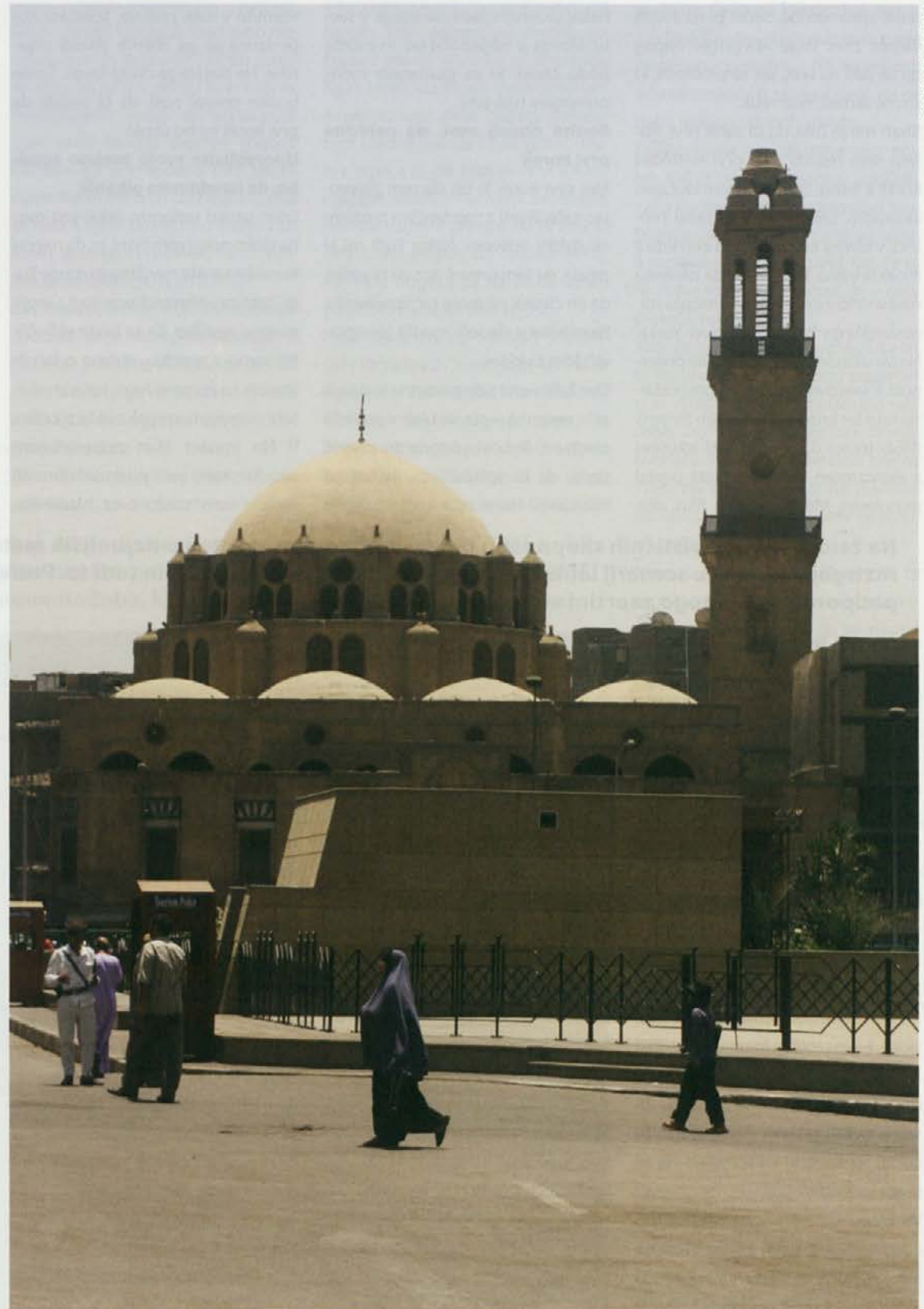

Foto: Aleš Kustec

Nasvet slučajnega aktivista

Kako je običajen tip odkril super moč

Colin Beavan

Mnogi izmed nas imamo dobre ideje, kako pomagati svetu. Vendar jih damo na stran. Tudi sam sem naredil tako. Govoril sem si, da če bi bila ideja resnično dobra, bi jo izpeljal že nekdo drug in da sam nisem sposoben narediti spremembe. Sedel bi na svojih idejah, živel svoje »življenje« naprej ter se jezil na svet, ker se problemi, ki so me skrbeli, niso rešili.

Strah me je bilo, da bi začel prvi. Potem sem naredil svoj prvi nesrečen korak k temu, čemur pravim slučajen aktivizem. Leta 2006 sem začel projekt, v okviru katerega sem eno leto z mojo družino živel kar se da okoljsko naravnano v devetem nadstropju stanovanjskega bloka sredi New Yorka. Na ta način sem želel pritegniti pozornost k svetovni okoljski in gospodarski krizi ter krizi kvaliteti naših življenj. Kljub temu, da nisem imel izkušenj z aktivizmom, je moj projekt postal popularen. Moja knjiga in film, oba

kot jaz. Sem precej običajen človek. Iskreno povedano, vedno niti ne želim biti drugim v pomoč ali koristen. Vendar sem se sedaj veliko naučil o tem, kako biti običajen človek, poln dvoma vase, ki pa še vedno skuša nekaj ukreniti glede na stanje v svetu. Morda si takšen kot jaz. In morda bodo stvari, ki so pomagale meni, pomagale tudi tebi.

Bodite dovolj nori, da naredite prvi korak

Moj prvi korak je bil, da sem preprosto začel živeti z najmanjšim možnim okoljskim vplivom. Nekaj ljudi mi je dejalo, da sem preveč nor, da bi vedel, da en človek ne more nič spremeniti. Razmislite o sledeči zgodbi (se opravičujem za kliše):

Dve žabi – ena zelo pametna in druga zelo neumna – sta se ujeli v posodo smetane. Robovi posode so preveč strmi, da bi splezali ven, hkrati pa nista imeli trdne opore, da bi skočili

Morda vam ni vseeno za otroke, ki nimajo dostopa do zdrave hrane, ali za lokalno mladino, ki je obsojena na zaporno kazen, ali pa vas tako kot mene skrbi za našo pasivnost glede podnebnih sprememb. Karkoli že je, vzemite v roke plakate, kontaktirajte poslanca ali pa zberite skupaj prijatelje. Ne skrbite za drugi korak. Samo bodite preveč nori, da bi vedeli, da prvi korak ne bo uspel.

Uporabljajte svojo osebno zgodbo, da navdihnete gibanje

Eden izmed razlogov, zakaj ena oseba lahko nekaj spremeni, je, da napor te osebe kmalu navdihnejo druge ljudi. Zato navdihnite druge ljudi s svojo osebno zgodbo, da se bodo vključili. Ne samo z zgodbo, recimo o lačnih otrocih na revnem Jugu, katerim skušate pomagati, ampak z vašo zgodbo. V No Impact Man pripovedujem zgodbe, kako sem poskušal ohraniti svojo hrano svežo brez hladilnika,

ne počnejo. Namen je, da se jim poda zgodbo, ki jim pokaže, kako lahko nekaj naredijo.

Pojdite z interneta v resnično življenje

V 60. letih prejšnjega stoletja so štirje študentje iz temnopolte visoke šole v Severni Karolini s tem, ko so se usedli v menzi podjetja Woolworth, ki je bila namenjena belcem, sprožili nize sedečih stavk za človekove pravice. Na koncu se je okoli 70.000 študentov udeležilo sedečih stavk, ki so se razširile po vsej državi. Malcolm Gladwell je v nedavnem članku v reviji New Yorker izpostavil, da se to gibanje ni začelo z mnogo sledniki na Twitterju, ampak se je (nasprotno tudi od Facebooka) začelo z mnogo dejanskimi prijatelji.

Močne socialne vezi in dolgoletno vzajemno zaupanje so dale tistim prvim štirim študentom pogum, da so se postavili sami zase. Gladwell

Na žalost se v aktivističnih skupnostih pojavi mnogo argumentov o najboljših metodah. Ljudje se med sabo raztrgajo, kot da je scenarij lahko samo to ali to, ko pa je v resnici to in tudi to. Potrebujemo mnogo ramen za podporo proti mnogo zaprtim vratom.

naslovljena No Impact Man (Človek brez okoljskega vpliva), sta bila prevedena v več kot 20 jezikov. Pojavilo se je tudi nekaj filantropov in mi ponudilo finančno podporo, da bi najel svetovalce, ki bi razvili NoImpactProject.org naprej iz njegove začetne točke. Do sedaj je v naših izobraževalno poglobljenih programih No Impact Week (Teden brez okoljskega vpliva) sodelovalo okoli 20 tisoč ljudi. Kako sem se ob vsem tem počutil sam? Prestrašeno. Kako naj se soočim z vsem tem? Zagotovo bodo ljudje videli, kako sebičen in ozkogled sem? Da sem včasih nesramen do svoje družine? Ljudje, kot sem jaz, ne bi smeli početi takšnih stvari. Morali bi čakati na ljudi, ki se spoznajo na te stvari ter slediti njim.

Vendar, če čakamo na takšne ljudi, potem je z nami konec. Obstaja mnogo ljudi, ki vedo veliko več o aktivizmu in družbeni angažiranosti

ven. Neumna žaba je začela plavati, kolikor močno in hitro je lahko. Pametna žaba jo je pogledala in si rekla: »Preveč je nora, da bi vedela, da ves ta napor ne bo ničesar spremenil.«

Potem, ko je preučila brezupnosti situacije, se je pametna žaba odločila, da se je najbolj pametno vdati. Blub! In se je potopila. Neumna žaba pa se je še naprej trudila. Ravno ko so ji že hotele odpovedati noge, se je smetana začela gostiti. Njen napor je stebel smetano v maslo. Presenečena se je znašla na trdni podlagi in skočila ven. S tem, ko je neumna naredila prvi korak (plavanje), se je drugi korak (skok ven) pojavil, kot da bi šlo za čarovnijo. Vprašanje ni, ali lahko vi kaj spremenite. Vprašanje je, ali želite biti oseba, ki poskuša kaj spremeniti? Želite biti kot pametna žaba, ki se zanaša na svoj um, ki ji pravi, da ni rešitve, ali kot neumna žaba, ki ji srce pravi, naj kljub vsemu poskuša?

kako sem pozimi večinoma moral jesti zelje ter kako sem pral svoje perilo z rokami. Ljudje zaradi tega niso nenadoma spoznali, da bi tudi oni morali prati svoje perilo z rokami. Namesto tega so se naučili, ne da morajo nekaj spremeniti – kar nam povedo statistike in številke – ampak da lahko nekaj spremenijo – to omogočajo osebne zgodbe.

Ljudje se preko osebnega povežejo s političnim. Ne glede na to, kaj je vaš razlog, iščite močne osebne zgodbe o tem, kako ste se vključili in kako je to na nek način izboljšalo vaše življenje. Slišal sem ugovore, da ne bi smeli govoriti teh zgodb, da ljudem avtomatično ne bi smelo biti vseeno. Dejstvo je, da ko ljudje enkrat vedo, jim ni vseeno. Problem je, da so velikokrat preplavljeni s tem občutkom. Zato ni namen, da se ljudem poda informacijo, ki jim da občutek krivde, ker ničesar

pravi, da so močne vezi pravega prijateljstva in skupnosti – ne pa šibke vezi virtualnega sveta – potrebne, da se počutimo dovolj podprte, da smo pripravljeni tvegati za naše vrednote.

Imel sem blog NoImpactMan.com, na katerem je nekaj tisoč ljudi razpravljalo o svojih pogledih na okoljsko zavedno življenje in metodah takšnega življenja. To je bila dobra stvar. Ker v resničnem življenju ni veliko skupnosti z okoljskimi vrednotami, je blog mnogim ljudem do neke mere zagotavljal takšno podporo skupnosti. Vendar se močnejše in aktivnejše skupnosti pri mojem delu oblikujejo, ko ljudje pridejo skupaj na naših tednih brez okoljskega vpliva.

Ena izmed najbolj izpolnjenih skupnosti, temelječih na prijateljstvu, ki jo poznam, je klimatska organizacija 350.org. Začela jo je skupina študentov, ki so živeli skupaj na visoki šoli

in potem na območju San Francisca imenovanega Bay Area. Svojo majhno hišno zabavo so razvili v mednarodno organizacijo, ki ima na stotine tisoč klimatskih aktivistov. Splet uporabljajo, da kopicijo aktivnosti na tisoče takšnih prijateljskih skupin. Vendar so bistvene same aktivnosti manjših skupnosti prijateljev ali sosedov – ne pa posredovanje teh informacij.

Seveda uporabljajte internet, vendar ga uporabljajte na način, da bodo ljudje začeli delati stvari v resničnem življenju. Kaj, če bi številne ure, ki jih porabite za jezne komentarje na Huffington Postu, raje izkoristili za druženje v kavarni? Slej ali prej bo to – v nasprotju s kliki na računalniku – morda privedlo do dejanskega delovanja. Spravite ljudi skupaj. Potrebujete drug drugega.

Zaupajte svoji viziji

Imate svojo idejo, naredili ste prvi korak, zbrali ste podobno misleče ljudi. Doživeli ste uspeh in imate več energije. Dobra novica! To je obdobje, ko se pojavijo kritiki in pametnjakoviči. To je bil razlog, da že na začetku niste začeli, a ne? Nihče se ne trudi, da bi vam pametoval, ko zgolj fantazirate o vaši veliki ideji. Kar naenkrat sem bil povabljen v oddajo Dobro jutro Amerika z voditeljico Diano Sawyer. Kot

pravijo: WTF (kaj za vraga)? Bil sem prestrašen. Vem, da sem imel preveč napihnjeno mnenje o svoji pomembnosti, vendar me je tudi skrbelo, da bi lahko ljudi usmeril v napačno smer. Nisem imel nobene druge podpore kot vnovično zaupanje v lastne namene. Moral sem iti na nacionalno televizijo ter ob tem zaupati vase in v svojo vizijo.

Najtežja stvar je bila, da sem moral sprejeti, da se morda motim, a to vseeno storiti.

Na žalost se v aktivističnih skupnostih pojavi mnogo argumentov o najboljših metodah. Ljudje se med sabo raztrgajo, kot da je scenarij lahko samo to ali to, ko pa je v resnici to in tudi to. Potrebujemo mnogo ramen za podporo proti mnogo zaprtim vratom. Ob tem, ko sem spoznal tako veliko čudovitih in aktivnih državljanov, sem se naučil, da je potrebno mnogo različnih strategij in načinov, da ustvarimo spremembe, ki si jih želimo.

Zato zaupajte svoji viziji. Morda boste spoznali, da je največje žrtvovanje, ki ga lahko storite za svet, to, da se soočite z možnostjo, da se javno motite in da kljub temu greste naprej.

Poskrbite zase

Ko se enkrat vključite v tovrstno delo, pritiski strahovito narastejo – mnogi

bolj od znotraj kot od zunaj. Poskrbeti moramo tako za svoj notranji kot zunanji svet. Začel sem s tem, da je potrebno narediti predvsem prvi korak, vendar je ta korak prav tako pomemben. Če ne morete vzdrževati sebe, ne morete vzdrževati dela.

No Impact Man se je v mnogo pogledih začel kot razširitev moje meditacijske prakse. Veliko samozavesti, ki sem jo potreboval, sem dobil iz poskusov razumevanja Resnice – karkoli že to je. In iz Služenja. Zaradi pripravljanja na nastope na televiziji, intervjuje, shode in gostovanje na blogih, sem pozabil na meditacijo. Pojavili sta se tesnoba in depresija. Kljub temu, da skoraj nisem imel več energije, sem delal naprej. Baterije sem praznil, ne da bi jih polnil. Dobra novica je, da sem se vrnil k svoji običajni praksi. Počutim se boljše. Seveda vam ne pravim, da bi morali meditirati, ampak da najdete nekaj, kaj vam odgovarja, da boste lahko poskrbeli za svojo notranjost.

Pred nekaj leti, po mnogih televizijskih in radijskih intervjujih ter mednarodnih novinarskih konferencah, kjer sem se mimogrede znova in znova moral soočiti z obtožbami, da poskušam zgolj obogateti na račun svetovnih problemov, sem pogledal

stanje na svojem tekočem računu ter videl, da imam le še 200 \$. Manjkalo mi je še okoli 3.000 \$, da bi pokrival svoje mesečne izdatke. Cele dneve sem delal za to, v kar sem verjel, a nisem mogel poskrbeti zase. Na svojo srečo nisem rabil veliko spremeniti, razen tega, da sem v primeru, ko me je kdo prosil za govor, začel prositi, da bi bil plačan. Pri tem sem se moral soočiti s svojo krivdo in meniško podobo o samemu sebi. V naši kulturi obstaja rek, da si lahko ali menih ali trgovec. Menihi delajo dobro, trgovci pa služijo denar. Če služiš kakršenkoli denar – odkriješ način, da poskrbiš za svoje materialne potrebe – ne moreš biti asketski menih, iz tega pa sledi, da ne delaš resnično dobrih stvari.

Predstavljajte si, da ustvarimo nov rek. Kaj, če bi drug drugemu pokazali, kako čudovito znamo upravljati svoja življenja zaradi naših idej, ki težijo k socialnim spremembam? Kaj, če bi se vsake toliko časa bahali, da v delu prekašamo bankirje?

Tudi če ne dobimo priložnosti za to, bi vseeno morali ustrezno poskrbeti za svoja življenja. Če nimamo radi sebe, bo tudi ljubezen do drugih ovenela. S tem, ko vzamemo breme sveta na svoja ramena, ne pustimo prostora drugim. Z drugimi besedami, zabavajte se!

Navsezadnje, sveta ni vredno rešiti, če se pri tem nimamo časa niti zabavati. Poleg tega je boljše, da se imamo kljub spoznanju, koliko dela je še za narediti, fajn. Zaradi dveh vojn, ki potekata, talečih se ledenikov in ekonomskega sistema, ki se opoteka na robu propada, ni časa, da bi čakali na nekega guruja ali voditelja, ki bi nam dal dovoljenje, da delujemo na podlagi naših dobrih idej.

Kdo bo popravil stvari, če ne mi? Nastopil je čas, da si prisvojimo nazaj našo kulturo. Čas je, da vsak državljan z dobro idejo zaupa samemu sebi in začne delovati. Slej ko prej morate sprejeti dejstvo, da ne potrebujete druge avtoritete kot so vaši dobri nameni in ljubeče srce.

.....
Colin Beavan je napisal ta članek za pomladno izdajo 2011 YES revije *Ali nas lahko živali rešijo?*. Colin ima številne nastope pred občinstvom po vsej državi. Ustanovil je No Impact Project. Založba Picador je leta 2010 izdala mehko vezano izdajo knjige *No Impact Man*.

Vprašanje ni, ali lahko vi kaj spremenite. Vprašanje je, ali želite biti oseba, ki poskuša kaj spremeniti? Želite biti kot pametna žaba, ki se zanaša na svoj um, ki ji pravi, da ni rešitve, ali kot neumna žaba, ki ji srce pravi, naj kljub vsemu poskuša?

Colin Beavan s svojo hčerko

Vejica za konec

To je zadnji Kulturni brlog. Jeseni se bomo drugače brali. Bolj arhivsko. Posegali bomo po zgodovini, jo obujali in reflektirali. Portreti, anekdote, opozorila na izbrane ključne albume in obraze popularne glasbe bodo nova rdeča nit. Iz tega džuboksa bomo vlekli peripetije in tudi kakšen nebodigatreba bo padel kot okostnjak iz omare.

Popularna glasba pozna precej izzivalnih primerov in trenutkov. Kultura vedno spremlja družbene, socialne in politično gomazene. Enkrat ga komentira ostreje, drugič blažje. Burni in prelomni trenutki pa se zgodijo občasno. Ko za to nastopi čas. Trajajo do ohladitve (beri: ustalitve). Za utrditev terena novi rubriki bom vzel še en primer iz meni tako ljubega punka. Primer razpada Sex Pistols. S Clash in Damned so bili špica angleškega punka in novega vala v drugi polovici 1970 let. Sex Pistols so sprožili mladinsko revolucijo, ki je imela daljnosežne in globalne posledice. V času obstoja, med leti 1975 in 1978, so izdali štiri odmevne single Anarchy In The UK, God Save The Queen, Pretty Vacant in Holidays In The Sun ter eno veliko ploščo Never Mind The Bollocks, naslov katere je sprožil še enega od sodnih procesov proti srboritim fantom. S prostaškim obnašanjem so provocirali celo britansko kraljestvo in njeno malomeščanstvo. Bili so trn v peti. Dva meseca po njihovem razpadu je marca 1978 Igor Vidmar v oddaji Bodi, tukaj, zdaj na Radiu Študent lucidno ugotavljal, da »je njihova kariera pretežno kronika stopnjujočega se rušenja vzorcev rockerskega obnašanja, pljuvanja po tabujih

in svetinjah angleškega establišmenta in zasmehovanja vsemogočnosti glasbene industrije« (Arhiv RS, AS 1159, Radio Študent, t.e. 76). Niso bili le produkt londonskih ulic in pubov, bili so eden razvpitejših boy-bandov. Marketinško zamišljen in komercialno izpeljan anti-projekt v izvedbi njihovega menedžerja Malcolm McLarena je pospešil razpad skupine od znotraj. Svojo famo so »kar naprej dopolnjevali z nečednimi, neokusnimi, blasfemičnimi podrobnostmi. (...) Sex Pistole so morale narediti tako drastičen in nepričakovan konec: njihov špon je bil take vrste, da se ni mogel ustalliti v rutino reproduciranja samih sebe in eksploatiranja lastnega (anti) zvezdnitva: manjkali so jim vsi pogoji za to,« je še ugotavljal Vidmar v isti oddaji. V drugi polovici 1990 let so vstali od mrtvih z enim samim namenom: popraviti krivico. Na koncertne odre so se vrnilo zgolj pobasati tisto, česar za časa svoje prve in edine mladosti niso dobili. Zelo iskreno. Njihova muzika se danes sliši zelo arhaično, vendar se je v času nastanka tega zvočnega zidu marsikaj rušilo pred njim. Kaj takšnega se bo težko ponovilo. Pravzaprav se ne more ponoviti. Bilo je enkratno. Danes mašinerija ... hops! ...trikrat prežveči, prebavi in izvrže kot nov preoblikovan pop produkt. Zgodba politično nekorektnih Sex Pistols je le ena med mnogimi, ki jih velja obuditi v prepričanju, da so presenečenja najslajša, da trajajo, dokler niso definirana. Ko padejo v kalup, izgubijo svojo avro in prvinskost.

Takšne in podobne zgodbe boste brali. Pa lepo poletje!

DEMOLITION GROUP

Planet starcev

Sintetic Production, 2011

Da »starci« opozorijo na zagate sveta, ki mu vladajo starci, je zelo pohvalno, tudi zato, ker je to dobra doza prepotrebne samokritike. Oplemeniteni z mlajšo ritem sekcijo ne prizanašajo niti mladim niti starim. S prepoznavnimi mogočnimi izbruhi nas recital pesnika Gorana Šalamona še bolj prebiča, čeprav bolečina ni tako močna, ker smo je že vajeni in naučeni. Bogati opus te grupe je raven in vtečen.

NINA BULATOVIX

Nina Bulatovix

Surova energija, 2012

Koncertna plošča projekta Nina Bulatovix, ki ga tvorijo Gregor Kosi za mikrofonom, Marko Širec na basu in Jure Lavrin za bobni, odslikava jezo in angažiranost tria, ki protestira in kriči tako močno, da je že v naslednjem letu, na EPK 2012, ki mu je idejna podstat. Untergrundovski odziv z manifestativno dikcijo je podkrepjen s surovim in ostrim bobnom in basom. Mlati in ne popusti. Zelo angažirano.

RED FIVE POINT STAR

Live!

KAPA Records, 2011

Za trboveljske ska-poskočneže velja, da so najboljši v živo. To nam skušajo dokazati tudi s koncertno ploščo s predlanskega ljubljanskega Trnfesta. Njihova swingovska razgibanost in nagajivost je prepojena s punkovskim zaledjem. Cel cve-tober pesmi se razliva in postaja pristen in otipljiv. V posluh nam ponuja avro zabavljaškega in prav nič zadržanega orkestra na delu. Takšen je ska v svoji srčiki.

Različni

ROCKERJI POJEJO PESNIKE 6

Subkulturni azil, 2011

Že šesta kompilacija rockerjev, ki so uglasbili pesnike, ponuja novost. Kršenje dosedanjih uredniških pravil uvrščanja na samo ploščo daje dodatno vrednost celemu dolgoletnemu projektu rocklitateme fuzije, ki na enem mestu zbira znana in neznana, afirmirana in neuveljavljena, imena naše poezije in rocka. V pestrosti so vzponi in padci, a nič zato! Bistvo je v svobodi izraza in sporočila ter skupnosti.

Gospodarsko ubobožani Maribor

Daša Purgaj

Da se Maribor in regija še nista otepla gospodarske krize, kažejo številni stečajni, ki so se zgodili konec preteklega oziroma v začetku tega leta. Tako so samo v prvih treh mesecih letos ugasnila tri velika gradbena podjetja; MTB, Stavbar Gradnje in Cestno podjetje Maribor, v stečaju je končala tudi Tovarna vozil Maribor, vse pa kaže, da se težavam ne more izogniti niti podjetje Karoserije.

»Gospodarstveniki se spoprijemajo predvsem s težavami pri dostopnosti financiranja, zadolženosti podjetij, plačilne nediscipline, brezposelnosti, šibkega vlaganja, težav v gradbeništvu in verižnega razglašanja stečajev, velik problem pa je nerazumevanjem države in neustrezna zakonodaja,« opozarja mag. Aleksandra Podgornik, direktorica Štajerske gospodarske zbornice (ŠGZ).

»Križa je pokazala vse slabosti našega gospodarstva, zato so bila podjetja z nekonkurenčnimi proizvodi obsojena na propad. Preživeli so tisti, ki so že pred krizo vlagali v razvoj,« je stanje v aprilu ocenila gospodarska ministrica Darja Radič, ki se ji zdi normalno, da nekonkurenčna podjetja umirajo.

So pa predvsem na Štajerskem v vzponu podjetja iz kovinsko-predelovalne industrije, ki v regiji ustvarjajo največ prihodkov in tudi največ zaposlujejo. Nove priložnosti se ponujajo tudi s projektoma Evropska prestolnica kulture in Univerzijada, ki lahko pripomoreta k preobratu.

Vzpodbudne so tudi številke, ki se nanašajo na trg dela, saj je zaznati padanje števila brezposelnih. »V primerjavi z mesecem poprej se je število brezposelnih aprila zmanjšalo za 257 oseb oziroma za 1,5 odstotka. Povpraševanj po delavcih

je za 22 odstotkov večje kot lani v tem času, podatke povzame Vlasta Stojak, direktorica območne enote Zavoda za zaposlovanje Maribor. Kljub temu je na mariborskem območju še vedno okoli 15,5-odstotna stopnja registrirane brezposelnosti, s tem pa ostajajo občutno nad slovenskim povprečjem.

Po mnenju mag. Podgornikove iz ŠGZ pa ostaja pozitivna bilanca blagovne menjave Podravja, saj je izvoz še vedno večji od uvoza, ki je lani znašal 1,4 milijarde evrov. To dokazuje, da se Podravje tudi na tem področju razvija, kljub gospodarski krizi.

In kaj bi bilo treba spremeniti, da bi bil ta razvoj hitrejši in uspešnejši? »Podjetja morajo spremeniti način razmišljanja, ponekod tudi proizvodni program, skratka celoten koncept poslovanja. Danes je hitra odzivnost in predvsem pripravljenost razmišljati zunaj okvirjev običajnega ključna lastnost vsakega podjetnika. Opažamo, da je to razmišljanje, ki ga štajerski gospodarstveniki še niso v celoti sprejeli,« pravi mag. Aleksandra Podgornik.

V pospeševanje gospodarstva pa se mora nujno vključiti tudi lokalna skupnost, česar se zaveda tudi mariborski podžupan Tomaž Kancler. Meni, da morajo pomagati predvsem s sprejemanjem ukrepov v razvojnem in strateškem smislu, da bi vzpodbudili podjetništvo. Posledično pa bi morali skrbeti za primerno okoljsko in prostorsko politiko, ki bi omogočala umeščanje novih industrij v mesto. »Tukaj pa naletimo na velike težave, tudi z državno zakonodajo. Zakon o stvarnem premoženju države in lokalnih skupnosti nam ne omogoča, da bi nekatera območja potencialnim investitorjem ponudili za nižje cene,« opozarja Kancler.

Festival letos s številnimi novimi idejami

Daša Purgaj

Na okoli tridesetih festivalskih prizoriščih obljublajo številne glasbene, gledališke, otroške, plesne in športne dogodke, tradicionalno pa se bodo odvrteli tudi Folkart, Jazzlent, festival uličnega gledališča in letos kot novost festival ulične prehrane SladoLENT.

Festival Lent, ki je največji slovenski festival in eden največjih poletnih festivalov v Evropi, bo letos potekal med 25. junijem in 10. julijem. Vsako leto ga obiše okoli pol milijona ljudi, kljub številnim nagradam in prepoznavnosti širom po svetu, pa ga gospodarska kriza ni zaobšla. »Pri zbiranju sponzorskega denarja imamo kar nekaj težav, vendarle pa upamo, da nam bo uspelo,« je ob predstavitvi festivala povedal Vladimir Rukavina, direktor Narodnega doma, ki festival tudi vodi. Sponzorji niso več tako radodarni kot nekoč, finančni okvirji festivala pa se tudi letos gibljejo okoli 2,5 milijonov evrov. Od projekta Evropska prestolnica kulture prihodnje leto pričakujejo le deset odstotkov teh sredstev, že letos pa v duhu kulturnega projekta v festival vpeljujejo številne novosti in popestritve.

Priljubljeno ulično gledališče bo tudi na Lentu in ne le na mestnih ulicah. Art kamp se bo širil čez promenado še na desno stran mestnega parka. Na osrednji promenadi bodo postavljene sejemske dejavnosti, tam bodo še predstavitve umetnikov in razstave, na desni strani bodo Oder doživetij, naravoslovne delavnice in mobilna Čitalnica na jasi. Levo stran Art Kampa bodo zasedale plesne in koncertne produkcije. Nov pa je tudi festival ulične prehrane, na katerem bo pri Benetkah na Lentu med 1. in 3. julijem šest vrhunskih slovenskih kuharjev pripravljalo dvanajst novih slovenskih jedi, pripravljenih posebej za

festival.

»Upoštevali smo tudi pripombe stanovalcev, tako da se bodo koncerti na Večerovem odru začeli prej, med tednom bo samo en koncert na večer.« V okviru festivala se bodo pridružili še akcijam v evropskem letu prostovoljstva in na to temo 1. in 2. julija gostili še mednarodno konferenco, v okviru katere bodo osvetlili sistemske okvire za učinkovit razvoj prostovoljstva na področju kulture ter korporativni vidik prostovoljstva v kulturi.

Od glasbenih vrhuncev velja omeniti slednje: Jimmy Cliff, Monster Magnet, Asian Dub Foundation, zvezdnika Rolling Stonesov Darryl Jones in Will Calhoun, Living Colour v zasedbi Black Storm Raiders, The Zawinul Syndicate, ki bodo koncertirali na rojstni dan pokojnega Joeja Zawinula. Na Jazzlentu nas bodo v etno ritmih navdušili tudi Trilok Gurtu Vand, prihajajo Vlatko Stefanovski z novim projektom in zasedbo, trubači v Balkan Brass battle. Poskrbljeno bo tudi za salsa ritme Manolita Simoneta Y Su Trabuca, rokarski Dweal in Urban & 4, novost pa bo prizorišče v Udarniku, kjer bodo na svoj račun prišli ljubitelji elektronske glasbe. Sicer pa bodo afterpartyji na jazz odru in v klubu Satchmo, kjer bo letos zaradi prenove Minoritov Mladinin oder, dodatno after prizorišče, ki bo bolj jugorokovsko, pa bo v Festivalni dvorani.

Sicer pa se bo predprodaja Popotnih listov, ki že tretje leto zapored stanejo 22 evrov, začela 6. junija, kupcem pa omogoča prednostni nakup vstopnic za prireditve z vstopnino. Ta letos znaša 3 evre, kar je polovico manj kot leta prej. Ob tem si organizatorji želijo, da bi popotni list kupilo čim več obiskovalcev, saj je tudi ta denar del proračunske malhe festivala.

Dežela zlatih nasmehov

Lior in Špela potujeta po kopnem preko Azije. Preberite njune zgodbe in dogodivščine iz potovanj ter njune vpogleda v kulture držav, za katere se zdi, da se spreminjajo z neizmerno hitrostjo, in dežel, ki ostajajo nespremenjene, kot skala v reki zgodovine.

Lior Volnejc in Špela Gašparič

Kirgizistan je bil za naju sprva le še ena izmed bivših sovjetskih republik in eden izmed mnogih *-stanov* v okolici, na srečo bolj varen, kot sta Afganistan in Pakistan. Toda ta majhna zelena država se je izkazala za pravi skriti zaklad za vse tiste, ki iščejo dogodivščine, ljubijo naravo in jim ni pretežko preživeti nekaj dni brez udobnosti modernega življenja v družbi pravih nomadov.

Ko sva s Kitajske prispela v Kirgizistan, se niso razbili le najini predhodki o tej državi, končno sva prebila tudi jezikovno oviro. S Kitajci sva se le redko uspela pogovarjati, toda takoj ko sva prestopila mejo, so naju prijazni Kirgizijci zapletli v dolge pogovore v polomljeni ruščini in presenečeno sva ugotovila, da nama gre ta novi jezik kar dobro z jezika. Z mešanico slovenščine in srbo-hrvaščine ter veliko domišljije sva poskušala odgovoriti na vsa vprašanja, ki so nama jih radovedni domačini zastavljali: Imata otroke? Koliko bratov in sester imata? Kaj so po poklicu? Koliko denarja zaslužita na mesec? Ampak zakaj nimata otrok? Kmalu se je izkazalo, da je potova-

nje po Kirgizistanu nekaj povsem drugačnega kot v drugih državah, ki sva jih do sedaj obiskala. Država resnično nima veliko znamenitosti, toda popotnike sem vabijo veličastna neokrnjena narava in odprti, dobrosrčni domačini: le kje drugje se lahko pridružiš družini nomadov, ki ženejo trope ovac na visoke planine? Ko je država postala bolj odprta in zanimiva za turizem, so domačini hitro zagrabili priložnost in združili tisočletno tradicijo gostoljubja s svojimi novimi kapitalističnimi instinkti ter proti plačilu odprli vrata svojih hiš in šotorov popotnikom. Mreža zasebnih prenočišč je velika in tako je mogoče prespati v starih, lepo urejenih domačijah, v planinskih kočah ter v tradicionalnih nomadskih šotorih ali *jurta*. Preživeti noč v jurti, narejeni iz usnja in ovčjih kož, visoko v kirgizjskih gorah skupaj z družino, ki tak način življenja ohranja že od nekdaj, je poseben občutek, nebo, posejano z zvezdami, ter klci sove pa poskrbijo za pravo pustolovsko vzdušje.

Najina prva izkušnja v kirgizjski domačiji se je začela s slastnim domačim prigrizkom, ki si ga po tolikih

mesecih v Aziji skoraj nisva mogla več predstavljati. Najina gostiteljica Zaynab v vasi Arslanbob nama je za dobrodošlico pripravila hiter obrok z zelenim čajem, domačim jogurtom in domačo marelično marmelado, sveže pečenim kruhom, zelenjavno juho ter dolgo družinsko sago (delno v ruščini, delno v univerzalnem jeziku rok in prstov), preko katere sva spoznala glavne junake družine: Babuško, ki je sicer iz Rusije, a je že pred leti prišla v Kirgizistan zaradi »I love you Deduška« – njenega zdaj belobradega spoštovanje-vzbujajočega soproga; Zaynabinega moža, ki je nastal iz te srečne zveze, in njune štiri otroke, vsakega s svojo nastajajočo življenjsko zgodbo. Takoj sva se počutila doma in za nekaj dni postala del te prijazne družine ter živela z njimi v leseni hiški z velikim vrtom, štirimi kravami in zunanjim straniščem na drugi strani vrta, ki ga čuva hud pes. Prvič na najinem potovanju sva doblila občutek, da sva zares spoznala način življenja domačinov, se vključila v njihov vsakdan in poskusila hrano, ki jo pripravljajo doma za družino in ne v restavracijah za naključne goste.

Večino zasebnih prenočišč v državi koordinira organizacija CBT (Community Based Tourism), ki popotnikom pomaga, istočasno pa škoduje. Po eni strani je zaradi njih resnično preprosto, kar od doma na internetu najti idilično vasico in prijazno družino, ki vas bo gostila v času vašega potovanja, po drugi strani pa organizacija postavlja cene za prenočišča, ki so, žal, vsaj trikrat višje, kot bi morale biti, poleg tega pa si organizacija prilaсти še mastno provizijo od družin, ki sodelujejo v programu.

Prvo noč ob največji znamenitosti Kirgizistana, opevanem jezeru Issy Kul, pa nisva želela preživeti na domačiji, temveč v planinski koči. Podala sva se na 14-kilometrsko pot v gore in na koncu prispela do osamljene zelene doline v osrčju gora, kjer stojijo le tri pastirske hiše in planinska koča, v kateri sva prespala. Tako sva preživela sproščen konec tedna v tišini gora, kjer sva se lahko ves čas namakala v naravnih vročih izviroh, ki se nahajajo neposredno bregu majhnega ledeno-mrzlega gorskega potoka. Nemogoče je opisati občutek, ko se tvoje utrujene mišice sproščajo v vroči vodi, ti pa opazuješ paro, kako se dviga proti zasneženim vršcem, in poslušáš šumenje bistrega potoka le korak stran. Ko sva se spet spustila v dolino, sva se odločila, da si po tem naporem koncu tedna zasluživa daljši oddih na eni izmed domačij ob jezeru. Hitro sva našla prijetno sobo v vasi Tamči, na severni obali jezera, kjer naju je gospodarica hiše, starejša gospa po imenu Ljudmila, vsak dan razvajala z domačo juho, jajci njenih kokošk, slastnimi marmeladami in drugimi dobrotami iz njene kuhinje. Na voljo sva imela tudi kuhinjo za goste, kjer sva si z veseljem po dolgem času spet lahko sama skuhalo večerjo. Zaradi okusne hrane, čudovite narave in dostopnosti pristnega stika z domačini je Kirgizistan v trenutku skočil iz »še enega stana na zemljevidu« na lestvico najinih petih najljubših držav, izjemno prijazni Kirgizijci s svojimi neštetiimi zlatimi zobmi pa so bili navdih za poimenovanje države: Kirgizistan – dežela zlatih nasmehov.

Špeli in Liorju lahko na njunem potovanju sledite redno na njunem blogu: <http://d7000blog.nikonsvet.si>.

Oh, ti, Cannes!

Maj je mesec za Cannes. Že dolgo je tako. Sončno francosko mestece v tem času vsako leto v svet ponese nova umetniška dela, sporočila in opozorila, da film je oziroma mora biti umetnost. Kljub temu so tudi letošnjo rdečo preprogo kot zmeraj prekrili številni zvezdniki različnih profilov, za katere so organizatorji pripravili takšne ali drugačne ovacije in publiciteto.

Aljaž Selinšek

Tudi letos je med enajstim in dvaindvajsetim majem v mondenem francoskem mestecu potekal prestižni festival, ki je zraven osnovnega poslanstva vnovič dokazal, da profesionalce združuje ne le delo, temveč tudi ljubezen. Da Cannes vsako leto pomeni bistveno več kot običajen festival, dokazuje evforija, ki ga zmeraj spremlja.

Za uvod je Bernardo Bertolucci prejel Palme d'Honor. Podelil mu jo je letošnji predsednik žirije Robert De Niro. Kot uvodni film se je predvajal film Woodyja Allena *Midnight in Paris*, festival pa je zaključil film *Beloved* Christopherja Honorea. Vmes je Cannes letos postregel s petdesetimi tekmovalnimi filmi v uradni kategoriji, mnogimi mondenimi gosti, ki so se izmenjevali iz dneva v dan, ter še čim. V osnovi so organizatorji hoteli ujeti noto »spreminjajočega« se sveta, ki se (vnovič) kaže v t. i. boju za demokratizacijo, z vsemi spremljajočimi upori, odpori itn., ki smo jih nazadnje spremljali v Egiptu in Tuniziji. Tej noti se bomo izognili. Omenili smo Roberta De Nira, ki se, kot kaže, lahko vzpne še višje. Zagotovo je k mestu predsedovanja žiriji vplivala njegova vpetost v nad-film, če jo lahko tako imenujemo. Pogledajmo samo njegove zasluge za filmski festival Tribeca, o katerem smo pisali nekaj časa nazaj. Zraven tega je v preteklih letih prejel kar nekaj prestižnih nagrad BAFTA ipd., tako da njegov letošnji položaj v Cannesu ni niti najmanj presenečenje.

Prav tako kot ni presenetljiv glavni zmagovalec, dobitnik Palme d'Or, Terrence Malicka, z Bradom Pittom v glavni vlogi. Gre za impresionistično zgodbo odraščajočega (Pitt), ki se, medtem ko pleče odnos z očetom, znajde sredi modernega sveta, odtujenega sveta. Še en spev eksistencializmu, kjer se po-

sameznik, kot radi rečejo, »išče/najde«. Zanimivo se v film intenzivno vnaša elemente, ki jih je npr. dodobra pokril Bergman. Torej elemente, zaradi katerih naj bi film kot tak tudi obstajal, to je poskus ubeseditve neubesedljivega. Terrence Malick se torej igra s filozofskim ognjem, pri vžigu katerega potrebuješ več parov rokavic. Če jih nimaš, je bolje, da se iskre ne vnamejo.

Nagrado za najboljšega režiserja je prejel Nicolas Winding Refn, in sicer za film *Drive*. Zgodba kaskaderja, ki mora v boju za ohranitev življenja lepe sosedbe in njenega sina početi to, kar dela najbolje, to je voziti avtomobil. Brez nagrade nista ostala niti znamenita brata Jean-Pierre in Luc Dardenne, pri filmih katerih se vedno znova zdi, da preprosto ne morejo biti boljši. V vseh pogledih. Nagrajeni film *Le Gamin Au Velo* (*The Kid with a Bike*) govori o dvanajstletniku, Cyrilu (Thomas Doret), ki išče

očeta, ki ga je »začasno« pustil v sirotišnici. Le-ta se zaplete s Samantha (Cecile de France), lastnico frizerskega salona, pri kateri lahko občasno prespi. Tako smo pričali posebnemu odnosu med njima, pri katerem Samantha do dečka goji posebno ljubezen. Film je znova opremljen z neverjetno fotografijo in tisto pravo metodiko bratov Dardenne. Hkrati z njima je nagrado prejel Turk Nuri Bilge Ceylan, in sicer za film *Bir Zamanlar Anadolu'da* (*Once Upon a Time in Anatolia*), ki govori o pričakovanju nepričakovanega. Palme d'Or za kratki film (*Cross-Country*) je prejela Ukrajinka Maryna Vroda, nagrado žirije pa Wannes Destoop za kratki film *Badpakje 46* (*Swimsuit 46*). Prvi film govori o tekaču, drugi pa o močnejši dvanajstletnici, ki trenira za plavalno tekmovanje. Na festivalu so podelili seveda še veliko nagrad, med drugim tudi glavni igralki filma *Melancholia*, Kir-

sten Dunst. Lars von Trier je letos (»znova«) zraven pikrih pripomb postregel z novo mojstrovino, s katero ohranja status nadgrajevalca. V Melanholiji se Trier dotika teme propada, pogube in apokalipse. Sveta in človeka. Vsekakor na festivalu ni manjkalo niti morda lahkotnejših del, kamor se je ponovno klasificiral Woody Allen.

Kakorkoli, Allenova romantična komedija govori o družini oziroma njenem potovanju v mesto luči. Zaplet predstavlja globinska transformacija zaljubljenega para, ki jima Pariz odpre in ponudi bistveno več, kot sta bodoča zakonca mislila, da jima lahko. Allen je tokrat v ospredje postavil Owena Wilsona in Marion Cotillard. Igralsko zasedbo je začinil tudi s Kathy Bates, Adrienom Brodyjem in podobnimi zvezdniki.

Resnično nam ne preostane drugega, kot da rečemo, oh, ta Cannes! Vsaj tisti, ki se ga nismo udeležili.

The Tree of Life

Študentski svet Univerze v Mariboru

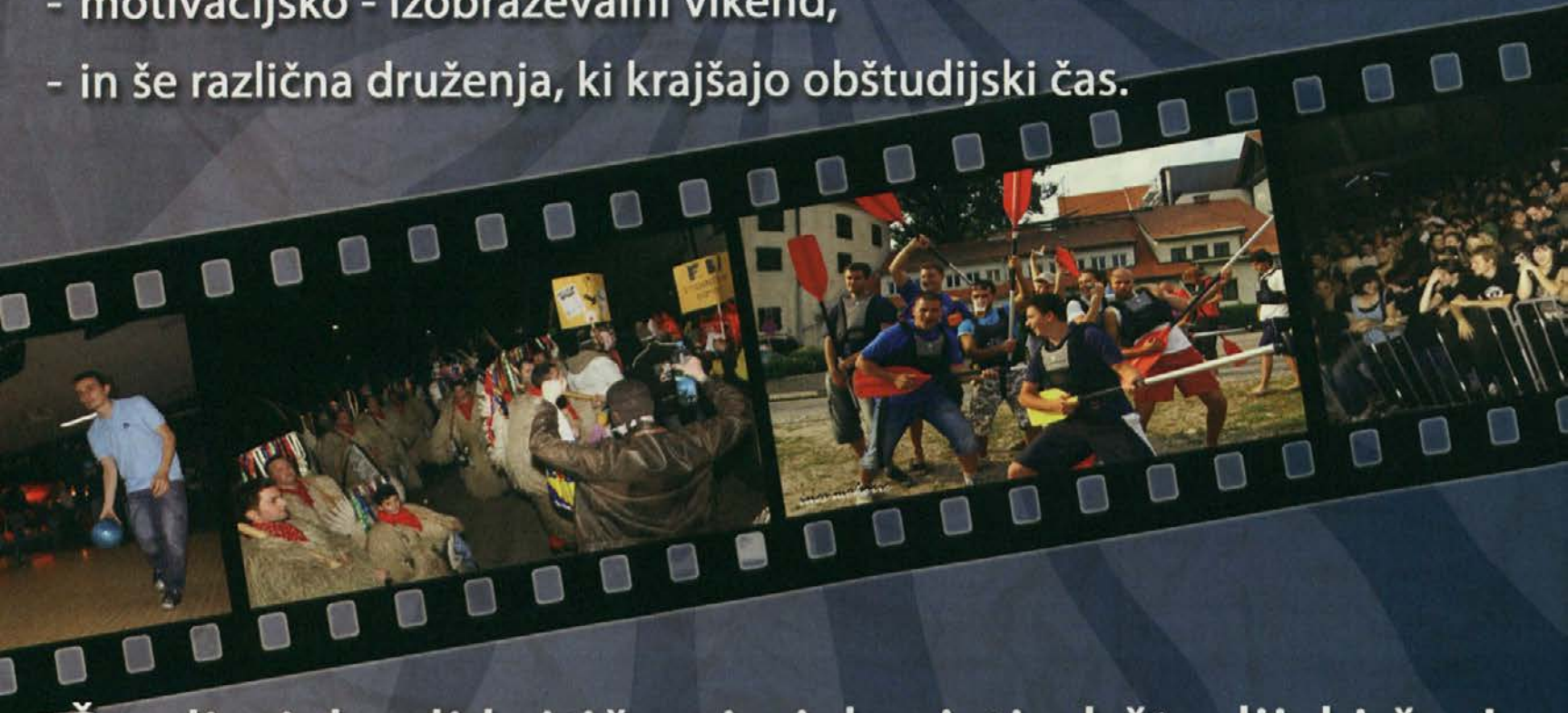
deluje »Od študentov za študente«, kar pomeni:

- rešujejo problematiko, ki je povezana s študenti,
- se zavzemajo za dobrobit študentov,
- prispevajo k študentu prijaznejšemu in kvalitetnejšemu študiju.

Z nami vam ne bo dolgčas, saj pripravljamo:

- največja brucovanja v Mariboru,
- športna tekmovanja,
- motivacijsko - izobraževalni vikend,
- in še različna druženja, ki krajšajo obštudijski čas.

Študiraj, bodi kritičen in izkoristi obštudijski čas!

Obišči nas na naši spletni strani www.studentskisvet.uni-mb.si
in se nam pridruži na Facebooku, kjer boš izvedel več o nas!